

GIOVANNI ANTONIO BAZZI (SODOMA)

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΤΟ ΣΤΥΛΟ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'—1931

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 104

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΑΓΑΠΗ»

ΤΡΙΣΤΙΧΑ

Μεθῆσι ἡ νύχτα φεγγερό· στὰ σκότη τὰ πανώρια
σβήναν δυὸ μάτια· ἔλαμπαν δυὸ· κι' ὁ Ἀπρίλης σὰ συχώρα·
στὰ δυὸ ἡ καρδιά μου εἶχε κοπῆ κι' ἔπαλλε χώρα, χώρα.

Στὴ θύρα καθὼς ἔκρουσες, καλή, τῆς φυλακῆς μου,
ἔφριξα κι' εἶπα ὁ θάνατος πὼς εἶσαι ὁ λυτρωτῆς μου·
καὶ μονομιᾶς ὄλ' ἀναψαν τὰ φῶτα τῆς φυγῆς μου.

Νὰ θυμηθῶ πιά δὲν μπορῶ ποιὸ δρόμο εἶχαμ' ἀρχίσει·
μὰ ἐσὺ σὰν ποῦ νὰ στάθηκες; σὲ ποιοῦ φωτὸς ποιά βρύση,
στάθηκες καὶ ξεχάστηκες, γιὰ νάχης τόσο ἀργήσει;

Παῖδι κι' ἀφυγκραζόμενονα τὰ βράδυα στ' ἀκρογιάλι·
πόθους κελιάιδει μου ἀγνωρους ἢ θάλασσα ἢ μεγάλη,
καὶ τὰ καίκια ἀγνάντευα, νὰ ἰδῶ ποιὸ θὰ σὲ βγάλη.

Ἄρμονικὸ τὸ σῶμα σου στὴ νύχτα μέσα κι' ἴσο
μὲς στὴν καρδιά μου τ' ἀγροικῶ· νὰ σὲ καλοσωρίσω
τρέχω· ὡς τὴν πόρτα μου ἔρχεσαι καὶ πάλι φεύγεις πίσω.

Ἄποψε ποῦ σ' ἐφώναξα — κὰν ἕνας θεὸς μ' ἐγέλα,
τραγοῦδι κὰν πονετικὸ μὲς' στὸ μυαλό μου ἢ τρέλλα; —
σὰ ν' ἄκουσες, νὰ ἐλέησες, σὰ ν' ἀποκρίθης — "Ελα!

Ψυχὴ μου, ἀπόψε ποῦ μὲ πᾶς δειλὴ κι' ἀπελπισμένη;
Στὸ πέλαο τ' ἀνεμόδαρτον οἱ φάροι ὅλοι σβησμένοι,
κι' ἀπὸ τὸν κόσμον, ποῦ ἤξερες, τίποτε πιά δὲ μένει!

Χαρά μου! Πλάστη ἐσὺ Καημέ κ' ἐσὺ Γυναίκα πλάστρα,
 ποῦ ἀπ' τὴν φυγή μου πέρασες σὰ μιὰ πνοή χαλάστρα,
 κι' ὅλα τὰ φῶτα μου ἔσβησες κι' ἄναμες ὅλα τ' ἄστρα!

Κάπου σὰν τὶ μοῦ μέλλεται, κάπου σὰν τί ἔχει γίνει
 γοργά, βουβά καὶ πλημμυροῦν ἀπ' τὴν καρδιά μου οἱ θρήνοι,
 καθὼς τῆς μάννας τὸ νερὸ ποῦ μέσ' στὰ χόρτα σβήνει;

Τάχα θὰ λάμψ' ἡ νέα ἡ αὐγή κι' ὁ ἥλιος θ' ἀνατείλη,
 καὶ λές νὰ ξαναρθίσει, σὰν τὸ φιλὶ στὰ χεῖλη,
 σὲ μιὰ καινούριαν ἀνοιξη τὰ ρόδα κάποιου Ἀπρίλη;

Καπου στὴ νύχτ' αὐτὴ λευκὰ πένθη διαβαίνουν
 κούφιος ἀέρας τὰ κινεῖ· στιγμὴ δὲ μένουν
 κι' ὅλα σωμαίνου, ὅλα σβούν, ὅλα πεθαίνου!

ΤΟ ΧΑΡΙΣΜΑ

Σὲ λούζω, σὲ χτενίζω, σὲ στολίζω,
 κι' ἀπ' τὴν αὐγή, μὲ τ' ἄστρι, ὀλημερίς,
 γῆς, οὐρανὸ καὶ πέλαγα γυρίζω,
 νὰ βρῶ τί σοῦ ταιριάζει νὰ φορῆς.

Κι' ἂν εὔρω τὰ μαγιάπριλα, τ' ἀφήνω:
 γερνοῦν· κι' ἂν τ' ἄστρα πάλι βρῶ, κι' αὐτὰ:
 τί βασιλεύουν· τὸ ἡλιοφῶς, κ' ἐκεῖνο:
 τὸ σύννεφο τὸ κρύβει ποῦ περνᾷ.

Κι' ἂν πῶ τὸ σύννεφο νὰ πάρω, λυώνει·
 κι' ἂν τὸν ἀφρὸ ἀπ' τὰ πέλαγα, μὰ σβεῖ·
 ρουφᾷ τὸ δεῖλι ἢ νύχτα· στὸ ἡλιοθρόνι,
 ἀνάβουν τὰ ροδόπεπλά σου, αὐγή!

Καὶ σ' ἔντυσα, ὅλα τ' ἄστατα, γιὰτ' εἶδα,
 αἰώνιο ντύμα, χάρισμα σ' ἐμένα ἐνὸς θεοῦ,
 τοῦ ὄνειρου νὰ φορῆς τὴν ἀλουργίδα,
 φασμένη στ' ἀργαλιὸ τοῦ τραγουδιοῦ.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Κάποτε —ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια— ποῦ μοῦ-
 τυχε νὰ κάνω Ἀνάσταση σὲ κάποιον ὄρεινὸ
 χωριὸ τῆς Ρούμελης, ἕνας γέρος χωριάτης,
 ὑψώνοντας τὴ λαμπριάτικη λαμπάδα του, σὰ
 χαιρετισμὸ, πρὸς τ' ἀναστάσιμα ἄστρα, μοῦ
 εἶπε σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτὸ του:

— Ἡμέρεςψην ἀπόψε, παιδί μου, τὰ Οὐ-
 ράνια.

Στὰ δυὸ αὐτὰ λόγια, ὁ ἀθῶος χωριάτης
 εἶχε κλείσει, ἐπιγραμματικά, τὸ βελύτερο
 νόημα τοῦ χριστιανικοῦ θαύματος. «Ἡμέρες-
 ψην τὰ Οὐράνια». Ὁ οὐρανός, χωρὶς τὸ με-
 γάλον χριστιανικὸ θαῦμα, θὰ ἐξακολουθοῦσε
 νὰ εἶναι γιὰ τὴν περίφοβη ψυχὴ τοῦ ἀπλοῦ-
 κοῦ ἀνθρώπου —γιὰ κάθε ἀνθρώπινη ψυχὴ—
 τὸ κατοικητήριον ἐνὸς Θεοῦ τρομεροῦ, δικαιο-
 κρίτη χωρὶς ἐπιείκεια καὶ τιμωροῦ χωρὶς ἔ-
 λεος. Τέτοιοι στάθηκαν οἱ θεοὶ ὄλων τῶν
 θρησκειῶν. Κυβερνοῦσαν τὰ πλάσματά τους
 μὲ τὸν τρόμον. Ὑψινοὶ παντοδύναμοι, μα-
 κρυσμένοι ἀπ' τὸ λάβ τους, δὲν εἶχαν γνω-
 ρίσει ποτὲ τίς ἀδυναμίες του, δὲν εἶχαν πο-
 νέσει ποτὲ τὸν πόνον του, δὲν εἶχαν βασανι-
 σθεῖ ποτὲ ἀπ' τὰ βιάσνά του, δὲν εἶχαν
 κλάψει ποτὲ τὰ δάκρυά του. Ἀνίκανοι νὰ
 συμπονέσουν, νὰ λυπηθοῦν καὶ νὰ συχωρέ-
 σουν. Πῶς νὰ μὴν εἶναι «ἀγρία» —ὅπως τὰ-
 βλεπε τὸ μάτι τοῦ φοβισμένου ἀνθρώπου—
 τὰ οὐράνια, τὰ κατοικημένα ἀπὸ τέτοιους
 θεούς;

Καί, μέσα στὴν ἀνοιξιὰτικὴ ἐκείνη νύχτα,
 ποῦ ἡ λαμπάδα τοῦ γέροντος χωριάτη εἶχε ὑ-
 ψωθῆ σὰ χαιρετισμὸς πρὸς τὰ λαμπρά, ἀνα-
 στάσιμα ἄστρα, τὰ οὐράνια εἶχαν ἡμερέψει.
 Δὲν κατοικοῦσε πιά ἐκεῖ ἀπάνω, ὑψωμένος
 στὸν τρομερὸ του θρόνον, ἕνας θεὸς ξένος γιὰ
 τοὺς ἀνθρώπους. Κατοικοῦσε ἕνας γλυκύτα-
 τος θεός, ποῦ εἶχε πονέσει ὅλους τοὺς πόρους
 τῶν ἀνθρώπων, ποῦ εἶχε γνωρίσει ὅλες τίς

ἀδικίες τῆς γῆς, ποῦ εἶχε τραβήξει ὅλες τίς
 καταφρόνιες, ποῦ εἶχε πληρώσει ὅλες τίς ἀ-
 χαριστίες. Τὸν ἔβρισαν, τὸν ἀναγέλασαν, τὸν
 ἐφτυσαν, τὸν ἔσυραν δεμένο στοὺς δρόμους,
 σὰν τὸν τελευταῖον κακοῦργο, τὸν σταύρω-
 σαν. Ἐπείνασε, ἐδίψασε, κουράστηκε, ἀν-
 τίκρισε τὴ φρίκη τοῦ θανάτου. Γιὰ μιὰ στιγμὴ
 εἶδε τὸν ἑαυτὸ του λησμονημένο κι' ἀπ' τὸν
 ἴδιον τὸ θεόν, ποῦ ἦταν πατέρας του. «Θεέ
 μου, θεέ μου, ἔνα τί μὲ ἐγκατέλιπες;» Δὲ
 στάθηκε πόνος, ποῦ νὰ μὴν τὸν γνώρισε, καρ-
 δισσώμας, ποῦ νὰ μὴν τὸν ἐνοιώσε, δυστυ-
 χία, ποῦ νὰ μὴ γεύθηκε τὸ φαρμάκι τῆς. Ἡ-
 πιε ὅλα τὰ φαρμάκια, ποῦ μπορεῖ νὰ πῆ
 ἀνθρώπος σ' αὐτὸν τὸν κόσμον. Καί, τὴ γύ-
 χτα ἐκείνη, ὁ πονεμένος καὶ βασανισμένος
 αὐτὸς ἀνθρώπος εἶχε ἀνεβῆ στοὺς Οὐρανούς
 καὶ εἶχε καθῆσει παντοδύναμος στὸ θρόνον
 τοῦ θεοῦ, νὰ κυβερνήσῃ τὸν κόσμον. Πῶς νὰ
 μὴν «ἡμερέψου» τὰ Οὐράνια; Μιὰ ἀπέ-
 ραντη καλωσύνη εἶχε πλημμυρήσει τὸ στε-
 ρέωμα.

Γιατὶ νὰ τρέμη πιά ὁ ἀμαρτωλός; Θὰ
 συλλογιζότανε ὁ γέρος. Ἐκεῖνος ποῦ συχώ-
 ρεσε τὴν πόρνη, τὸ ληστή κ' ἐκείνους ἀ-
 κόμα ποῦ τὸν σταύρωσαν, εἶναι τώρα ἐκεῖ
 ἀπάνω, γιὰ νὰ ἴδῃ τὰ δάκρυα τοῦ μετανοιω-
 μοῦ του καὶ νὰ τὸν συχωρέσῃ. Γιατὶ ν' ἀπελ-
 πίζεται ὁ ἀρρωστος; Ἐκεῖνος ποῦ γιάτρεψε
 τὸν τυφλὸ καὶ τὸν παράλυτον, εἶναι τώρα
 ἐκεῖ ἀπάνω γιὰ νὰ τὸν γιατρέψῃ. Γιατὶ νὰ
 βαρυγκομᾷ ὁ φτωχὸς καὶ ὁ ἀδικημένος;
 Ἐκεῖνος, ποῦ πείνασε καὶ δίψασε, εἶναι
 τώρα ἐκεῖ ἀπάνω καὶ καταλαβαίνει τὴ δυσ-
 τυχία του. Γιατὶ νὰ λαχταρᾷ ἡ μάννα γιὰ
 τὸ παιδί τῆς; Ἐκεῖ ἀπάνω στοὺς Οὐρανούς
 εἶναι μιὰ Μαννούλα, ποῦ δοκίμασε τὸν πόνον
 τῆς, γιὰ νὰ παρακαλέσῃ τὸ παιδί τῆς, ποῦ
 κυβερνάει τὸν κόσμον, νὰ τὴν ἐλεήσῃ. Καί

γιατί νὰ τρέμη ὁ ἀσπρομάλλης ὁ γέρος τὴν ὥρα τοῦ θανάτου; Εἶναι καὶ γι' αὐτόν, εἶναι γιὰ κάθε ψυχὴ, μιὰ ἀνάσταση.

Τὰ Οὐράνια εἶχαν ἡμερέψει, ἀλήθεια, ἐκείνη τὴν ἀνοιξιάτικη νύχτα. Καὶ ἡ λαμ-

πάδα τοῦ γέρου εἶχε ὑψωθῆ. σὰ χαιρετισμὸς καὶ σὰν εὐχαριστία, πρὸς τὰ ἀναστάσιμα ἄστρα.

— Χριστὸς ἀνέστη, παπποῦ.

— Ὁ Θεὸς, ὁ Κύριος, παιδί μου.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Χαρμόσυνες, γοργές, κτυποῦνε χαριπές Ἀνάστασης Χριστοῦ καμπάνες, σκορπίζοντας τὴν εἰδηση πῶς ἄρχισεν ἡμέρα γιορτινὴ. Καὶ τὰ κανόνια ἀπὸ ψηλά τριγύρω, ἀπὸ τοὺς λόφους, κ' οἱ ντουφεκιές κ' οἱ πιστολιές μὲ τίς χαρούμενες τοῦ κόσμου τίς φωνές, μὲ τῆς ἀγάπης τὰ φιλιὰ καὶ μὲ τ' αὐτὰ πού σπάζανε οἱ ἀνθρώποι μὲς στοὺς δρόμους, ἐκάνανε σεγκόντο στίς καμπάνες πού χτύπαγαν κρατώντας τὸν γιορτάσιμο γοργὸ τῆς Ἀνάστασης ρυθμὸ.

Χριστὸς Ἀνέστη!

Πάνω στὴ βρεμμένην ἀσφαλτο φεγγίζουσαν ἀναμμένες κατάσπρες λαμπάδες ἐκείνων πού γυροῦν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά. Καὶ τὰ φωτερὰ τὰ μάτια τῶν αὐτοκινήτων σκορπίζουσαν καὶ αὐτὰ μὲς στοὺς πλατειοὺς τῆς πόλης δρόμους τίς ἀσημένιες τους ἀνταύγειες. Καὶ στολισμένες καθὼς ἦσαν μὲ λαμπιόνια τῶν μεγάλων μαγαζιῶν οἱ κρουστάλινες βιτρίνες, συμπληρώνανε τὴν φωτεινὴ νυκτερινὴ ὁμορφιά τῆς πόλης πού γιορτάζει καὶ πού ζῆ. Χριστὸς Ἀνέστη!

Ἐξέχασαν σήμερα τοὺς πόνους καὶ τίς πίκρες τους οἱ ἀνθρώποι ἔλοι. Κρύψαν στίς τσέπες τους βαθιὰ τὰ λερωμένα καὶ γιομάτα ρόζους χέρια τῆς δουλειᾶς, φορέσανε καινούργιες φορεσιές δίχως λεκκὲ καὶ ξέσχιση καμμιὰ, πετάξανε τὸν ἴδιον ἑαυτὸ τους τὸν καθημερινό, ὅπως πετάξανε τὰ ροῦχα τὰ παλιὰ καὶ βάλαν κυριακάτικα, καὶ θέλουν νὰ γλεντήσουν.

Χριστὸς Ἀνέστη!

Εἶναι ἡ φωνὴ ὅπου διατάζει, μὲς στὸ καπελεῖο, τὸν κάπελα γιομάτα πάλι τὰ ποτήρια γὰν ἀπὸ κρασί. Εἶν' ἡ φωνὴ πού λύνει τὰ δεμένα κομποδέματα καὶ τὰ σκορπᾶ στὸν

ἄνεμο σὰν νάτανε χαρὰ, πιετό, μεθῆσι. Εἶν' ἡ φωνὴ πού σβήνει καὶ τὸ χθές, θαμπώνει καὶ τὸ αὔριο καὶ κάνει νὰ ξεχνιέται τῶν ἄλλων ἡμερῶν ὁ Ἰολγοθῆς. Εἶναι ἡ φωνὴ πού λέει «σήμερα» καὶ τ' ἄλλα ξέχασέ τα, γιατί εἶν' βαρειά ἡ δουλειὰ κ' εἶν' ἡ ζωὴ μικρούλα, κ' ἂν δὲν γλεντήσουμε καὶ σήμερα, ἴσως ποτέ μας πιά. Χριστὸς Ἀνέστη!

Γι' αὐτὸ στὴν πόλη, σὲ κάθε μιὰ γωνιά, σὲ κάθε καπελεῖο, σὲ καθεμιὰ ταβέρνα ἀκοῦς βραχνές φωνές ἀπ' τὸ πιετό κ' ἀπ' τὸν καπνὸ νὰ τραγουδᾶν τραγουδιὰ νιότης καὶ χαρᾶς, γλυκὰ τραγουδιὰ κάποιος παλιᾶς ἀγάπης. Καὶ βλέπεις ἀντρες καὶ κοπέλλες νὰ ξεμουδιάζουν μὲ χορὸ τὰ σκεθρωμένα τους τὰ πόδια, καὶ νὰ γλυκαίνουν μὲ φιλιὰ τὰ διψοσμένα τους τὰ χεῖλια.

Μὲς στὴν ταβέρνα, μὲς στὴ βρώμα, τὴν καπνιά, μὲ τῶν φιλιῶν τὴ χαρὰ, μὲ τὸ χορὸ, μὲ τὰ τραγουδιὰ, μὲ τὸ φαί, μὲ τὸ πιετό, μὲ τὸν καπνὸ, ξεχνᾶν τὸν πόνο καὶ τίς πίκρες, γιορτάζουν τὴν Ἀνάσταση, γλεντᾶνε τὴ ζωὴ.

Χριστὸς Ἀνέστη!

Ἐξω χαρμόσυνες, γοργές, χτυπᾶνε χαριπές Ἀνάστασης Χριστοῦ καμπάνες, σκορπίζοντας τὴν εἰδηση πῶς ἄρχισεν ἡμέρα γιορτινὴ. Καὶ ἄλλες καμπάνες σ' ἄλλες ἐκκλησιᾶς πέρνουνε τὸ μήνυμα κ' ἀρχίζουνε γοργές, κτυπώντας χαρῶπὰ κ' αὐτές, νὰ δίνουνε τὴν εἰδηση στὴν καθεμιὰ τῆς πόλης ἀκρη, κ' ἀκόμα ἔξω, μακριὰ, μὲς τὰ χωράφια, καὶ πού δὲν ἔχει φῶτα, μὰ καὶ δὲν ἀνάθουνε λαμπάδες, καὶ πού δὲν εἶναι πόλη πιά, ἀλλ' εἶν' ἔρμιὰ καὶ σκοτεινιά. Κ' ἔτσι τὸ μήνυμα ἔφτασε ὡς τὰ νεκροταφεῖα καὶ ὡς τίς φυλακές.

Τέσσερις τοῖχοι μαῦροι, βουβαί, φριχτοὶ μὲσα στὴ νύχτα ὀρθώνονται κεῖ κάτω. Καὶ στὸν καθέναν ἀπ' αὐτοὺς ἀμέτρητα, τετράγωνα, μικρὰ, φτωχὰ παραθυράκια, ἀπ' ὅπου πέρνει ἀγέρα κ' ἀπ' ὅπου βλέπει φῶς κάποια θλιμμένη ἀνάμνηση, κάποιο ὄνειρο σβουσιμένο. Δυὸ σίδερα πού φτιάχνουσαν κ' ἀπόνανε σταυρὸ, πάνω στὸν οὐρανὸ τὸν φωτισμένο ἀπὸ τῆς πόλης τίς ἀνταύγειες, σὰν βλέπει τὰ κανένας ἀπὸ μέσα, σοῦ κόβουσαν τὴν ἐλπίδα πῶς θὰ ξεφύγης ἀπὸ δῶ. Καὶ καθὼς εἶναι τὸ παράθυρο ψηλά, ψηλά φτιαγμένο στὸν τοῖχο τοῦ κελλιοῦ, πρέπει νάναί γερὰ πολὺ τὰ μπράτσα σου γιὰ νὰ μπορῆς νὰ βαρτηχθῆς καὶ νὰ βασιτήξης τὸ κορμί σου κρεμασμένο, κ' ἔτσι νὰ καταφέρης νὰ δῆς τὸ χῶμα καὶ νὰ μυρίσης ἀπὸ πιδὸ κοντὰ τὴ μυρουδιά τοῦ καθαροῦ τοῦ ἀγέρα. Κι' ἂν στὸ τέλος ἔφθανε κατάδικος κανένας νὰ περᾶσῃ τὸ κεφάλι του μὲς ἀπὸ τὰ σίδερα, θὲ ν' ἀνατρίχιαζε ἀπὸ χάος πούχασκε μπροστά του — πέντε μέτρα ὕψος εἶχε ἀπὸ τὴ γῆ τὸ κελλί πού ἦτανε τὸ πιδὸ κοντὰ σ' αὐτὴ — καὶ θάβλεπε στὴν καθεμιὰ γωνιά τοῦ τοῖχου, μὲσα στίς κατάσπρες ἀσβεστωμένες τίς σκοπιές, νὰ λάμπουν μὲσα στὸ σκοτάδι τῶν φρουρῶν τὰ γυαλισμένα μάνλιχερ.

* *

Ὡς ἐκεῖ στὴ φυλακὴ ἔφτασ' ἀπ' τὴ πόλη τῆς χαρᾶς τὸ μήνυμα. Κάποιος ἀπὸ τοὺς θαμμένους — ζωντανούς, σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες δούλευε γιὰ νὰ λασκάρῃ τὸν σιδερένιο σταυρὸ πού τοῦφραζε τὸ δρόμο στὴ ζωὴ. Ξαποσταμένος ἀπὸ τὴ δουλειὰ, μὲ νύχια ματωμένα, μὲ πλαγιασμένο τὸ κορμί καὶ θολωμένα ἀπὸ τὴν ἀγρυπνιά μάτια, ξαπλώθηκε στίς πλάκες τοῦ κελλιοῦ γιὰ νὰ ξεκουρασθῆ. Σὰν ἀκουσ' ὅμως τίς καμπάνες νὰ σκορπᾶν τὴ χαρὰ, βρῆκαν καινούργια δύναμη τὰ μουδιασμένα χέρια του καὶ σκαρφάλωσε ξανά κεῖ πάνω κ' ἄρχισε πάλι τὴ βαρειά δουλειὰ τοῦ λυτρωμοῦ.

Τὸ κτύπημα τῆς χαρούμενης καμπάνας ἔφτασε σ' αὐτιὰ του σὰν ἕνα κήρυγμα ἐπαναστατικό. Ὁ ἦχος δυνάμωσε τὰ μπράτσα του καὶ τέντωσε τὰ νεῦρα του. Πάλαιψε μανιακὰ μὲ τὸ σίδερο καὶ τὸ τσιμέντο πού τὸ κράταγε σφιχτὰ μὲσα στὸν τοῖχο. Δὲ λογάριαζε τὸν ἴδρωτα πούτρεχε ποτάμι ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, οὔτε καὶ τὸ αἷμα πούστα-

ζεν ἀπὸ τὰ σπασμένα, μὲ τὸ σκάλισμα στὴν πέτρα, νύχια. Μ' ὄλη του τὴ ψυχὴ κρεμιόταν ἀπ' τὰ κάγκελα, καὶ πότε τᾶφερνε στὰ μέσα καὶ πότε τᾶσπρωχνε στὰ ἔξω, προσπαθώντας νὰ τὰ κἀνῃ νὰ λυγίσουν. Στὰ μάτια του ἀνάθανε φωτιές, στὸ κάθε λόγισμα τοῦ σιδεροῦ, κ' ἀφῆν' ἕνα μούγγρισμα χαρᾶς στὸ πέταγμα τοῦ κάθε πετραδιῶ καὶ τοῦ κάθε κομματιοῦ τσιμέντου πούσπαγε σιγά-σιγά κάτω ἀπὸ τὴ βία τῆς φρενιασμένης του προσπάθειας. Μὲ τὰ γόνατά του κρατιότανε στὰ γδαροῦματα τοῦ τοῖχου, μὰ δὲν τὸν ἐνοιαζε γιὰ τὸν πόνο τὸν φρικτὸ πού κάνοσαν τ' ἀσβεστώματα ὅταν καρφώνονται στίς σάρκες.

Κι' ὅσο περνοῦσαν οἱ στιγμές, τόσο πιδὸ γρήγορος γινόταν ὁ ρυθμὸς. Ἔτσι πού φάνηκε στὸ τέλος σὰν νὰ εἶτανε νευρόσπαστο καὶ ψάρι πού σπαράζει.

Τὰ μάτια του δακρύσαν ἀπ' τὸν πόνο καὶ τὰ πικρὰ του δάκρυα μπερδεφτήκανε μαζὺ μὲ τὸν ἴδρωτα. Τὸ μούτρο του ἔλαμπε στὴ φωτεινὴ τῆς πόλης λάμψη πού ἔφτανε κεῖ πάνω στὸ κελλί του. Τοῦρθε νὰ κλάψῃ ἀπ' τὸ κακό του, τόσο τὸ σίδερο ἐδάσταγε γερὰ. Κ' ἔξαφνα νά! δυνάμωσε τὴν πίεση καὶ δίνει μιὰ καὶ δυό, κ' ἀκόμα μιὰ, βογγᾶ, στενάζει καὶ πέφτει σωριασμένος στὸ κελλί. Ἡ κεφαλή του κτύπησε στίς πλάκες καὶ μάτωσε βαθιὰ. Ἰσως καὶ νάσπασε. Μὰ τί τὸν νοιάζει! Ξανά. Κοιτᾶ τὰ χέρια του καὶ βλέπει πῶς κρατοῦσε ἕνα Σταυρὸ. Κοιτᾶ στὸν τοῖχο ἔπάνω καὶ βλέπει πιά τὸν οὐρανὸ σ' ἕνα σωστὸ τετράγωνο δίχως νὰ τὸν κόβουσαν τῆς φυλακῆς τὰ σίδερα σὲ τέσσερα κομμάτια. Μουγκρίζει ἀπ' τὴ χαρὰ του, ξεχνᾶ τοὺς πόνους, τίς πληγές. Μ' ἕνα πήδημα βρίσκει κεῖ πάνω, περνᾶει τὸ κεφάλι του, μὰ ξαναμπαίνει μὲσα βιαστικά. Ζαλιστήκε. Δὲν ξέρει τί τὸν ζάλισε. Τὸ ὕψος τοῦ κελλιοῦ του ἀπὸ τὴ γῆ, ἢ μήπως ὁ ἀγέρας;

Τῆς σκόλης οἱ γιορτάσιμες φωνές, κ' οἱ ντουφεκιές μαζὶ μὲ τίς καμπάνες, πληθαίνουν, ὅσο φεύγουν οἱ στιγμές. Ἀφοῦ κ' ἐκεῖ, στὴν ἐρημιὰ πού κτίσανε τὴ φυλακὴ, πέφτουσαν χαρμόσυνες τριγύρω πιστολιές.

Ἰλουστρά σὰ φίδι ἔξω ἀπ' τὸ κελλί, κρεμιέται ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ πέφτει. Θέλησε νὰ κρατηθῆ στὴν ὕστατη στιγμὴ, φοβήθηκε τὸ ὕψος, μὰ τὰ πληγιασμένα χέρια του δὲν ἀνθεξαν στὸ βᾶρος. Κλείνει τὰ μάτια. Κάνει

τις αισθήσεις. Στριφογυρίζει στον αγέρα. Πότε το κεφάλι του και άλλοτε τα πόδια του χτυπάνε στον τοίχο.

Σάν έπεσε, τριγύρω απ' το κορμί του απλώθηκε το αίμα του και πότισε τη γη. Μά τι τον νοιάζει! 'Ο αγέρας ήτανε γι' αυτόν γλυκό κρασί που τον μεθούσε. Ήμοιαζε σαν πτώμα π' αναστήθηκε και με ζωή καινούργια άρχισε να τρέχει, δίχως να κοιτάξει πίσω του καθόλου.

* *

Στ' άλλα τα κελιά της φυλακής, άλλοι κατάδικοι πολλοί ξενύχτισαν τη νύκτα εκείνη. Ήτέντωναν τ' άφτιά τους κι' άκουγαν το θόρυβο της πόλης, τους κρότους της γιορτής που έφταναν σ' αυτούς ώσαν χαιρετισμοί του πλήθους που ζή.

Για μια στιγμή τους φάνηκε μέσα στο θόρυβο σά νακουσαν δυο ντουφεκιές πιδ κοντινές από τις άλλες τις πολλές. Μά νόμισαν πως γιόρταζαν οι φύλακες σε μια ταβέρνα πουταν κει, γειτονική, και κάρναγε 'Ανάσταση κι' αυτοί.

'Ηταν ψηλά πολύ στο τοίχο των κελιών οι τρύπες που τους άφηναν να βλέπουν, και δύναμη δεν είχανε πολλή, ψηλά για ν' ανεδούν, να δουν μ' αν κάποιος απ' αυτούς με νεύρα τεντωμένα απ' την αγρύπνια, σκαρφάλωνε κει πάνω, θε ναδλεπε, σ' άπρόσταση μικρή από τη μαύρη φυλακή, στο χώμα, σωριασμένο ένα κορμί.

Κι' αν καιμιά ρουκέτα πράσινη σηκωνονταν ψηλά στον ουρανό, επάνω από την πόλη, ριγμένη από άθωα παιδιακία χέρια, θε ναδλεπαν το πτώμα ντυμένο νάναι στο χαλί, το χρώμα που φοράν στη φυλακή.

Κι' αν ήταν κόκκινη ή ρουκέτα, όπως συχνά συμβαίνει τη Λαμπρή, δε θαδλεπαν τα αίματα που σκόρπισαν σαν πόταμοι στη γη.

* *

Χαρμόσυνες, γοργές, χτυποσαν χαριωπές της πόλης όλες οι καμπάνες, λές πως φτερά στο μπροστινό τον βάρυ τοδ δόσανε ζωή και χτύπαγε δίχως να σταθίη. Σκορπίζανε τριγύρω στον αϊθέρα, στην καθεμιά της πόλης άκρη, κει που ανάβουνε τα φώτα τα πολλά, και στην έρμιά στη σκοτεινιά, σ' όλη τη χώρα γύρω, επ' ανασαίνουνε κορμιά, σκορπίζαν ένα μήνυμα γιομάτο από χαρά.

'Ακου τη φόρα πουχουνε οι καμπάνες που χτυπάνε, άκου πως γελούν και χαίρονται κι' αυτές! 'Ακου τα λόγια τα γλυκά που γύρω τους σκορπάνε, κι' άκου και τις ντουφεκιές και τις τρελλές του κόσμου τις φωνές!

Μόνο που δεν ξέρεις τι γιορτάζουν τώρα.

Δε χτυπάν 'Ανάσταση Χριστού για ν' αναγγείλουν, δε χτυπάν χαρμόσυνα για τη μεγάλη τη γιορτή. Μόνο χτυπάνε να σκορπίσουν μήνυμα τρανό, ένός φτωχού κατάδικου το λυτρωμό, κι' ως τον χτυπήσαν από πάνω απ' τις σκοπιές τους οι σκοποί κι' ως τον ξαπλώσανε νεκρό πάνω στη γη.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΧΡΟΝΗΣ

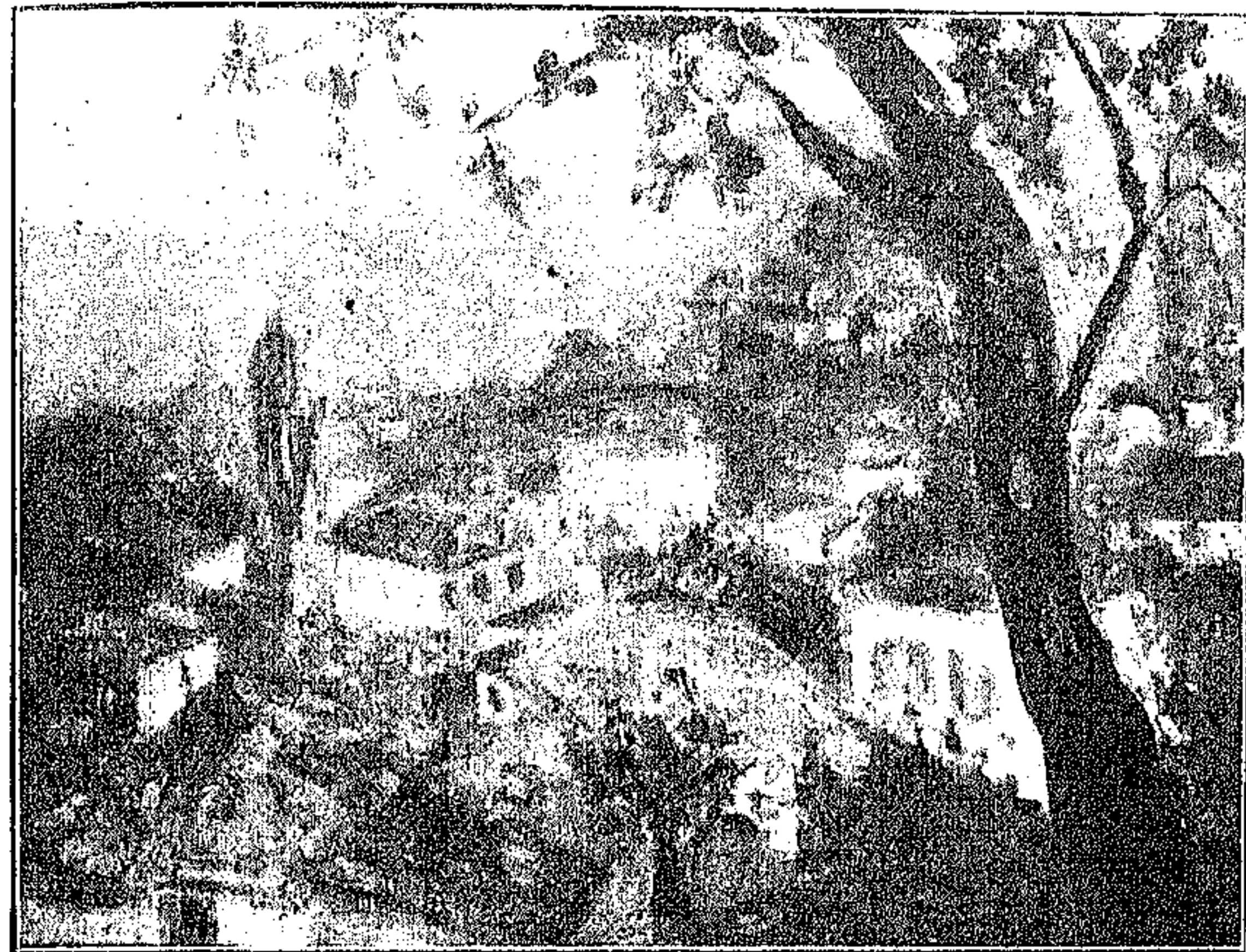
ΡΟΥΦΙΝΟΥ

Σου στέλνω—ώ Ροδόκλεια—αυτό μου το στεφάνι,
πλεγμένο από τα χέρια μου με λούλουδα δροσάτα.
Κρίνο, μπουμπούκι εκεί θα βρής, νιοπότιστη άνεμώνη
και τον ύγρο το νάρκισσο, το γαλαζι ζουμπούλι.
Κι όταν μ' αυτά στεφανωθείς μη μου είσαι καυχησιύρα—

'Ανθίζεις και μαρμίνεσαι καθώς και το στεφάνι.

(Απόδοση)

Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΚΟΥΛΑ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΠΟΡΤΑΡΙΑ

ΜΕ ΤΙΣ ΚΑΜΠΑΝΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Στην τελευταία, την έκτη, διαδρομή από το λόγγο στο χωριό, είχαν πια αποκάμει, κι' ο Νικολός ο 'Αβέλης και το γέρικο γαϊδούρι του, που, φίλοι πιστοί και σύμμαχοι στο σκληρόν αγώνα της ζωής, κουβαλούσαν όλημερις κλαδιά για τους φούρνους του νησιού...

Μεγάλο Σάββατο! κ' οι νοικοκυρές ζυμώνανε από τη μιιά νύχτα του Θεού έως την άλλη, οι φούρνοι άναβαν διαρκώς, κ' έτρωγαν, έτρωγαν κλαδιά, άγναλιές και φορτώματα, για να προφτάσουν τους ανθρώπους, τους λιχούδηδες και τους καλοφαγάδες, τους πλούσιους και τους φτωχούς, που έννοούσαν να γιορτάσουν το Πάσχα με όλη την πολυτέλεια.

Μόλις μπορούσαν να προχωρούν ο γέρο-'Αβέλης και το φορτωμένο γαϊδούρι του στον τελευταίο αυτόν δρόμο, και για να

παρηγορήσει το κουρασμένο του ζώο, δίνοντας έτσι κουράγιο και στον εαυτό του, άρχισε να του μιλή, όπως συνήθιζε άλλως τε.

—Κουράγιο, Μπουρίκο!.. Λιγάκι ακόμη και φθάσαμε πια!.. "Ως που στο τέλος, ασθμαίνοντας και ο άνθρωπος και το ζώο, έφθάσανε σιγά σιγά στο χωριό...

... Ένας τεράστιος κύκλος έτών συμπληρωνόταν στη ζωή του γέρο-Νικολού του 'Αβέλη με την αυριανή επίσημη ημέρα.

'Εξηνταπέντε φορές Πάσχα σε μιιά ζωή, ήταν βίβλια κάτι το σημαντικό και το ευχάριστο ίσως για κάθε άλλον που είχε δημιουργήσει στο μεταξύ κάτι και το απολάμβανε, μά για τον Νικολό τον 'Αβέλη που ό,τι έδημιούργησε—έκείνο το λίγο—τό είδε μέσα στον κύκλον αυτό των έτών να εξατμίζεται και να χάνεται, σαν νάταν άμαρτωλό δημιούργημα, ή αυριανή επίσημη

ἡμέρα δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνας ἀκόμη σταθμὸς γιὰ τὴν ἐναρξη ἑνὸς καινούργιου χρόνου δυστυχίας! . . .

Ὡς τόσο αὐτὴ ἦταν ἡ τύχη του κ' ἡ ζωὴ του, καὶ μὲ τὰ χρόνια ὁ γέρο-Ἀβέλης εἶχε πιά συνηθίσει καὶ στὴ φτώχεια του, καὶ στὴ δυστυχία του καὶ στὴ σκληριὰ τῆς ζωῆς του, καὶ στὸ φριχτότερο ἀπ' ὅλα, πὼς ἦταν ὀλομόναχος στὸν κόσμῳ! . . . Παρ' ὅλην ὁμῶς τὴ δύσκολην αὐτὴ συνήθεια, τίς γιορτινὲς καὶ τίς μεγάλες μέρες τοῦ χρόνου ὁ πόνος τῆς δυστυχίας του καὶ πὸ πολὺ τῆς μοναξιάς του, ἐθέρεινε μέσα στὰ στήθη του, καὶ τώρα, σὰν ἐφθίασε ἀργὰ τὸ βράδυ στὸ φτωχικὸ του σπίτι κα' ἀναψε μόνος του τὴ φωτιά, νὰ τὸν θερμάνῃ μὲ τὴ φλόγα τῆς καὶ νὰ τὸν καθηγορήσῃ μὲ τὴ λάμψη τῆς καὶ τὸ μουρμούρισμά της, ὁ νοῦς του — ἀκούριστος περκατητής — ξαναγύρισε ἀθέλητα στὰ περασμένα, νὰ κάμῃ ἀκόμη μιὰ φορά — μέσα στίς τόσες ἄλλες — τὴν τραγικὴ σύγκριση τῶν περασμένων μὲ τὰ τωρινά! . . .

... Πὼς πέτυξε κα' ἐφυγε ἔξαφνα μὲς ἀπ' τὰ χέρια του — ὅπως ξεφεύγει τὸ νερὸ μὲς ἀπ' τὸ κάσκινο — τὸ πολιτάρχα καὶ τρισχαριτωμένο μελίσι τῶν παιδιῶν του, παίρνοντας μαζί του στὸ χιμὸ καὶ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς του, καὶ πὼς ἐτελείωσε ξαφνικά, μιὰ χειμωνιάτικη νύχτα, ἡ πολύτιμη κα' ἀγαπημένη συντροφιά τῆς καλῆς γυναίκας, καὶ πὼς ἐρήμωσε ἀπὸ τότε ὀριστικά κα' ἀνεπανόρθωτα τὸ φτωχόσπιτο! . . .

Κι' ὅμως ἡ ἐρημιὰ ποὺ ἄφησε στὸ σπίτι του τὸ πέρασμα τοῦ Χάρου, ὅσο σκληρὴ κα' ὅσο βαρειά κα' ἂν ἦταν, δὲν εἶχε γιὰ τὸν γέρο-Ἀβέλη τὴν τραγικότητα καὶ τὸν πόνο ποὺ τοῦ προξενοῦσε μιὰ ἄλλη ἀνάμνηση κ' ἓνας ἄλλος καιμὸς ποὺ τὸ ζωντάνεμά του, τὸν τελευταῖο αὐτὸν καιρὸ, ἀποτελοῦσε τὸ πὸ βασανισμένο δρόμα τῆς μακρινῆς του ζωῆς! . . .

Μέσα στοὺς τόσους πεθαμένους του, ὑπῆρχε καὶ μιὰ ζωὴ ποὺ ἡ σκέψη τῆς τὸν παίδευε περισσότερο: Ἡ θύμησις τοῦ μεγαλύτερου του παιδιοῦ, τοῦ Γιάννη του, ποὺ ἐνῶ δὲν εἶχε πεθάνει, δὲ μπορούσε ὁ δύστυχος πατέρας νὰ τὸ συγκαταλέξῃ καὶ στοὺς ζωντανούς! . . .

Τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Νικολὸς ὁ Ἀβέλης

ἐργαζόνταν σὰν ἐπιστάτης στίς γεωργικὲς δουλειὲς τοῦ Μοναστηριοῦ στὸ νησί, τὸ πρῶτο παιδί, ὁ Γιάννης, ἦταν ἴσαμε δεκαεφτά χρονῶν καὶ βοηθοῦσε κα' αὐτὸ στὸ Μοναστήρι — παράρτημα τῆς Μεγάλης Λαύρας, — συντροφεύοντας τὸ Διάκο τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ τὸν ὑποτακτικὸ τοῦ Ἡγουμένου στίς ἀγροτικὲς τῶν ἐπιστοσῆς, καὶ παρακολουθώντας τοὺς ἑσπερινούς καὶ τίς λειτουργίες τῆς ὁμορφῆς, μεγαλόπρεπης ἐκκλησιάς τοῦ "Αἱ-Γιώργη.

Κι' ὅπως ἤξερε ἀρκετὰ γράμματα — γιατί εἶχε βγάλει τὸ Σχολαρχεῖο, — κανοναρχοῦσε στίς λειτουργίες, βοηθοῦσε τὸν ψάλτη, κα' εἶχε ἀκόμη ὅλον τὸν καιρὸ νὰ διαβάζῃ στίς μακρινὲς χειμωνιάτικες νύχτες τὰ καλιὰ ἐκκλησιαστικά βιβλία, μὲ τὰ βυζαντινὰ γράμματα, ποὺ ἀφθονοῦσαν στὸ κελλί τοῦ γέρο-Ἡγουμένου, στὸ ἀρχονταρῖκι τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ στὰ καλιὰ μὰ ἐπιβλητικὰ ἀναλόγια τῶν ψαλτάδων.

Ὡς ποὺ μιὰ μέρα, ἀποτραβηγμένος ἀπὸ τὴ συντροφιά τῶν φίλων του, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ περιβάλλον τοῦ Μοναστηριοῦ, ὁ γυιὸς τοῦ Νικολοῦ τοῦ Ἀβέλη ἐδήλωσε στὸν πατέρα του πὼς ἠθελε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ γέρο-Ἡγουμένο στὸ "Ἁγιον Ὄρος, ὅπου θὰ ἐπέστρεφε σὲ λίγο γιὰ τὴν τελεῖωνε ἡ θητεία του στὸ Μοναστήρι τοῦ νησιοῦ.

Ἦταν μιὰ ἀδύομητη, μὰ καὶ γι' αὐτὸ ἐπίμονη παράκλησις τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἐννοιωθε τὸν ἑαυτὸ του ἀφοσιωμένον ὀλόψυχα στὴν ἐκκλησία, ποὺ τοὺς ἱεραρχικούς της βαθμούς τοὺς εἶχε τόσο πολὺ καὶ τόσο πρόωρα νοσταλγῆσει, φανταζόμενος πὼς θὰ μπορούσε νὰ τοὺς κατακτήσῃ μὲ τὴν ἀγάπη του στὸ Θεό, στὰ γράμματα καὶ στὴν ἐκκλησία.

Κι' ὁ Ἀβέλης, ποὺ εἶχε ἀκόμη τότε ἄλλα τέσσερα μικρὰ παιδιὰ, ἐπηρεασμένος κα' αὐτὸς ἀπὸ κάποια ἐπιπόλαιη θρησκολληψία, θαμπωμένος ἀπὸ τὴν ἐπιβλητικὴ φαντασιοπληξία τοῦ παιδιοῦ του κα' ἀπὸ τοῦ γέρο-Ἡγουμένου τὴν ὑπόσχεση πὼς θὰ τὸ μάθαινε πολλὰ γράμματα τὸ παιδί καὶ θὰ τὸ σπούδαζε στὴν Πόλη, ἐδέχθη κα' ἀφήσῃ τὸ παιδί του νὰ φύγῃ κάποιο πρῶτ μ' ἓνα καίκι Ἀγιορείτικο, γιὰ νὰ πάῃ στὴν ἡσυχὴ κα' ἀπόμωρη γωνιά τοῦ ἐπιβλητικοῦ Ἄθω, ποὺ διακρινόταν πολλὰς φορές, σ'

ἡμέρες γαλήνης, οἱ ψηλὲς του κορυφὲς στὸ βῆθος τοῦ πελάγους, ἐκεῖ στὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ μικροῦ του νησιοῦ! . . .

Ἦλθαν ὁμως εἰς ἓλίγο ἀλλεπάλληλες οἱ συμφορὲς.

Στὴ μεγάλη βλογιά, ποὺ σ' ἓνα-δυὸ χρόνια κατόπιν φανερώθηκε ἀπρόβλεπτη στὸ νησί, ἔχασε ὁ Ἀβέλης τὴ γυναίκα του καὶ τὰ τρία του παιδιὰ, κα' ἓνα χρόνο ὑστερότερα, τὸ μικρότερο παιδί του γιορμίστηρε μιὰ μέρα ἀπὸ ἓνα βράχο καὶ σκοτώθηκε. Κ' οἱ συμφορὲς αὐτὲς τὸν ἐτσάκισαν.

Ἡ ῥάχη του λύγισε, σὰν νὰ τῆς φρότωσαν βῆρος ὑπέρτερο ἀπ' τὴν ἀντοχή της, τὸ κεφάλι ἀπόμεινε σκυρτὸ καὶ τὸ στόμα σιωπηλὸ ἀπὸ τότε! ἄλλ' ἐπὶ τέλος εἶχε ἀκόμη κάτι, μιὰν ἐλπίδα καὶ μιὰν ἔγνοια, τὴν ἐλπίδα τοῦ γυιοῦ του ποὺ σπούδαζε, ὅπως εἶχε μάθει, στὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, στὴν Πόλη.

Κ' ἡ πονεμένη καρδιά τοῦ Ἀβέλη ἤξερε νὰ κάνῃ ὑπομονή, κα' ἡ στοργὴ τοῦ πατέρα παρακολουθοῦσε ἀπὸ μακριὰ τὸν καλὸ δρόμο τοῦ παιδιοῦ του, κα' ἡ προσδοκία αὐτὴ τοῦ βαλσάμωνε τίς πίκρες του.

... Μὰ ἡ μοῖρα τῆς ζωῆς μας δὲν ἔχει συμπόνια, κα' ὅπως εἶναι τυφλὴ καὶ κωφὴ, διευθύνει τὸ δρόμο τοῦ καθενὸς ἄσχετα μὲ τίς εὐχὲς καὶ τίς προσδοκίες του, ἀντίθετα μὲ τίς ἐλπίδες καὶ τίς προβλέψεις μας. Καὶ μεῖς, παιχνίδια της καὶ μαριονέττες της, παίζομε τὸ ρόλο ποὺ μᾶς ὀρίζει, εὐθυμὰ κἀραγκιοζάκια, ἢ τραγικοὶ παλιάρτοι τοῦ ἔργου της! . . .

Ἔτσι, μιὰ μέρα, ὁ Νικολὸς ὁ Ἀβέλης, σὰν ἔτρεξε μὲ καρδιοχτύπι νὰ μάθῃ νέα γιὰ τὸ παιδί του ἀπὸ τοὺς καλογῆρους ἑνὸς Ἀγιορείτικου καϊκιοῦ ποὺ ἦρθε στὸ νησί, φέρνοντας ξυλεια γιὰ τίς ἐπισκευὲς τοῦ Μοναστηριοῦ, ἔμαθε μὲ κατάπληξη καὶ συντριβὴ πὼς ὁ Γιάννης του, παληκάρια εἰκοσιδυὸ χρόνων, εἶχε πετάξῃ τὰ ῥάσα ποὺ τὸν στένευαν καὶ τὸν βάραιναν, κα' ἐφυγε μιὰ μέρα ἀπὸ τὴν Πόλη, ἴσως γιὰ τὴν Ἀμερικὴ, ὅπως ἄφηγαν νὰ πιστευθῇ οἱ πληροφορίες ποὺ ἦρθαν στὴ Μεγάλῃ Λαύρα, στὸ μοναστήρι ποὺ τὸν ἐσπούδαζε! . . .

... Μιὰ πίκρα ἀπέραντη ἀπλώθηκε στὴν καρδιά τοῦ γέρο-Νικολοῦ καὶ μιὰ ἀπογοήτευση κα' ἀπελπισία χωρὶς ὄρια. Στὸ νοῦ

του δημιουργήθηκε ξαφνικά ἓνα σκοτάδι καὶ στὴν ψυχὴ του ἓνα χάος ἀπύθμενο! . . .

Θέλησε νὰ τὸ σκειάσῃ τὸ χάος αὐτὸ μὲ τὴ σκέψη πὼς τὸ παιδί του μὲ τὸ ἐπαναστατικὸ του αὐτὸ διάβημα θὰ ξαναρχόταν στὴν ἀληθινὴ ζωὴ, στὴν τροχιά ποὺ περπατοῦσε ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος, στὸν ἀγῶνα καὶ στὴ δούση τῆς κοσμικῆς ζωῆς, ποὺ εἶναι καὶ ὁ μοναδικὸς μας προορισμὸς! μὰ εἶχε συνηθίσει τόσα χρόνια στὴν ἱερατικὴ σταδιοδρομία τοῦ παιδιοῦ του, ποὺ ἡ ἀπότημη ἐγκατάλειψή της τοῦ φανόταν σωστὸ ἔγνημα.

Μὰ ἡ ἀλήθεια ἦταν πὼς ἡ παντελής ἔλλειψις κάθε ἄλλης εἰδήσεως γιὰ τὸ παιδί του, αὐτὴ μονάχα τὸν βασιάνιζε καὶ τὸν θανάτωνε κάθε φορά.

... Ἐπειτα ἀπὸ μιὰν ἀτέλειωτη σειρά ἐτῶν, ποὺ πέρασαν χωρὶς εἶδησι γιὰ τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ τοῦ Ἀβέλη, ἦρθε ἔξαφνα μιὰ στιγμή — ἔτσι μᾶς παίζει ἡ τύχη, σὰν τὸ κουρέλι στὰ νύχια τῆς γάτας — ποὺ οἱ ἐλπίδες τοῦ γέρο-Νικολοῦ ξαναζωντανέψανε.

Κάποιος πατριώτης — ὁ Μανώλης ὁ Ξύδης — ποὺ ἔλειπε κα' αὐτὸς στὴν Ἀμερικὴ, ἔγραψε μιὰ μέρα στὸν πατέρα του πὼς ἓνας φίλος του — Ρωμῶς κα' αὐτὸς — εἶχε γνωρίσει, ὅπως τοῦλεγε, κάποιον Ἀβέλη — Τζῶν Ἀβέλη — στὴν πολιτεία τοῦ Μπῶφαλο, ὡς μεσίτη ἐργοστασίου, κα' ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά, ποὺ τοῦ ἔδινε ὁ φίλος του, εἶχε πεισθῇ πὼς ὁ Τζῶν Ἀβέλης αὐτὸς θὰ ἦταν τὸ παιδί τοῦ Νικολοῦ τοῦ Ἀβέλη.

Αὐτὸ μονάχα ἔγραψε τὸ γράμμα, μὰ τὸ χωριὸ βούιξε πὼς βρέθηκε ὁ γυιὸς τοῦ Ἀβέλη στὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τὸν Ξύδη, πὼς εἶχε γίνει πλούσιος καὶ πὼς, σὰν ἔμαθε τὴ δυστυχία τοῦ σπιτιοῦ του, εἶχε ἀπόφασι νὰ ξενιθῇ νᾶρθῃ, γιὰ νὰ ἰδῇ καὶ τὸν πατέρα του.

Ὁ γέρο-Ἀβέλης ἔμαθε τὴν ἀλήθεια κα' ἔβαλε νὰ γράψουνε καὶ στὸν Ξύδη καὶ στὸ Μπῶφαλο, — ἦταν οἱ πρῶτες μέρες τοῦ Γενάρη ποὺ ἔστειλαν τὰ γράμματα, — κα' ἀπὸ τότε ξημεροβραδυναζόταν μὲ τὴν ἔγνοια αὐτὴ καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιστροφῆς, ποὺ, ὅσο περνούσανε οἱ μέρες, τόσο μεγάλωνε στὴ σκέψη του, καὶ πότε ἔκανε τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ ἄτακτα καὶ γογγύρα ἀπ' τὴ

χαρά, πότε τὴν πιάζε μὲ τὸ βίραος τῆς σάν
ἐπιάλτης, ἴσουλαι καὶ κρυφί. . .

Τὶς τελευταῖες αὐτὲς ἑβδομάδες, ἡ συγ-
κίνησή του ἀπ' τὴν ἀναμενόμενη καλὴ εἰ-
δητή εἶχε μεγαλώσει καὶ τὴ Μεγαλοβδο-
μάδα οἱ ἐλπίδες του εἶχαν ἀνθίσει, γιατί
νά, ἔτσι γινόνταν πάντοτε οἱ ἐπιστροφές
οἱ ἀναπίνετες παιδιῶν ποὺ ἔτυχε νὰ πι-
ραστρεύτησαν: Πάντοτε σὲ μιὰ καλὴ, σὲ
μιὰν ἐπίσημη ἡμέρα ξαναγυρίζανε οἱ ξηνη-
τεμένοι, ἀπρόβλεπτα κ' ἀνεκδοποίητα, γὰρ
νὰ κίμων μεγαλύτερη τὴ χαρὰ τοῦ ἐρχο-
μοῦ των σ' ἐκείνους ποὺ τόσο στοργικὰ καὶ
τόσο πρόσχαρα τοὺς περιμέναν. . .

Καὶ τώρα, δίπλα στὴ θαλπωρὴ τῆς ὁμορ-
φῆς φρωτῆς, ἀπογοημένος στὴν «κρεββα-
τσούλα» τοῦ γέρο-Ἀβέλης, τὴ νύχτα ἐ-
κείνη τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἐξαντλημέ-
νος ἀπ' τὴ νηστεία τῆς Σαρακοστής καὶ
κουρασμένος ἀπ' τὸν ὑπέρμετρο μόχθο τῆς
ἡμέρας, ἄρρησε τὴν ἐλπίδα νὰ τοῦ χαϊδέψη
στοργικὰ τὴν ἀδύναμη καρδιά του, παρό-
μοια σφιχτὰ καὶ στοργικὰ, ὅπως θὰ χαι-
δευε κ' αὐτὸς σὲ λίγο τὸ ἀγαπημένο ξηνη-
τεμένο του παιδί. . .

. . . Στὴν ἐκκλησιὰ—μιὰ ἐκκλησιὰ γεμάτη
κόσμο καὶ φῶτα καὶ λαμπάδες, ποὺ οἱ πο-
λυέλαιοι ἀστράφτανε ἀπ' τὰ κούσταλλα κ'
οἱ ψαλτάδες ἐψάλλαν μὲ ἀπειρη γλυκιάδα—
ὅλοι περιμέναν νὰ βγῆ ἀπ' τὴν ὄραία Πύλη
ὁ παππᾶς, ν' ἀνάψῃ τὴ λαμπάδα του καὶ
νὰ καλέσῃ τοὺς πιστοὺς:

«Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου
φωτός. . .»

Κι' ὁ Νικολὸς ὁ Ἀβέλης, νευμένος κ'
αὐτὸς στὰ γιορτινά του, μὲ τὴ λαμπάδα του
στὸ χέρι, περιμένε ὅπως οἱ ἄλλοι. . .

Μὰ ἡ ὄραία Πύλη δὲν ἀνοίγε κ' ὁ παπ-
πᾶς δὲν ἔβγαινε νὰ δώσῃ τὴν ὁμορφὴ προ-
σταγή. . .

Κάποια ἀνησυχία σκορπίστηκε ξαφνικὰ
στὸ ἐκκλησίασμα, ἓνα δέος γιὰ καίτι τὸ ἀό-
ριστο καὶ τὸ ἀνεξήγητο. . .

Καίτι τὸ ἔκτακτο συνέβαινε μὲς' ἀπ' τὴν
κλεισμένη ὄραία Πύλη, καὶ μιὰ ἀνατριχίλα
διέδρομε τὶς καρδιὲς ὄλων, μὰ πῶς πολὺ τὴν
ἀδύναμη καρδιά τοῦ γέρο-Ἀβέλη. . .

Μὰ τέλος ἀνοίξε θοιαμβεντικὰ ἡ ὄραία
Πύλη κ' ἀπ' τὸ φωτολουσμένο ἱερὸ βγῆκε
ὁ παππᾶς. Ἐνας παππᾶς ὄρατος, μεγαλό-
σωμος, ἀρχοντακὸς, γεμάτος ἐπιβολὴ καὶ σο-
βαρότητα, ἓνας ἀγνωστος στὸ ἐκκλησίασμα
παππᾶς, ἴσως ἀρχιμανδρότης, ἀφοῦ φοροῦσε
τόσο ὁμορφὸν ἀστραφτερὸ χρυσὸ σταυρὸ
ἀπὸ στῆθος.

Κι' ἀφοῦ εὐλόγησε μὲ μεγαλόπρεπη χει-
ρονομία τὸ ἐκκλησίασμα ἔτσι ἐπιβλητικὰ
καὶ σοβαρὰ, προχώρησε ἀπὸ τὴ θέση του,
κ' ἀνοίγοντας τόπο μὲς' ἀπ' τὸν κόσμο,
πῆγε καὶ στάθηκε μπροστὰ στὸ γέρο-Νι-
κολὸ καὶ τὸν ἐκοίταξε στὰ μάτια.

Ἢ ἀναπνοὴ τοῦ γέρου σταμάτησε ξα-
φνικὰ, τὰ πόδια του τρεμούλιασαν ἀπ' τὴ
συγκίνηση, τὰ μάτια του θολώσανε ἀπ' τὰ
δάκρυα, κ' ἀναγνωρίζοντας ξαφνικὰ τὸν
ὁμορφο παππᾶ ποὺ τὸν πλησίασε, μόλις ἐ-
πρόφθασε νὰ εἰπῆ:—Ἄ! τὸ παιδί μου! ὁ
Γαίνης μου! . .

Κι' ἀμέσως μετὰ ἀπ' αὐτό, ὅλα τὰ γύρω
ξεθωριάσανε κ' ἐσβήστησαν μπρὸς ἀπ' τὰ
μάτια του, τὴν ἴδιαν ὥρα ποὺ ἀρχίσανε νὰ
χτυποῦν χαρμόσυνα οἱ γλυκεῖς καμπάνες
τῆς Ἀναστάσεως. . .

. . . Ὅταν, ἀργότερα, οἱ ἄνθρωποι τῆς γει-
τονιάς θελήσανε νὰ μάθουν γιατί ὁ γέρο-
Νικολὸς ὁ Ἀβέλης δὲν πῆγε τέτοια μέρα
στὴν ἐκκλησιὰ, τὸν ἤρθε ξαπλωμένο στὸ
φτωχικὸ του κρεββάτι, μὲ τὰ μάτια γιὰ
πάντα κλειστὰ κ' ἓνα χαρούμενο χαμόγελο
στὸ στόμα, τὸ μόνο καὶ τελευταῖο χαρού-
μενο χαμόγελο τῆς ζωῆς του! . .

Συῆρος

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ

ΕΡΡΑΝΟΝ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ...

Μὲς στὸ θλιβερὸ τ' ἀρμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
νά τα, τὰ κεριά τοῦ πιταφιοῦ,
τὰ παλιά, τὰ κρύα κεριά τοῦ πιταφιοῦ!

Οἱ προῖοι ψαλιμοὶ καὶ τὰ ἱερὰ χρυσάφια—
τῆς ἐνορίας ἐρχόνταν τὰ πατάφια. . .
ἔτρεμε ὡς κάτω ὁ δρόμος ὁ ἀνοιχτός,
τὸ κνημιένο πλήθος τῆς νυχτός.

κ' ὄλο ἐφτάναν ἀπ' ἔξω, ἔξω ἀπ' τὰ σπίτια,
καὶ τὰ κεριά ὄλο ἐκαίαν, ἐκαίαν πλήθει,
κ' ἐρχόνταν οἱ ἀλαφροεῖς, οἱ ἑαρινὲς
«ἔρραναν τὸν τάφον» οἱ φωνές. . .

(μὲς στὸ θλιβερὸ τ' ἀρμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
εἶναι τὰ κεριά τοῦ πιταφιοῦ,
τὰ παλιά, σμειχτὰ κεριά τοῦ πιταφιοῦ.)

μοιρασμένη μοῦ ἔφευγε ἡ ψυχὴ

ἀπ' τ' ἀγιαζὶ κ' ἀπ' τὴν προσευχὴ,
μοιρασμένη σάλευε, καθὼς
ἔπαιζεν ὁ ἀθέριος ὁ ξανθός,

καὶ σ' ὄλο τ' ἀπὸ μέσα τοῦ σπιτιοῦ
φρέγγαν τὰ κεριά τοῦ πιταφιοῦ,
σ' ὄλο τὸ ἀπὸ μέσα τοῦ σπιτιοῦ
τρέμανε ἀπ' τ' ἀγιαζὶ τοῦ Μιαρτιοῦ,

κ' εἶχαν ἔλεος οἱ ὄψεις ταπεινὸ
τῶν δικῶν μου γύρω κ' ὄλωνῶν,
κ' οἱ ἀλαφρότατες φωτιὲς τῶν χρυσαφιδῶν
ἔτρεχαν τοὺς γύρους τῶν ματιῶν,—

ἔκλαιε ἡ σάρκα, ἔκλαιε, τῶν χειρῶν
ἀπ' τὴν τόση δόξα τῶν κεριῶν!

Μὲς στὸ ταπεινὸ τ' ἀρμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
ξεφλουδίζω τὰ κεριά τοῦ πιταφιοῦ,
τὰ παλιά, παλιά κεριά τοῦ πιταφιοῦ. . .

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

GAUGUIN

— ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΕΞΩΤΙΚΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ —

Εἶναι γνωστὸ πὺς στὸ Παρίσι κατ' ἐξοχὴν,
ἀνάμεσα στὴ Σχολὴ τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ
τὰ διάφορα καλλιτεχνικὰ καφενεδάκια, πα-
λαιότερα τῆς Μονμάρτης καὶ τώρα τοῦ Μον-
παρνᾶς, ἐκκολαφθῆκανε οἱ περισσότερες σχο-
λές τῆς ζωγραφικῆς—ρωμαντισμός, ἱμπρε-
σιονισμός, κυβισμός, κτλ.—καὶ ἀναφανή-
κανε ἂν ὄχι οἱ μεγαλύτεροι ζωγράφοι, τοῦ-
λάχιστον οἱ πρωτοτυπώτεροι, οἱ ζωντανότε-
ροι, οἱ πῶς προικισμένοι μὲ δῶρα ἀπ' τὴ φύση.
Κι' ἂν οἱ ζωγράφοι αὐτοὶ, ἀπὸ ὀρισμένους
εἰδικούς γιὰ καθένα, λόγους, δὲν μπόρῃσαν
νὰ δλοκληρωθοῦνε, ἢ προσπᾶθειά τους δὲν
εἶναι λιγώτερο ἐνδιαφέρουσα κ' ἡ Γαλλία δὲν
εἶναι λιγώτερο στοργικὴ γι' αὐτούς. Ἐτέτοιος
ὁ τελώνης Ρουσσώ. Τὰ ἔργα του, ποὺ δὲν
ἔχουν καμμιά βέβαια συγγένεια μὲ ἀκαδη-
ματικὴ παράδοση καὶ ποὺ στὴ γέννησή τους
τὰ ὑποδέχτηκαν μ' ἀγανάκτηση, τὰ τελευταῖα

χρόνια κατακτῆσαν τὸ θαυμασμὸ τῆς πλειο-
ψηφίας, καὶ τώρα τὰ περισσότερα φιγουράρουν
στὶς Πινακοθήκες τῆς Γαλλίας, κοντὰ στοὺς
Ρεμπράντ, στοὺς Ροῦμπενς, στοὺς Κορνὸ καὶ
στοὺς Ντελακρουά.

Ἀκόμα θαυμαστότερη εἶναι ἡ τύχη τοῦ
Γκωγκέν. Ἢ «Νέα Ἑστία» πρὸ καιροῦ εἶχε
βάλλει ἐκτὸς κειμένου ἓνα πίνακά του, ποὺ πα-
ρίστανε κάποια βασίλισσα τῆς Πολυνησίας, κ'
οἱ ἀναγνώστες τῆς θᾶ πῆραν μιὰν ἰδέα τῆς
τεχνοτραπίας του, ποὺ, ἂν συγγενεὴ μὲ τὸν
ἱμπρεσιονισμό, εἶναι πολὺ πῶς ἀπόλυτη στὴ
διατύπωση τοῦ σχεδίου, ἀλλὰ καὶ συνάμα ἀ-
πηλλαγμένη τῆς ἀντικαισθητικότητος ποὺ κατὰ
κανόνα εἶναι συνυφασμένη μὲ τὰ ἔργα τῶν
ὀπαδῶν τῆς σχολῆς αὐτῆς. Γιατὶ ὁ Γκωγκέν
κατόρθωσε αὐτὸ τὸ θαῦμα. Μέσα σ' ἓνα σχέ-
διο, παρθένο ἀπὸ κάθε συμβατικότητος, ἀπλο-
ποιημένο στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ, νὰ μεταφράσῃ

GAUGUIN

'Απ' τὴ Βρετανία

ὄλη τὴ θερμότητα, τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴ γοητεία τῶν ἐξωτικῶν χωρῶν.

Αὐτὸς ὁ συνδυασμὸς ἀφείλεται κυρίως στὴν ἰσοσυγκράσια του, ὄλη πάθος, φλόγα, ρέμβη, ποὺ γέμισε τὴν περιπετειώδη ζωὴ του μ' ἐξάψεις καὶ ἀπαισιοδοξίες καταθλιπτικές, τρυφερότητες καὶ αἰσθησιασμούς, καὶ τὴ μετέβαλε σ' ἓνα ἠφαίστειο διαρκῶς σ' ἐνέργεια.

Γεννήθηκε στὸ Παρίσι, τις περίφημες μέρες τοῦ Ἰουνίου 1848, ἔχον κατέρρευε γιὰ δευτέρη φορὰ ἡ βασιλεία, ἀλλὰ δὲν ξαναγύρισε παρὰ μεγάλο παιδί πιά, ἀφοῦ πέρασε τὴν πρώτη του παιδικὴ ἡλικία στὸ Περον, γιὰ νὰ εἰσαχθῆ στὸ Λύκειο τῆς Ὀρλεάνης. Μὲ μισοτελειωμένες σπουδὲς μπαρναίρει, ὅταν ἦταν ἀκόμα δεκαεφτά χρονῶ, σ' ἓνα καράβι, ὡς ἀπλὸς ναύτης, καὶ ὡς τὰ 1870 μένει στὴ Βάλασσα, ταξιδεύοντας, γνωρίζοντας διαδοχικὰ τὴ μαγεία τῶν τροπικῶν μὲ τις σπατάλες τῆς ὠμορφιάς των, καὶ τὴν ἐπικίνδυνη μεγαλοπρέπεια τῶν μακρινῶν θαλασσῶν.

Γυρίζοντας στὸ Παρίσι, τρέπεται πρὸς ἓνα ἐπάγγελμα πῶς πεζό: γίνεται χρηματομεσίτης καὶ παντρεύεται μὲ θανίδα, τὴ Mette Gad. Ἔίναι πολὺ ἐρωτευμένος, ἀλλ' ἡ ἀστικὴ κτῆτα τῆς ζωῆς του, ἡ φρόνηση καὶ ἡ τάξη τῆς μεθοδικῆς γυναίκας του, γεμίζει τὴν ἠφαιστωϊκὴ φύση του μὲ ἀνία καὶ πλήξη. Τότε μόνο, γιὰ νὰ σκοτίσῃ τὴν ὥρα του, ἀρχίζει νὰ ζωγραφίζῃ, στὴν ἀρχὴ ἐντελῶς ἐρασιτεχνικὰ, ἔπειτα ὁμως, ἐφόσο γνωρίζει, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, τὰ μυστήρια τῆς τέχνης, μὲ περισσότερον ὁλοένα ζῆλο καὶ ἐνδιαφέρον.

Ἡ σχολὴ τοῦ ἱμπρεσιονισμοῦ, τότε στις δόξες του, τὸν προσελκύει, γιὰ λίγον καιρὸ, καὶ ἔτσι, τὸ 1880, στὴν πέμπτη ἐκθεσὴ τῶν ὁπαδῶν τῆς, ὁ Γκιωγκέν δίνει μερικὰ ἔργα του. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἡ φιλία διακεκριμένων ζωγράφων, ὅπως τοῦ Σεζάν, τοῦ Γκιγιόμ, τοῦ Μανέ, τοῦ παραστέκει· ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ εἶχεν ἐπίδραση ὀριστικὴ, ὁ μόνος ἴσως, στὸν ἀσχημάτιστο ἀκόμα καλλιτέχνη, εἶναι ὁ μεγάλος Πισσάρρο. Ὁ Huys-

mans τὸ παρατηρεῖ σὲ μιὰ κριτικὴ του, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Γκιωγκέν δὲν ἀρνῆθηκε ποτὲ πὸς ὁ Πισσάρρο ὑπέβρεξε ὁ μόνος του δάσκαλος. "Ἔχει τώρα πιά εἰσαχθῆ στους καλλιτεχνικοὺς κύκλους καὶ ἡ τέχνη τὸν ἔχει τόσο ἀπορροφήσει, ποὺ ἀποφασίζει γιὰ χάρις τῆς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἡζυγία καὶ συμμαζεμένη ζωὴ του.

Παρατὰ τὴ λαμπρὴ θέση ποὺ κατεῖχε, καὶ πᾶσι μὲ τὴν οἰκογένειά του στὸ Ρουέν. Ἡ γυναίκα του, μὲ τὴ στενὴ καὶ ταπεινὴ ὀρθοφροσύνη τῆς, δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τὰ τρελλὰ ἐλατήρια ποὺ κινοῦν τὸ οὐζυγὸ τῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, τρομαγμένος ἀπ' τὴν φτώχεια ποὺ τοὺς καταδοκεῖ, ἀποφασίζει ἀπότομα νὰ μεταδοῦν στὴ Κοπεγχάγη, ἔπου εἶναι τὰ πεθερικά του, πλούσιοι καὶ εὐπόλητοι ἄνθρωποι. "Ἄλλ' ἐκεῖ ἡ διάσταση ὁλοκληρώνεται. Αὐτοὶ οἱ μεθοδικοὶ καὶ ἡρεμοὶ ἄνθρωποι λίγο μποροῦν νὰ καταλάβουν τὸν οἰστρήλατο καλλιτέχνη. Τὸ χάσμα εἶναι τόσο μεγάλο, ποὺ καὶ αὐτὴ ἡ γυναίκα του, ποὺ ὡς τόσο ἀγαπᾷ ὑπερβολικὰ, δὲν μπορεῖ νὰ τὸν

συγκρατήσῃ, καὶ ἔξερνα τὸν ξαναβρίσκει στὸ Παρίσι, μόνο, μὲ τὸ μεγάλο γιό του.

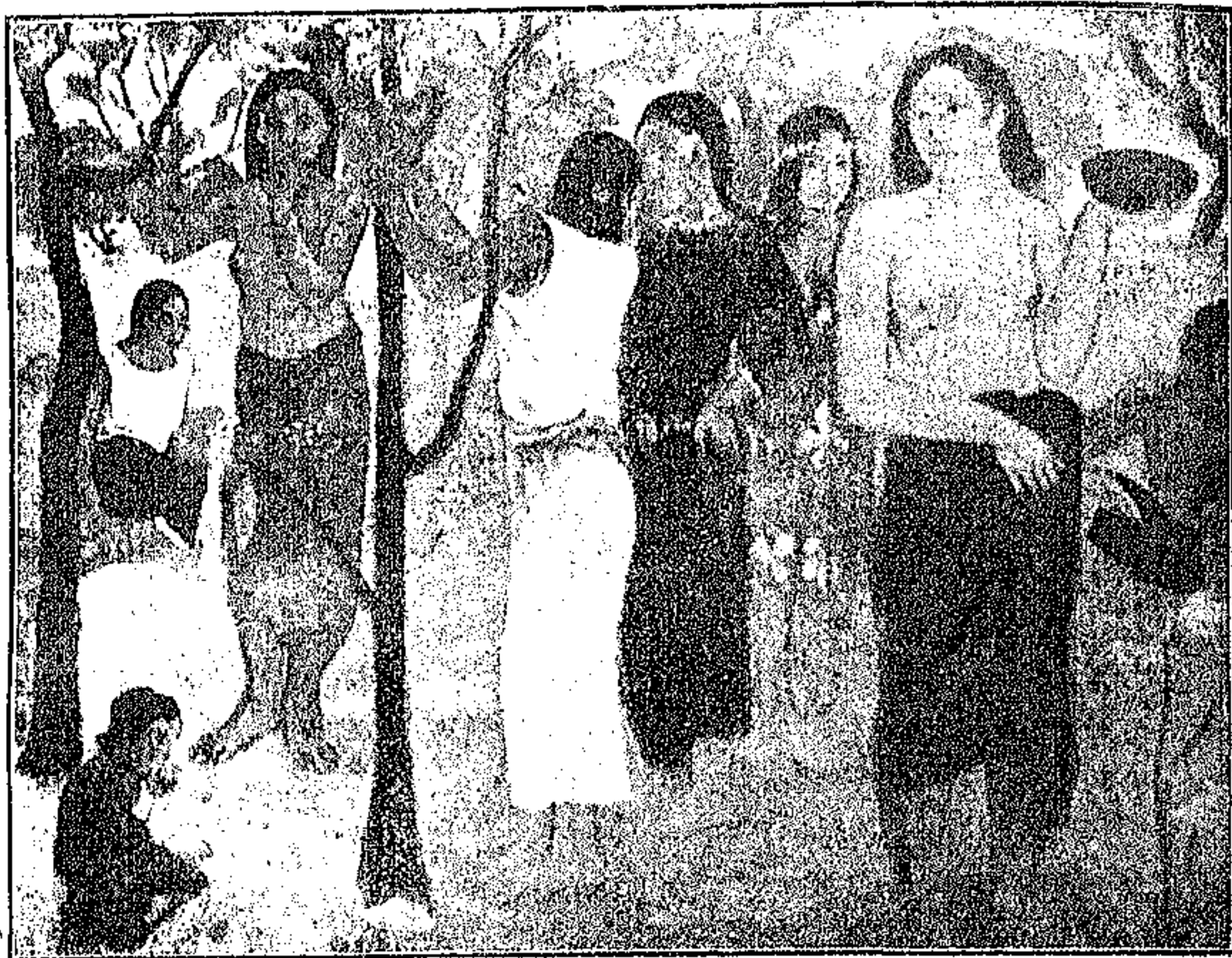
Ἡ δυστυχία δὲν ἀργεῖ νὰ χτυπήσῃ τὴν πόρτα του. Τὸ παιδί ἀρρωσταίνει καὶ ὁ Γκιωγκέν, γιὰ νὰ βγάλῃ ἓνα κομμάτι ψομί, ὑποχρεώνεται νὰ κολλᾷ ρεκλάμες στους δρόμους. Μὲ μῆρια βόσανα, ὁ γιός του γίνεται κλά καὶ ὁ Γκιωγκέν, παρ' ὅλη τὴν ἀγάπη του, ἀποφασίζει νὰ τὸν χωρίσῃ γιὰ νὰ μὴν πεθάνῃ. "Ἔχει ἐτοιμάσει δεκαοκτὼ πίνακες γιὰ τὴ νέα ἐκθεσὴ τῶν ἱμπρεσιονιστῶν, καὶ μὲ τὰ λίγα χρηματάκια ποὺ τοῦ ἀποφέρει ἡ πώλησός τους, φεύγει γιὰ τὸ Πονταβέν τῆς Βρετανίας.

Ἡ ἄγρια καὶ γυμνὴ φύση τῆς, κατὰ τοὺς κριτικούς, ἔδωσε στὸ Γκιωγκέν τὴν προτίμησιν πρὸς τὴν ἀπλή, ὑποτυπώδη σχεδὸν γραμμὴ τοῦ σχεδίου του. "Ἄλλες τάσεις, μᾶλλον διακοσμητικὲς, χαρακτηρίζουν τὴν παραγωγὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ ἡ μεταγενέστερη ἐργασία του, μὲ τὴ γοητεία καὶ τὴ λάμψη τῆς, ἴσως ἀδίκως παρκαμέρισε. Γίατι τότε ὁ Γκιωγκέν, ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἐξωτικὴ ἐπή-

GAUGUIN

Στὸ μπάνιο

GAUGUIN

Ευτυχοισμένες ημέρες

ρεια, είχε δώσει στους πίνακές του περισσότερη αισθαντικότητα, παρά χρώμα. Είναι ελακομμάτια με διακριτικούς χρωματισμούς, συγκρατημένο αισθημα που εξασκούν μία περίεργη γοητεία.

Αλλά η νοσταλγία των νεανικών του ταξιδιών στους τροπικούς γρήγορα τον κυριεύει. Μπαρκαρεί για τη Μαρτινίκα. Η ανάμνηση της γυναίκας του, των παιδιών του, γίνεται σπαρακτική, αλλά δεν μπορεί να αποτρέψει τη μοίρα από το δρόμο στον οποίο τον φέρνει. Αλλάστε εκεί κάτω η γνώριμη κι' οργανιστική ζωτικότητα της φύσεως του δίνει την έντυπωση πώς έφθασε στο σκοπό του. Οι πίνακές του γίνονται γελαστοί, χαρούμενοι, θριαμβευτικοί στο παιχνίδι των χρωμάτων.

Όσο δε βρήκε την ήσυχία του. Το Γενάρη του 1888, τον ξαναβρίσκει στη Βρετανία, ενώ στη Μονμάρτη ανοίγει η πρώτη χωριστή έκθεσή του. Γύρω απ' αυτόν, σχηματίζεται ένας δλόκληρος καλλιτεχνικός θμίλος ζωγράφων, που θα εξακολουθήσει την παράδοσή του. Κάπως καλύτερα

οικονομικώς, με αρκετές εκδηλώσεις θαυμασμού, αισθάνεται τώρα πια ήσυχος, πια ικανοποιημένος. Η χαρούμενη διάθεση της Μαρτινίκας εξακολουθεί σ' αρμονικές κι' ήρεμες συνθέσεις. Η τεχνική του όμως δεν παύει να εξελίσσεται. Όσο πάει, γίνεται πια απλή, σαν πρωτόγονη και τα αντικείμενα που ζωγραφίζει, υποβάλλουν μάλλον, παρά δείχνουν μία παράσταση.

Αλλά η ζωή στη Βρετανία γίνεται άγούσια όταν, μόνος, κυριεύεται από αναμνήσεις της παλιάς του ζωής. Το Αρχιπέλαγος, η Πολυνησία, η Ταϊτί, όνόματα μαγικά που τον κάνουν να ρεμβάζει. Σιγά-σιγά μάλιστα τ' όνειρο γίνεται τόσο επιτακτικό, που δεν μπορεί πια να αντισταθεί στην πρόσκληση. Πουλιά μερικούς πίνακας και φεύγει για την Ταϊτί. Κι' εκεί ωστόσο στην αρχή, δε μένει εύχαριστημένος. Πολύς πολιτισμός εισέδουσε. Για να βρή τη φύση, πηγαία κι' άδοξη, απουρείται στα ένδοτερα, μέσα στην τρελλή και περιλαμπρή φαντασμαγορία των ανθέων και των δέντρων. Παραδομένος τώρα δλόκληρος

στη ζωγραφική, παράγει ακατάκαστα, με την ίδια ευφορία που έχει η ταϊτιανή φύση, και οι πίνακές του μεταφράζουν ελη τη δύναμη, τη δόξα και την οργανώδη υποβλητικότητα της.

Είναι η περίοδος της ολοκληρώσεώς του. Το χρώμα κυριαρχεί, καταδυναστεύει, ξαπλώνεται παντού, για να δημιουργήσει «τη λαμπρή ατμόσφαιρα, τη λαμπρή και βαρειά, τόσο βαρειά, που ανησυχεί με τη λάμψη της». Όλοένα η τέχνη του γίνεται απλούστερη, συνθετικώτερη. Πλατείες κηλίδες χρησιμοποιούνται για να υποβάλλουν τα πια περίπλοκα αντικείμενα, που χάνονται και συγχίζονται μέσα στην οργανώδη ατμόσφαιρα.

Αλλά η τεχνοτροπία του δε βρίσκει πια θαυμαστές στο Παρίσι. Κουρασμένος, απογοητευμένος, ο Γκαγκνέν γυρίζει στη Γαλλία. Μία κληρονομιά που τον περιμένει, του ξαναδίνει γοδσο για τη ζωή. Ανοίγει ένα περίεργο κι' εξωτικό ατελιέ, γύνεται με πολυτέλεια, αφήνει να περνά για έκκεντρικός, τρώει ελη του την περιουσία, κι' έπειτα από μερικές περιπλανήσεις, ξαναγυρίζει στην Ταϊτί. Η γνώριμη φύση τον υποδέχεται

πάλι με τη συμφωνία των χρωμάτων της και τον ήλιο της. «Ξαναβρίσκει την αιώνια illusion της χαράς και της ειρήνης», έως ότου εξαντληθούν οι τελευταίες του οικονομίες. Είναι τώρα πια άρρωστος, κουρασμένος, απογοητευμένος, κι' ελο αφήνει το χρωστήρα, για να μετέλθη τα πια έτεροβλιστα επαγγέλματα που θα του δώσουν τον επιούσιο.

Αλλά στον άγωνα της ζωής έχασε το θάρρος του, γίνθηκε νευρικός, θυμωσιάρης, και πιάνεται σ' ανόητους καυγάδες και σε χαμηλές πολεμικές. Στο τέλος, αναγκάζεται να εγκαταλείψει και την Ταϊτί. Στάς νήσους Μαρκεσίας, όπου κατέφυγε, το πρωί της 8ης Μαΐου 1903, τον βρήκανε πεθαμένο στην καλύβα του από μιά άρρώστεια της καρδιάς.

Έτσι, ταπεινά και βασανισμένα, έζησε και πέθανε ένας από τους πρωτοτυπωτέρους γάλλους ζωγράφους. Όσοσο, από το θάνατο του, η φήμη του δεν έπαυσε να μεγαλώνει. Σήμερα θεωρείται ένας από τους πια μεγάλους ζωγράφους της Γαλλίας, και τα έργα του, από τις ιδιωτικές συλλογές όπου ήταν, το ένα μετά το άλλο περνάνε στα μουσεία.

Α. Σ. Β.

BAUDELAIRE

Η ΟΜΟΡΦΙΑ

Σάν πετρωμένον όνειρον είμαι όμορφη, ό θνητοί!
Κι ό κόρφοσ μου, όπου ό καθείς με τη σειρά έπληγώθη,
έπλάστηκε τον έρωτα να έμπνέει στον ποιητή,
έρωτα αλώνιον και βουβό, παρόμοιο σαν την ύλη.

Τό θρόνο μου έχω στο άπειρον, άκατανόητη Σφίγγα·
έχω από πάγο την καρδιά κι ασπράδες σαν του κύκνου.
Τό κάθε κίνημα μισώ, που τις γραμμές σαλεύει,
κι ούτε και κλαίω εγώ ποτέ, κι ούτε γελώ ποτέ μου.

Οί ποιηταί, μπρός σά βρεθούν σε στάσεις μεγαλείου,
που λές πως τις δανείστηκα απ' άγέρωχα μνημεία,
θ' άφιερώσουν τη ζωή τους σε άυστηρές μελέτες.

Γιατι έρωμένους, έτσι υπάκουους, να τους μαγεύω
καθρέφτες έχω καθαρούς που τα όμορφαίνουν όλα:
Τά μάτια μου, μάτια τρανά, πδχουν αίθριαν αιώνια.

(Μετάφραση)

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

Ε'—30.

ΠΕΡΙ ΒΙΒΛΙΟΥ

[Ο κ. 'Αλν Λαμπριώ, σὲ τελευταῖο φύλλο τῶν «Nouvelles Littéraires», δημοσίευσε ἕνα ὠραῖο ἄρθρο «Περὶ βιβλίου» ἀπ' ὅπου πέρνουμε τ' ἀκόλουθα χαριτωμένα ἀποσπάσματα]:

«Βιβλίον ἐστὶ, μᾶς λέει ὁ Λαρούς, φύλλα τυπωμένα καὶ ἐνωμένα σὲ τόμο δεμένο ἢ ραμμένο.» Κι' ἀληθινά, ὅσο προχωροῦμε στὰ χρόνια, βλέπουμε δι' ὁδισμόν αὐτὸς εἶναι σωστός, παρ' ὅλη τὴν εἰρωνικὴ ἀπλοϊκότητά του. Ἰσως πῶς σωστός ἀπὸ τὰ μεγάλα καὶ πομπώδη λόγια τῶν παλαιῶν.

* *

Ἐνα βιβλίον γράφεται, τυπώνεται, ἐκδίδεται. Ἦ ὑπολείπεται; Νὰ διαβαστῆ, ἀπαντοῦν οἱ ἀπλοῖκοι. Ὁχι! Νὰ πουληθῆ. Οἱ μεγάλοι θεοὶ τῶν Γραμμῶν, οἱ ἐκδότες, μιλοῦν μὴ γλῶσσα γεμάτη ἀριθμούς. Δὲ λέν: τί ἀξίζει αὐτὸ τὸ βιβλίον; ἀλλὰ: τί πούλησε αὐτὸ τὸ βιβλίον; Καὶ τίποτα δὲ μπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὴ βαθύτατη περιφρόνηση ἐνὸς ἐκδότη πρὸς ἕνα βιβλίον ποῦ δὲν πουλιέται.

* *

Ὅταν ἕνας συγγραφεὺς μιλήσῃ γιὰ τὸν ἐκδότην του, πρὶν τυπωθῆ τὸ βιβλίον του, λέει συγγήτως:

— Ἦ γοητευτικὸς ἄνθρωπος! Ἦ τὸ βιβλίον μου τὸν ἐνθουσίασε. Ἔχει ἀπόφαση νὰ τὸ ἐπιβάλῃ.

Ἀργότερα, μετὰ τὴν ἐκδοσὴν, ἀλλάζει τόνο:

— Δὲν ἔκαμε τίποτα γιὰ τὸ βιβλίον μου. Δὲ νοιάζεται, παρὰ μόνον γιὰ δυὸ-τρὴς συγγραφεῖς. Γιὰ τοὺς ἄλλους ἀδιαφορεῖ. Καὶ δὲ διαβάσει τίποτα ποτέσ του.

* *

Ὁ συγγραφεὺς Ν. μετὰ τὴν ἐκδοσὴν τοῦ πρώτου βιβλίου του, ἔλεγε:

— Ἄν πουλήσῃ 15 χιλιάδες, ὅπως ὁ Π. θὰ εἶμαι εὐχαριστημένος.

Πούλησε μόνον 5 χιλιάδες. Στὸ τέταρτον ἔμως βιβλίον του, ἔφτασε τίς 25 χιλιάδες. «Ἄ, σκέφθηκε, ὁ συγγραφεὺς Κ. εἶναι πῶς τυχερός: τὰ βιβλία του φτάνουν τίς 40 χιλιάδες τοῦλάχιστον». Βρίσκει στὸ δρόμον τὸν Κ. καὶ αὐτὸς τοῦ λέει δι' οἱ 40 χιλιάδες του εἶναι τιποτένιες μπροστὰ στίς 100 χιλιάδες τοῦ Β.

Τοῦλάχιστον ὁ Β., θὰ πῆτε, εἰν' εὐχαριστημένος καὶ δὲ γυρεύει περισσότερα. Κάνετε λάθος: ὁ Β. παραπονιέται πικρά, γιὰ τὴν κριτικὴν τὸν ἔχει περιφρονημένον...

* *

Ἐνας ἄλλος συγγραφεὺς, ποῦ ἢ κριτικὴν δὲν ἀσχολήθηκε μὲ τὰ βιβλία του, δηλώνει: — Ἦφ! Καὶ μήπως ἢ κριτικὴ κάνει τὰ βιβλία νὰ πουλιῶνται; Περισσότερο ἀξίζει ἢ φιλία ἐνὸς βιβλιοπώλη, παρὰ ἕκατὸ ἄρθρα.

* *

Ἐπάρχουν ἄνθρωποι, ποῦ σὰς βρίσκουν στὸ δρόμον καὶ σὰς ἀρχίζουν:

— Ἔχω πολλὰ παράπονα, δὲ μοῦ στέλνεται τὸ βιβλίον σας. Ἐγὼ, ποῦ παρακολουθῶ ὅλα ὅσα γράφετε. Ἀληθινά, ἤθελα νὰ διαβάσω τὸ τελευταῖον σας μυθιστόρημα. Στείλτε τὸ μοῦ, θὰ μοῦ κάμετε μεγάλη χάρη. Θέλετε τὴ διεύθυνσή μου; Ἰδοῦ. Νὰ τὸ περιμένω; Εὐχαριστῶ!

Ἐ, ἀμα σὰς ζητοῦν ἔτσι, δὲν ἀρνίεστε ποτέ. Ἦ δὲ στέλνεται. Ὑστερα περιμένετε δεκαπέντε μέρες, τρεῖς βδομάδες, ἕνα μῆνα νὰ σὰς γνωστοποιήσῃ τὴ λήψῃ του. Τίποτα. Ἐαφνικὰ ἢ τύχη σὰς φέρνει πάλι μπροστὰ σας τὸ θερμὸ θαυμαστὴ σας:

— Ἐλάβατε τὸ βιβλίον μου; — Ἄχ, ναί, μὰ δὲν εὐκαιρήσα ἀκόμη νὰ τὸ διαβάσω. Μοῦτυχαν τόσες δουλειές αὐτὸν τὸν καιρό...

Ἐπάρχουν ἄλλοι, ποῦ δὲ διάβασαν τὸ βιβλίον σας, ἀλλὰ σὰς μιλοῦν γι' αὐτὸ μὲ τὸ μεγαλύτερον ἐνθουσιασμὸν καὶ τελειώνουν στερεότυπα:

— Ἄ, τὰ διαβάσω ἐγὼ τὰ βιβλία σας. Ἐπάρχει καὶ ἄλλος, ποῦ τὸχει διαβάσει αὐτὸς, μὰ παίρνει ὕψος ἀδιάφορον καὶ λέει πῶς δὲν τὸ διάβασε ἀκόμη.

Ἐέρω ἄλλους ποῦ ἔχουν ἔτοιμη τὴν ἴδια πάντα συντάγῃ:

— Ἦ τὸ διάβασα τὸ βιβλίον σας. Ἐ, λοιπόν, εὐκρινῶς σὰς μιλῶ, προτιμῶ τὸ προηγούμενον.

Στὴν ἀρχήν, αὐτὸ πιάνει. Ἀλλὰ καὶ στὸ ἄλλο βιβλίον ποῦ θὰ τυπώσετε, θὰ σὰς ποῦν πάλι πῶς προτιμοῦν τὸ προηγούμενον. Κι' ἔτσι, μαθαίνετε σιγά-σιγά δι' οἱ καὶ στὰ βιβλία, ἔχει κάποια ἀξία ἢ σειρά ἀρχαιότητος.

Μετάφρ. * *

ΕΥΡΙΠΙΔΗ

Ο ΚΥΚΛΩΠΑΣ

ΣΑΤΥΡΙΚΟ ΔΡΑΜΑ

Μετάφρασι ΔΗΜ. Μ. ΣΑΡΡΟΥ

ΥΠΟΘΕΣΗ

Ὁ Ὀδυσσεύς, γυρίζοντας εἰς τὴν πατρίδα του Ἰθάκην μετὰ τὸ χαλῶσιν τῆς Τροίας ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, περιπλανήθηκε ἀθέλῃ του ἀπὸ τὴν τριζυμία τῆς θάλασσης μὲ τὸ καράβι του καὶ τοὺς συντρόφους του στὰ κρομμύλια τῆς Σικελίας, κοντὰ εἰς τὴν Αἴτνα, πρὸς τὸ σπήλιον ποῦ κατοικοῦσε ὁ πελώριος, γιγαντόσωμος καὶ τερατόμορφος Κύκλωπας Πολύφημος, γιὸς τοῦ θεοῦ τῆς θάλασσης Ποσειδῶνα.

Ἐκεῖ ὁ Ὀδυσσεύς βρῆκε τοὺς Σατύρους σκλάβους τοῦ Κύκλωπα. Τοὺς ἔδωκε γλυκόπιστον κρασί καὶ περιέμενε νὰ λάβῃ γι' ἀντάλλαγμα ἀπ' αὐτοὺς γόλα, τρεῖς καὶ ἀρνιά γιὰ θροφή δικήν του καὶ τῶν συντρόφων του. Φτάνει ὅμως ξαφνικὰ ὁ Κύκλωπας Πολύφημος ἀπὸ τὸ κνήγι καὶ ζητᾷ νὰ μάθῃ τί συμβαίνει εἰς τὴν κατοικίαν του. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σατύρων, ὁ ἀσημημοῦρος γερο-Σιληνός, τοῦ λέει πῶς ἔπιασε τὸν ξένον καὶ τοὺς συντρόφους του ποῦθησαν γιὰ νὰ τοὺς ληστέψουν. Ὁ Ὀδυσσεύς διαμαρτύρεται. Ὁ Κορυφαῖος τοῦ Χοροῦ τῶν Σατύρων δικαιολογεῖ τὸν Ὀδυσσεύ καὶ τοὺς συντρόφους του. Ὁ Κύκλωπας ἀρπάζει καὶ τρώγει δυὸ ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσεύ, σκοπεύοντας νὰ φάγῃ ὅλους μαζί με τὸν Ὀδυσσεύ. Ὁ Ὀδυσσεύς ὅμως κατόρθωσε νὰ τὸν μεθύσῃ καὶ νὰ τὸν τυφλώσῃ, κἄτι φεύγει μὲ τὸ καράβι του, ἀφοῦ πῆρε μαζί του καὶ τὸ Σιληνὸν καὶ τοὺς Σατύρους, ποῦ πρὶν ξεπέσουν εἰς τὸν Κύκλωπα ἦσαν ἀκόλουθοι τοῦ Βάνχου, θεοῦ τοῦ κρασιοῦ καὶ τοῦ χαροκοπιῦ.

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἀπολαυστικοῦ αὐτοῦ σατυρικοῦ δράματος — πρὸ ὁποῦ συνταιριάζονται οἱ ἀστείότητες καὶ ἑλευθεροστομία μὲ τὴν τρομάρα καὶ τὴν καλλιμαχίαν — εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν Ὀδυσσειαν τοῦ Ὀμήρου (I, 105 κέ). Ὁ Εὐριπίδης ἐπέσθεσε μόνον τὸ χορὸν τῶν αἰσχρολόγων Σατύρων καὶ τὴν ἑλευθεροστομίαν τοῦ γερο-Σιληνοῦ κέτοποθέτησε τὸ σκηνὴν τοῦ δράματος εἰς τὴν Σικελίαν.

Ὁ Κύκλωπας τοῦ Εὐριπίδου ἦταν τὸ μόνον σατυρικὸν δράμα ποῦ εἶχαμε, ὡς τὰ 1912. Τότε βρέθηκε σὲ πάμπαν τοῦ Ὀξυρύνχου τῆς Αἰγύπτου τὸ μεγαλύτερον μέρος ἄλλου ἀρχαίου σατυρικοῦ δράματος, τῶν Ἰχνευτῶν τοῦ Σοφοκλή, ἀπὸ 400 στίχους.

Ὁ Κύκλωπας θεωρεῖται ἀπὸ τὰρχαιότερα δράματα τοῦ Εὐριπίδου (425 π. Χ.). Εἶναι ὅμως ἄγνωστο ποιῶς τραγικῆς τετραλογίας ἀποτελοῦσε μέρος.

(Σύντομες πληροφορίες γιὰ τὸ σατυρικὸν δράμα ἰδὲ εἰς τὴν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ἀρχαῖον δράμα» Δημ. Σάρρου, σ. 13—14—(Ἀθήναι 1930).

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

ΣΙΛΗΝΟΣ, γέροντας κακοφρασιμένος ἀρχηγὸς τῶν Σατύρων.
ΧΟΡΟΣ ΣΑΤΥΡΩΝ, ἀπὸ 15 προσώπων. Ἀπ' αὐτὰ ἕνας ὁ Κορυφαῖος καὶ δυὸ ὑπαρχηγοὶ (παραστάτες).
ΟΔΥΣΣΕΥΣ, ὁ περιφρονημένος πολυμήχανος καὶ ἀντρείος ἦρως τοῦ Τροϊκοῦ πολέμου.
ΚΥΚΛΩΠΑΣ ΠΟΛΥΦΗΜΟΣ, γιγαντίας μ' ἕνα μάτι, τερατόμορφος.
Κωφὰ πρόσωπα (ποῦ δὲ μιλοῦν): Οἱ σύντροφοι τοῦ Ὀδυσσεύ.

Ἡ σκηνὴ παρασταίνει ἕνα μεγάλο σπήλιον εἰς τὴν Αἴτναν, εἰς τὴν Σικελίαν. Δίπλα ποτίστρες. Ἐμπρὸς μὴ πλαγίᾳ γεμάτη γλῶν. Παραπέρα ἕνα ποταμάκι. Στὸ βάθος φαίνεται ἡ θάλασσα.

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

[Ο Σιληγός, γέρος ζωντρός και φραλακρός, βγαίνει από τή σπηλιά, ντυμένος μ' ένα μαλλιαρό σπάγγα με οδρά αλόγου και κρατώντας στο χέρι ένα σιδερένιο δικράνι].

ΣΙΑΗΝΟΣ

Βάκχε, από σένα μύρια βύσανα τραβῶ
 και τώρα κι όταν ήμουν νιός με δύναμη.
 Και πρώτ' από τήν "Ηρα όταν τρελάθηκες
 κι άφησες τις βουνήσιες Νύφες κέφυγες
 που σ' είχαν αναθρέψει και τους Γίγαντες 5
 στερνά σαν πολεμοῦσες, που υπερασπιστής
 στάθηκες εγώ δεξιά σου και του Έγκέλαδου
 με τὸ κοντάρι τὴν άσπίδα τρύπησα
 στη μέση και τὸν σκότωσα.—Μὰ για νὰ ἰδῶ,
 μήπως αὐτὸ που λέγω τῶναιρεῦτήκα;
 "Οχι δὲ μὰ τὸ Δία, γιατί τοῦ νεκροῦ
 τὰ λάφυρα στὸ Βάκχον εγὼ τᾶδειξα.
 Και τώρα πὸ μεγάλο βύσανο τραβῶ. 10
 Γιατί όταν ὠργισμένη ἡ "Ηρα σουστείλε
 Ἐυρρηνοὺς κλέφτες νὰ σ' ἀρπάξουν και μακριά
 νὰ σὲ πουλήσουν, μόλις εγὼ τῶμαθα
 στὸ πλοῖο με τὰ παιδιὰ μου μπῆκα κᾠτρεξα
 νὰ σὲ ζητήσω. Τὸ διπλὸ τιμὸνι του 15
 στην πρύμνη ἀδράχνω και τὸ πλοῖο κυβερνῶ,
 και τὰ παιδιὰ μου στὰ κουπιὰ σαν κάθισαν
 τὴ γαλανὴ τὴ θάλασσα με κύματι
 τὴν ἄσπρισαν, ζητώντας σέ, ἀφεντάκη μου.
 Σὰ φτάσαμε ὁμως σὶδ Μαλέα φύσηξε
 στὸ σκάφος μας ἄερας ἀνατολικὸς 20
 και στὸν Αἰτναῖκο βράχο ἔδῶ μᾶς ἔριξε,
 που σ' ἔρημα σπήλια κατοικοῦν οἱ Κύκλωπες,
 μονόφταλμα παιδιὰ τοῦ θεοῦ τῆς θάλασσας,
 οἱ ἀνθρωποφάγοι. Κᾠνας τους μᾶς ἔπιασε
 κᾠμεστε σκλάβοι μες στην κατοικία του.
 Πολύρημο τὸν λέγουν τὸν ἀφέντη μας.
 Κι ἀντὶ γιὰ βακχικὰ μας ξεφραντώματα 25
 βόσκουμε τὰ κοπάδια τᾶγριου Κύκλωπα.
 Κᾠτσι στὰ πλάγια πέρα τὰ παιδιὰκια μου
 βόσκουν σαν ποῦναι νιὰ τὰ νιὰ ἀρνοκάτσια.
 Κᾠγὼ τις γούρνες νὰ γεμίζω στέκω ἔδῶ,
 τὸ σπήλιο νὰ σαρώνω και νὰ ὑπηρετῶ 30
 στᾶνομα δειπνα τᾶθεου τοῦ Κύκλωπα.
 Και τῶρ' ἀνάγκη, καθὼς πρόσταξε, μ' αὐτὴν
 τὴ σιδερένια σβίβρα νὰ σαρώσω εγὼ
 τὸ σπίτι, ὥστε τὸ σπήλιο νᾶναι καθαρὸ
 γιὰ νὰ δεχτοῦμε μέσα τὸν ἀφέντη μου
 τὸν Κύκλωπα που λείπει και τὰ πρόβατα. 35

[Ἐξίρνα σταματάει, γυρίζει ἀριστερὰ και βλέπει. Ἀκούεται θόρυβος με τραγούδια].

Μὰ βλέπω τὰ παιδιὰ μου τὰ κοπάδια τους
 τὰ βόσκουν ἔδῶ πέρα. Τί εἶναι αὐτὰ, παιδιὰ;
 Αὐτὸς ὁ κρότος ἄπ' τὸ χοροπήδημα

μήπως εἶν' ὁμοιος τώρα κι ὅταν ἄλλοτε
 τοῦ Βάκχου συνοδεῖα χειροκροτοῦμενοι
 στὸ σπίτι τῆς Ἄλθαιας ἐπιγαίνετε
 καμαρωμένοι, με τραγούδια και βιολιά; 40

[Μπαίνουν στην ὀρχήστρα Σάτυροι με τὰ κοπάδια και τις φλογέρες τραγουδώντας και χορεύοντας. Εἶναι γυμνοί· φοροῦν μόνον ἓνα τράγικο δᾶρμα και μιὰ ζώνη καθένος ἀπὸ δᾶρμα γίδας. Ἀπὸ τις ζῶνες τους κρέμονται ἀλογουρὲς ὀπίσω, κᾠμπρὸς φαλλοί].

2. ΠΑΡΟΔΟΣ

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΣΑΤΥΡΩΝ

Στροφή

[Σὲ μιὰ προβατῖνα που ξεμακραίνει]

Γέννα ἀπὸ καλὸν πατέρα,
 κι ἀπὸ μίνα εὐγενικιά,
 ποῦ μου τρέχεις στὰ γκρεμιά;
 Ἰάχα δὲν εἶν' ἔδῶ πέρα
 στρουγγα στην ἀπανεμιὰ.
 και χορτάρια τρυφερά; 45
 Ἰάχα δὲν κλωθογυρίζουν
 συντρεχούμενα νερά,
 που κοντὰ ἔδῶ στη σπηλιά
 τις ποτίστρες μας γεμίζουν;
 Δὲν ἀκοῦς τᾶρνιὰ σου πιά
 πῶς βελάζουν θλιβερά;

ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΑΤΥΡΟΥΣ

[κυνηγώντας ἓνα κριάρι που ἀργοπορεῖ]

Ψὺτ! ἐκεῖ νὰ μὴν πᾶς!
 ψὺτ! ἔδῶ δὲ βοσκᾶς
 στη δροσάτη πλαγιά; 50
 Θὰ σοῦ ρίξω λιθάρι,
 κερατένιο κριάρι.
 Τῶρα τράβα παρέκει
 πρὸς τοῦ Κύκλωπα πιά
 τοῦ ὀξωτῆρη τὸ γρέκι.

ΧΟΡΟΣ

Ἄντιστροφή

[Σὲ μιὰ προβατῖνα που ἀργοβαδίζει]

Λῦσε τὰ σφιχτὰ μαστάρια 55
 και προσθήλιασε τᾶρνιὰ,
 που τᾶρῆνεις μοναχά.
 Σὲ ζητοῦν τὰ βυζαστάρια,

που κοιμοῦνται ὀλημερίς
 και πεινοῦν τᾶποβραδύς.
 Πότε τὰ χλωρὰ λιθίδια 60
 θὰ τᾶρῆσης και θαρθῆς,
 στὸ μαντρί σου νὰ βρεθῆς;
 Γύρνα πίσω στὰ ρημῖδια,
 γύρνα μέσα στις σπηλιές,
 και νᾶρῆσης τις βοσκές.

Ἐπωδὸς

Ἐδῶ δὲν εἶν' ὁ Βάκχος,
 δὲν εἶν' ἔδῶ χοροὶ
 και Βάκχες θυρσοφόρες,
 δὲν εἶν' ἀλαλαγμοὶ 65
 και τούμπανα στις βρύσες
 που τρέχει κρύο νερό·
 ξανθὸ κρασί δὲ στάζει.
 Δὲ γλυκοτραγουδῶ
 στη Νῦσα με τις Νύφες
 τραγούδια ἔρωτικά
 τοῦ Ἰακχου, ζητώντας
 τὴν Ἄφροδίτη πιά, 70
 που ἐκείνην κυνηγώντας
 πετοῦσα μιὰ φορὰ
 με τις λευκοποδοῦσες
 τις Βάκχες με χαρά.
 Ὡ ποθητὲ μου Βάκχε,
 που μόνος περπατεῖς
 και τὰ ξανθὰ μαλλιά σου
 τᾶνεμοκυμάτεῖς; 75
 Κᾠγὼ ὁ δικὸς σου λάτρη
 στὸν Κύκλωπα κοντὰ
 τὸ μονομάτη σκλάβος
 δουλεύω στανικά.
 Και με τὴν ἄθλια τούτη
 τραγόκαπα περνῶ
 και τὴ δικὴ σου ἀγάπη
 στεροῦμαι και ζητῶ. 80

3. ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ Α'

[Ὁ Σιληνός βλέποντας πρὸς τὴ θάλασσα γυρίζει ξαφνικά πρὸς τοὺς Σατύρους].

ΣΙΑΗΝΟΣ

Παιδιά, σιωπάτε, καὶ τοὺς δούλους κρύψτε
νὰ μιάσουν τὰ κοπάδια σεις πετροσπηλιές.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Ἐμπρός! Ἀλλά, πατέρα, γιατί βιάζεσαι;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἑλληνικό κινάρι βλέπω στὸ γυαλὸ 85

καὶ ναῦτες μ' ἓνα στρατηγὸ, ποὺ προχωροῦν
σ' αὐτὸ τὸ σπήλιο· κρέμονται στοὺς σβέρκους τῶν
ἄδεια καλάθια καὶ λαγένια γιὰ νερό·
τροφήμα θέλουν. Μιαῦροι ξένοι! Ποιοὶ εἶν' αὐτοί;

Ἄν ξέρουν τί εἶναι ὁ ἀφέντης μας Πολύφημος, 90

σὰ μῆχαν μέσα σ' ἀφιλόξενη σπηλίη,
κῆπεσαν στὰ σαγόνια—δυστυχία τους—
τοῦ φροφεροῦ καὶ ἀνθρωποφάγου Κύκλωπα;
Μὰ γιὰ σιωπάτε, γιὰ νὰ μάθουμε ἀπὸ κοῦ
στὸ βράχο αὐτοὶ τῆς Λίτνας τώρα βρέθηκαν. 95

[Μπαίνει ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὁ Ὀδυσσεύς. Ἔχει τὸ σπαθί του στὸ πλευρὸ καὶ ἀπὸ τὸν ὄμο του κρέμεται ἓνα ἀσκή κῆνα ποτήρι ἀπὸ τὸ λουρί του. Τὸν ἀκολουθοῦν οἱ σύντροφοί του μὲ λαγένια καὶ καλάθια γεμασμένα ἀπὸ τὸ λαιμὸ τους].

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ξένοι, μᾶς λέτε κοῦ θὰ βροῦμ' ἑμεῖς ἐδῶ
τρεχούμενο νερὸ νὰ σβήσῃ ἡ δίψα μας,
καὶ ἂν θέλετε κανέναν νὰ πουλήσετε
θροφῆς στοὺς πεινασμένες ναῦτες;—Τί 'ναι αὐτό;
Σὲ πολιτεία τοῦ Βάκχου μῆκαμε θαρρῶ.
Βλέπω Σατύρων συνοδεία πρὸς τίς σπηλιές. 100
Καὶ πρῶτα χαιρετῶ τὸ γεροντότερο.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Γιὰ σου, ξένε. Ποιὸς εἶσαι πῆς μας, κἀπὸ ποῦ;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Εἴμ' ὁ Ὀδυσσεύς ὁ Ἰθακήσιος, βασιλιάς
τῶν Κεφαλλήνων.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ξέρω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο,
ἀπὸ ροκάνι, τῆς γενιᾶς τοῦ Σίσυφου.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ἐκείνος εἶμαι· ἀλλὰ νὰ μὴ κακολογεῖς. 105

ΣΙΑΗΝΟΣ

Κεῖδῶ στή Σικελία κοῦθε ἀρμένισες;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ἀπὸ τῆς Τροίας τοὺς πολέμους ἔρχουμαι.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Πῶς; δὲν ξέρεις τὸ δρόμο τῆς πατρίδας σου;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ἐδῶ ἀνεμοφουρτοῦνες μ' ἀρπαξίαν μὲ βιά.

ΣΙΑΗΝΟΣ

Κεῖσὺ ἔχεις ὅμοια, δόλιε, βιάσανα μ' ἑμέ. 110

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Κεῖσὺ χωρὶς νὰ θέλεις ἔφτασες ἐδῶ;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἦρθα τοῦ Βάκχου κυνηγώντας τοὺς ληστές.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁ τόπος; Ποιοὶ τὸν κατοικοῦν;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ἡ Λίτνα, ἡ πρώτη τοῦ νηιοῦ βουνοκορφή.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Καὶ ποῦν' τῆς χώρας τὰ καστροπυργώματα; 115

ΣΙΑΗΝΟΣ

Δὲν εἶναι ξένε, δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Καὶ ποιοὶ στὸν τόπο κατοικοῦν; ἢ τὰ θηριά;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Κύκλωπες, ποὺ δὲν ἔχουν σπίτια, ἀλλὰ σπηλιές.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Παιὸς τοὺς δορίζει; Μήπως κυβερνᾷ ὁ λαός;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Εἶναι βοσκοί· κανένα δὲν ἀκούει κανεῖς. 120

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Σπέρνουν στή γῆς ἀστυχία; Μὲ τί τρόπο ζοῦν;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Μὲ πρόβειο κρέας καὶ μὲ γάλα καὶ τυρί.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ἔχουν πιοτὸ τοῦ Βάκχου, σταφυλιῶν ζουμί;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Ὅχι· κῆται στή χώρα ζοῦν δίχως χορούς.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Εἶναι καλοὶ στοὺς ξένους καὶ φιλόξενοι; 125

ΣΙΑΗΝΟΣ

Γλυκύτατα τῶν ξένων λέν τὰ κρέατα.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Τί λές; γυρεύουν ἀνθρωπόσφακτη θροφή;

ΣΙΑΗΝΟΣ

Δὲν ἦρθ' ἐδῶ κανέναν ποῦ δὲ σφάχτηκε.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Καὶ ποῦναι τώρα ὁ Κύκλωπας; μὲς στή σπηλιά;

ΣΙΑΗΝΟΣ
Στὴν Λίτνα πῆγε· κυνηγᾷ με τὰ σκυλιά. 130

ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Ξέρεις τί θέλω γιὰ νὰ φύγουμε ἀπὸ 'δῶ;
ΣΙΑΗΝΟΣ
Δὲν ξέρω, μὰ τὰ πίντα κίνουμε γιὰ σέ.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Ψωμί νὰ μᾶς πουλήσης, πού δὲν ἔχουμε.
ΣΙΑΗΝΟΣ
Ἄλλο ἀπὸ κρέας, σοῦ εἶπα, ἐδῶ δὲ βρίσκεται.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Εἶναι κι αὐτὸ τῆς πείνας πιάσιμο γλυκό. 135
ΣΙΑΗΝΟΣ
Βρίσκεται καὶ γελάδας γάλα καὶ τυρὶ.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Βγάλ' τα· στὸ σκότος πούλημα δὲ γίνεται.
ΣΙΑΗΝΟΣ
Κέσὺ πόσο χρυσάφι θὰ πλερώσης; πές.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Ἦχι χρυσάφι, ἀλλὰ τοῦ Βάκχου τὸ ποτό.
ΣΙΑΗΝΟΣ
Γιὰ σου, καλέμου, τὸ ποθοῦμε χρόνια αὐτό! 140
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Μοῦ τῶδωκ' ἓνα θεοπαῖδι, ὁ Μάρωνας.
ΣΙΑΗΝΟΣ
Ποῦ ἐγὼ στὴν ἀγκαλιά μου τὸν ἀνάθρεψα;
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Ὁ γιὸς τοῦ Βάκχου, νὰ σοῦ πῶ, καλύτερα.
ΣΙΑΗΝΟΣ
Σιὸ πλοῖο τόχεις, ἢ μαζί σου τῶφρες; 145
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Μέσα σ' αὐτὸ τᾶσκι πού βλέπεις, γέροντα.
ΣΙΑΗΝΟΣ
Μὰ δὲ γεμίζει αὐτὸ μηδὲ τὸ στόμα μου.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Ναί· τὸ κρασί πού βγαίνει γίνεται διπλό.
ΣΙΑΗΝΟΣ
Καλή' ναι ἢ βρύση πού μοῦ λές κευχάριστη.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Θέλεις νὰ δοκιμάσης πρῶτα ἀγνὸ κρασί;
ΣΙΑΗΝΟΣ
Σωστά· ἀφοῦ φέρνει ἢ δοκιμὴ τὴν ἀγορά. 150

ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Σέρνω καὶ μιὰ ποτήρι με τᾶσκι μαζί
ΣΙΑΗΝΟΣ
Γέμισ' τὴν, πίνοντάς το νὰ τὸ θυμηθῶ.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
[Λύνει τὸ λαϊμὸ τᾶσκιος γεμίζει τὸ ποτήρι καὶ τὸ φέρνει στὴ μίτη τοῦ Σιληνοῦ.]
Νά.
ΣΙΑΗΝΟΣ
Μῶρε τί' ναι τοῦτο; Τί ἐδαδιά εἶν' αὐτή;
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Τὴν εἶδες;
ΣΙΑΗΝΟΣ
Ἦχι μὰ τὸ Δία, μυρρίζουμε.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
[Πίνοντάς του τὸ ποτήρι στὸ χέρι.]
Γέμου, με λόγια μόνον νὰ μὴν τὸ παινᾶς, 155
ΣΙΑΗΝΟΣ
[Ἀδριάζει τὸ ποτήρι καὶ χοροπηδᾷ.]
Χοῦ'ι νὰ χορέψω ὁ Βάκχος με παρακινεῖ.
Τραλαλά!
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Λοιπὸν καλὰ σοῦ βρόντησε τὸ λάρυγγα;
ΣΙΑΗΝΟΣ
Τόσο πού μᾶχει φτάσει μὲς στὰ κρόνυχα.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Μαζί με τοῦτο θὰ σοῦ δώσω κι ὄβολα. 160
ΣΙΑΗΝΟΣ
Μόνον τᾶσκι νὰ δειάσης· ἄφσε τὰ ὄβολα.
ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Λοιπὸν τυριά ἢ ἀρνάκια νὰ μᾶς φέρετε.
ΣΙΑΗΝΟΣ
Μετὰ χαρᾶς, κι ὁ ἀφέντης ἄς κουρευέται.
Μὲ πιάνει τρέλα γιὰ μιὰ κούπα, πού γι' αὐτὴ
δίνω ὄλων τῶν Κυκλώπων τὰ βοσκήματα· 165
κι ἀπὸ τὸν Ἄσπρο βράχο στὸ γιὰλὸ πηδῶ,
φτάνει μονάχα νὰ μεθύσω μιὰ φορὰ
καὶ ρίξω τῶν φρυδιῶν μου τὸ κατσούφιασμα,
Τρελὸς εἶν' ὅποιος δὲν εὐφραίνεται στὸ πιεῖ.
[Μὲ μιὰ χειρονομία ἄσειμνη]
Μ' αὐτὸ μπορεῖς καὶ νὰ σηκῶνης τοῦτ' ὄρθό,
καὶ τὸ βυζὶ νὰ δροάχνης, καὶ τὸ φουντωτὸ
λιβάδι νὰ τὸ πιάνης με τὰ χέρια σου,
καὶ νὰ χορεύης καὶ τίς πίκρες νὰ ξεχνᾶς.
Λοιπὸν δὲ θάγοράσω ἐγὼ τέτοιο ποτό,
στάνάθεμα σὰ στελλω τὴ χοντρογνωμιά
καὶ τὸ μονὸ τὸ μάτι τᾶγριου Κύκλωπα;
[Μπαίνει στὴ σπηλιά]

ΟΝΕΙΡΟ ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΗΣ ΜΕΡΑΣ

Γευμάτιζαν στην τραπεζαρία ο κύριος Γκιώνης, ή κυρία Γούλια κ' ή δεσποινίδα Νέτα. Τό γεύμα βρισκόταν στο τέλος, ο σερβιτόρος που υπηρετούσαν αμίλητος, κείνη τή στιγμή είχε φέρει τὰ φρούτα: μιά μεγάλη άπλάδα γιομάτη βερίκοκα και μαύρα σύκα.

— Πάρε, —είπεν ή κυρά στον άντρα της.

— Πάρτε σεις, ώσπου νά τυλίξω τὸ τσιγάρο μου —άπάντησεν ο κυρ Γκιώνης με τήν ταμπακέρα του στο χέρι.

— Πάρε, —ξαναείπεν ή κυρά, δείχνοντάς τα τῆς Νέτας.

— Δέ θέλω! —άπάντησε κείνη πικραμένα κι' άρχισε νά διπλώνη τήν πετσέτα της.

Ο κυρ-Γκιώνης τήν κοίταξε, έβρεξε κατά μήκος τὸ τσιγαρόχαρτο δαγκάνοντάς το με τὰ δόντια, τὸ κόλλησε κι' ύστερα εἶπε:

— Γιατί στράβωσες τὰ μούτρα; . . ανώφελα.

Αναψε τὸ τσιγάρο του και βγάζοντας τὸν καπνὸ άπ' τὸ στόμα και τή μύτη, πρόσπεσε:

— Εγὼ δέ μπορῶ νά σε συνοδέψω, γιατί έχω δουλειά. Η Γούλια δέν ξέρει νά πάη μονάχη της ούτε ίσαμε τὸ Γιοφύρι τοῦ Δρίνου. Σὺ μονάχη δέ μπορείς νά πᾶς. Γι' αὐτό, τὸ καλοκαίρι αὐτό, πρέπει νά μείνης στη Σκόδρα. Τὸ χινόπωρο, βλέπουμε . .

Η κόρη έρριξε τήν πετσέτα όρμητικά στο τραπέζι. Δάκρυα πικρίας τῆς έρχονταν στα μάτια στα μάτια, μὰ τὰ κατάπινε πίσω. Ο πατέρας τῆς μίλησεν ύστερα με γλυκειά φωνή:

— Αν καλοσκεφτῆς, τὸ φταίσιμα είναι δικό σου! Αν ήσουν παιδί, θά σοῦδινά άρκετά λεφτά και θά σ' άφηνα νά πᾶς όπου ήθελε ή ψυχή σου. Είναι δικό σου τὸ λάθος . . που θέλησες νά μείνης κορίτσι!

Ο σερβιτόρος, που σήκωνε τὸ τραπέζι, γέλασε δυνατά, τόσο τοῦ φάνηκαν άστεία τὰ λόγια αὐτά, που λεγόσαν μ' έναν έλαφρὸ καημό.

— Μή γελάς στα κουτουροῦ! . . — τοῦ φώναξε ο κύριός του, δυναμώνοντας τή χοντρή φωνή του, που κι' ο ίδιος γελοῦσε κάτου άπ' τὰ μουστάκια του.

— Μή γίνεσαι πεισματάρη! πάρε! — έπαρέλαθεν ή κυρά Γούλια κ' έβαλε μπροστά της τήν άπλάδα με τὰ φρούτα.

— Δέ θέλω, άποκρίθηκε σταθερά ή Νέτα και σηκώθηκε νά φύγη.

Ο πατέρας της τή συνόδεψε με συμπαιθητικό βλέμμα, ώσπου βγήκε άπ' τὸ δωμάτιο. Τήν άγαπούσε πολύ, γιατί τήν είχε μοναχοκόρη. Προσπαθοῦσε νά εκπληρώνη κάθε επιθυμία της, στέλνοντάς τήν όπου ήθελε κοντολογίης: τήν είχε πολὺ χαϊδεμένη.

Η Νέτα έφυγε και πήγε στ' άλλο δωμάτιο, τῆς υποδοχῆς. Εκεί, ταχτικά, περνοῦσε τήν ήμέρα της. Τὸ είχε στολισμένο ή ίδια, με τήν έμπνευσή της, τὸ διόρθωνε, τὸ καθάριζε, τὸ επιμελούνταν με τὰ ίδια της τὰ χέρια, χωρίς ν' άφήνη τοὺς υπηρέτες νά μπαίνουν μέσα. Ήταν ένα δωμάτιο άρκετά ευρύχωρο, χρωματισμένο άπ' τις τέσσαρες πλευρές με μίαν άπόχρωση βαθυπράσινη, άπλή, χωρίς ποικίλες μεταλλαγές. Η όροφή και τὸ πάνω μέρος τῶν τοίχων ήταν άσπρα. Απ' τή μέση τοῦ ταβανιοῦ κρεμόταν μιά καντήλα πολὺ ὡμορφη, με γυαλιστερές άλυσσίδες. Τὰ καλύμματα τῶν καθισμάτων, τὰ τραπεζομάντηλα οί κουρτίνες τῶν παραθυριῶν όλα ήταν πολύτιμα κι' άκριβά, άλλα ανοιχτόχρωμα κι' άλλα μουντόχρωμα. Τὸ πράσινο χρώμα βασίλευε παντοῦ εκεί μέσα, με τοὺς άπειρους τόνους κι' άποχρώσεις του. Σὲ μιά γωνιά, έλαμπε ένα κινέζικο κανάτι. Δυὸ μεγάλοι καθρέφτες, ο ένας άντικρυ στον άλλο, φαίνονταν σαν πόρτες άνοιγμένες στον τοίχο, που μέσα τους διακρινόνταν εκατοντάδες δωμάτων στη σειρά. Σὲ μιά γωνιά, κοντά στα δυὸ παραθύρια, ήταν τοποθετημένο ένα πιάνο κατάνυρο, λαμπερό. Στους τοίχους πορτραῖτα και ζωγραφίες.

Μερικά πορτραῖτα σοῦ τραβοῦσαν τήν προσοχή. Μπαίνοντας στο δωμάτιο, ψηλά στον τοίχο, άντίκρυ άπ' τή θύρα, ένας ψηλὸς κύριος—ντυμένος με μπραναβέκι, με άντερι μεταξωτό, μαῦρο γιλέκο, κάλτσες άσπρες, παπούτσια σκαρπίνια άπό λουστρίνι, τὸ φέσι βλαμένο στραβά στο ένα μάτι και με τή φούντα πίσω στη ράχη—σὲ υποδεχόταν μ' ένα λεπτὸ και γλυκὸ χαμόγελο: ο θεῖος Φίλιππος, ο άδερφός του παπποῦ τῆς Νέτας. Παρακάτω βρισκόταν οί φωτογραφίες δυὸ

περήφανων γυναικῶν: ή μιά, νύφη, μ' ένα ρούχο, γιομάτο κεντημένες χρυσαφένιες γραμμές, με τέσσαρες σειρές κουμπιά, με μεγάλα δαχτυλίδια στα χέρια: ή άλλη, παρθένα με ξέπλεκα τὰ μαλλιά της, μ' ένα πρόσωπο μικρὸ και λαμπερό, όπου καθρεφτιζόταν μιά δροσερή φυσιογνωμία. Ήταν ή θεία-Λέζα κι' ή θεία Γκιούστο, οί δυὸ άδερφές τοῦ θεῖου Φίλιππα.

Η Νέτα, που τὸ μάτι της είχε συνειθίσει σ' αὐτὸ τὸ δωμάτιο, τις έβλεπε, χωρίς νά προσέχη τις παλιές κείνες μορφές. Περπατοῦσε νευρικά στο δωμάτιο. Συλλογιζόταν τ' ὡμορφο καλοκαίρι, που ήταν υποχρεωμένη νά μείνη στον έρημιον αὐτὸ τόπο, κ' ύβριζε σφιγγοντας τή γροθιά της. Για νά ξεαφρώση λιγάκι, εκρούσε τή χορδή τοῦ παλιοῦ ταμποῦρα, που κρεμόταν στην άκρη ενοῦ καθρέφτη. Ένας χαμηλὸς τόνος σκορπίστηκε στο δωμάτιο, άφήνοντας έναν ήχο λυπητερό και μαγικό.

Ξαπλώθηκε σὲ μιά πολυθρόνα. Οί κλειστές γρίλλιες, τὰ παραπετάσματα, δέ σάλεθαν και μονάχα μιά άχτίδα φωτὸς έμπαινε στο δωμάτιο και προσπαθοῦσε νά καταπνίξη τὸ μαγικὸν ήχο, διαχυνόμενη στα ὡμορφα κι' άνεχτίμητα αντικείμενα που βρισκόταν εκεί. Μονάχα ένα μπουκέτο άπὸ τριαντάφυλλα, κόκκινα σαν τὸ αίμα πάνω στο μαῦρο πιάνο, εκοθε τή μονοτονία τῆς κυρίαρχης άπόχρωσης.

Πῆρε άπ' τὸ τραπέζι ένα τσιγάρο, τ' αναψε, τὸ ρούφηξε δυὸ τρεις φορές και τὸ πέταξε. Στρώθηκε σ' ένα κάθισμα, βάζοντας τὸ ένα πόδι πάνω στ' άλλο. Στη λευκή της τῆ μορφή, τή στρογγυλή και γιομάτη, διαγραφόταν ή πιὸ μεγάλη άνία. Τὸ τορνευτὸ πόδι της χτυποῦσε αδιάκοπα τὸ χαλί, σά νάθελε νά γνωρίση τις γοργές σκέψεις που ξεδγαιναν άπ' τὸ κατσαρωμένο κεφάλι της. Έκλεισε τὰ μάτια, σά γιὰ νά σκεφτῆ τὰ κύματα τῆς θάλασσας, που αὐτὸ τὸ καλοκαίρι δέ θά τῆς έναντιωνόνταν, στη γαλάζια δροσιά τους. Συλλογιζόνταν τις συναυλίες, που δέ θάκουε, καθὼς εἶχεν έλπίσει.

Σιγομουρμούρισε μέσα της:

— Έχω διάθεση ν' ακούσω μιά συναυλία ύστερ' άπὸ τόσο καιρό. Ζωή χωρίς μουσική είναι σά μίαν άνοιξη χωρίς λουλούδια. Μονάχα ή μουσική κάνει τή ζωή ὡμορφη. Ομως. . . ποιὸς ξέρει, στη Σκόδρα, τί είναι

ὡμορφιά: Η ὡμορφιά δέν έχει καμμιά σχέση με τή ζωή μας. . .

Εάφνου, σηκώθηκε κι' άνοιξε τὸ πιάνο. Έβγαλε δυὸ φύλλα άπ' τὰ πολλά, που βρισκόταν πάνω σὲ μιά έταξέρα ὡμορφη και λαμπερή, τὰ έβαλε μπροστά της, εκουψε και χτύπησε τὰ πλήχτρα.

Ήταν ή «Βουλιαγμένη Μητρόπολη» τοῦ Ντεμπουσσό.

Η μαγεία τῶν τόνων εκείνων σχημάτισε μιά σειρά λυπητερῶν φθόγγων, που χύθηκε σ' έναν θαυμάσιο ήχο στο δωμάτιο αὐτό, που τὸ ήμίφως τρεμόσβηνε σὲ φανταστικές γραμμές, σαν τὸ ήσυχο νερὸ τῆς θάλασσας που κυματίζει ένα πρωινό. Η μαρμαρένια εκκλησιά στο βυθὸ τῆς θάλασσας ξυπνοῦσε θολή και τὰ ψηλά καμπαναριά τρεμούλιαζαν στην ήσυχία τῶν κυμάτων. Και στην επιφάνεια τοῦ καθάρου γαλάζιου νεροῦ, άναδινόταν ο άχὸς τῶν σημάτων που πνιγόνταν άπὸ μέσα άπ' τὰ ὑδάτινα κύματα και χύνονταν θλιμμένα στην άχανή άπεραντοσύνη τοῦ πελάγου.

Η Νέτα ήταν καταμαγεμένη άπ' τή μουσική, εταν ένοιωσε ένα έλαφρὸ χτύπημα στη ράχη. Γύρισε μ' όρμη, στριφογυρίζοντας στο κάθισμά της, κι' άνοιξε με θαυμασμὸ τὰ μάτια της. Μπροστά της βρισκόταν ο θεῖος Φίλιππος, ή θεία Λέζα κι' ή Γκιούστο.

Η Νέτα κοίταξε τὰ πορτραῖτα. Δέν έβλεπε τίποτα: τὰ πλαίδια είχαν μείνει άδειανά. Ο θεῖος Φίλιππος κρατοῦσε στο χέρι ένα ψιλὸ ραβδί, κείνο που είχε στο πορτραῖτο χαμογελώντας εἶπε:

— Σοῦ φαίνεται πολὺ ὡμορφο έσένα, μὰ εγὼ δέν τὸ καταλαβαίνω τὸ μουσικὸ αὐτὸ κομμάτι.

Η θεία Γκιούστο, με τις λυμένες πλεξούδες, τήν πλησίασε και τῆς εἶπε:

— Ποιὸς σ' έμαθε νά παίζης τὸ πιάνο;

— Έχω μάθει στο Κολλέγιο — άποκρίθηκε ή κόρη με μισοπνιγμένη φωνή.

— Ξαίρεις νά μᾶς παίξης κανένα Σκοδράνικο τραγούδι; ρώτησε ή θεία Λέζα.

— Όχι, δέν παίζω ποτὲ χωρίς νότες — εἶπεν ή Νέτα και κοκκίνισε, σά νάφταιγε γι' αὐτό. Ο θεῖος Φίλιππος, παίζοντας τὸ ραβδί του στ' άσπρα κι' ὡμορφα δάχτυλά του και χαμογελώντας, μίλησε με γλυκύτητα, σά ν' άπαντοῦσε:

— Αχ! οί δύστυχοι εμεῖς, τί άνήψια έ-

χουμε!... "Εγώ ήξερα πώς ο κόσμος προσ-
δεύει, εξελίσσεται...—ή τί λέτε σεις;—κι
ευχαριστιέμαι γι' αυτό. "Εγώ φανταζόμουν
πώς σεις θα ώμορφαίνατε τὰ τραγούδια μας.
Πιστευα πώς θα είχατε νέα τραγούδια, μα
πώς πάντα θάμνεσκε τὸ ἴδιο μέλος (πώς τὸ
λέτε τώρα);, πού ἀρέσει στ' ἀρβανίτικο αὐ-
τί... Τί κάματε; Παρατήσατε τὴν παλιά
μας μουσική και πήρατε τὴν ξένη, χωρὶς νὰ
σκεφθῆτε πώς, στὰ τραγούδια πού τραγου-
δούσαμε ἔμελλε και στὰ νέα πού σεις τώρα
τραγουδάτε, υπάρχουν διαφορετικώτερες κι'
ἀγνωστες νέες μελωδίες. Μὰ ἔπρεπε νὰ ξέ-
ρετε νὰ τίς βρῆτε και νὰ τίς ξεχωρίσετε.
Γιὰ μᾶς ἦταν ἀρκετὰ ἐκεῖνα... Σεις ἔπρεπε
νὰ ξέρετε νὰ πάρτε ἀπ' ἐκεῖνα, ὅσα χρειά-
ζονται στὴ σημερινή ψυχὴ σας.

"Η Νέτα ἀκούγε ἀμίλητα, ἀκίνητη στὸ
κάθισμα τοῦ πιάνου, μὲ τὰ χέρια τῆς στὰ
γόνατα, σὰ νάταν παγωμένη.

"Ο θεὸς Φίλιππος συνέχισε:

— Μὰ σεις σήμερα δὲν μεταχειρίζεσθε τὰ
τραγούδια μας. "Εκεῖνα τὰ ξένα σᾶς κάνουν
νὰ τὰ θαυμάζετε, μὰ τίς περισσότερες φορές
σᾶς ἀφήνουν ἀσυγκίνητη τὴν καρδιά. Δὲ
βρίσκετε σ' αὐτὰ τὴν ώμορφιά ἐκείνη, πού
ζητάει ἡ ψυχὴ στὸ τραγούδι. Μένετε ἀναλ-
οθητοί: μακριὰ ἀπ' τὰ παλιά συναισθήματα,
δὲν ξέρετε νὰ πλησιάσετε τὰ καινούργια.

— Τὴν ώμορφα ἔχουμε περάσει σ' αὐτὸ τὸ
σπίτι... αἱ, Φίλιππε; εἶπε ἡ θεὰ Λέζα.

"Ο θεὸς Φίλιππος ἔβαλε τὸ ραβδί πάνου
στὸ τραπέζι και πήρε τὸν ταμπουρά. πού
βρισκόταν κοντὰ στὸν καθρέφτη.

Κάθησε σταυροπόδι στὸ παχὺ χαλί κι'
ἀρχισε νὰ παίζει. "Η συνοδεία ἐνοῦ λησμο-
νημένου τραγουδιοῦ, γιομάτου ἀπὸ νοσταλ-
γική ώμορφιά, ἀντήχησεν ἀνάλαφρα σ' ὄλο
τὸ σπίτι. Τῆς Νέτας φάνηκε πώς τὸ παλιὸ
σπίτι ξυπνοῦσε ἀπ' ἓνα λήθαργο και πώς
ἐπαίρνε μιὰ ἀνάσα χαρᾶς.

— Δὲν εἶναι ώμορφο αὐτὸ; ρώτησε ὁ θεὸς
Φίλιππος.

— Μὴ τὸ παρατάς, Φίλιππε, σὲ παρακα-
λῶ!—ἀποκρίθηκαν οἱ δυὸ παλιὲς θεῖες, πού
είχαν καθῆσει κοντὰ στὸν ἀδερφό τους, στὸ
χαλί, πάνω στίς πτυχές τοῦ ξανοιγμένου
μπραναβεκιοῦ.

Κεῖνος ἀρχισε νὰ τραγουδάει.

"Η Νέτα εἶχεν ἀκούσει πολλές φορές κείνο
τὸ τραγούδι, μὰ δὲν τῆς εἶχε κάνει καμιὰ

ἐντύπωση. "Ομως, κείνη τὴ μέρα, ἐννοίωσε
τὴν ώμορφιά του. "Ενοίωσε πώς στὴ μελω-
δία του τρεμούλιαζαν φωνές, πού εἶχαν γορ-
γές και σταθερές ἀπηχήσεις στὴν ψυχὴ: τίς
ἀπηχήσεις τῆς Σκοδράνικης ψυχῆς.

"Ο θεὸς Φίλιππος σηκώθηκε, κρέμασε
τὸν ταμπουρά στὴ θέση του, ξαναπήρε τὸ
ραβδί κι' εἶπε:

— "Αποτυφλωθήκατε, σεις οἱ νέοι. "Η ζωὴ
τῆς Σκοδρας ἔχει μιὰ τρανὴ ώμορφιά πού
σεῖς δὲν τὴ βλέπετε. Τὰ ρομάντσα πού ἔχεις
διαβάσει, ἀντὶ νὰ σοῦ κάνουν ἀνιάρη τὴ ζωὴ
αὐτὴ, ἔπρεπε νὰ σοῦ ἀνοίξουν τὰ μάτια και
νὰ σοῦ ἀποκαλύψουν τὴν ἀγνή ώμορφιά πού
ἔχει... Βλέπεις αὐτὰ τὰ κόκκινα τριαντά-
φυλλα; Μύρισέ τα καλά! "Ο παππούς μου
τὰ φύτεψε, ἐγὼ τὰ χω κλαδέψει. Οἱ χυμοὶ
τῆς ἀρβανίτικης γῆς τὰ τρέφουν. "Η πνοὴ
τῆς ἀνοιξῆς μας τὰ ἐμψυχώνει ἡ μυρουδιά
τους βρίσκεται σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, ἐδῶ κι' ἐκα-
τὸ χρόνια. Ποτὲς ἡ μυρουδιά ἄλλων λουλου-
διῶν δὲ μπορεῖ νὰ μ' εὐχαριστήσῃ ὅσο αὐτὴ.
"Οταν ἤμουνα στὴ ζωὴ, πάντοτε ἔκοβα ἓνα
τριαντάφυλλο, πρὶν βγῶ περίπατο.

— "Οταν παντρέφτηκα—εἶπε ἡ θεὰ Λέζα
—τὸ παιδί πού μὲ συνοδεύει τὴ μέρα τοῦ
γάμου στὸ σπίτι τοῦ ἀντρα μου, κρατοῦσε
στὰ χέρια ἓνα μπουκέτο ἀπ' αὐτὰ τὰ τριαν-
τάφυλλα. "Απὸ τότε, ὅσες φορές ἀνάσαινα
τὴ μυρουδιά τους, θυμόμουνα τὴ μέρα τοῦ
γάμου μου.

"Η Νέτα εἶχε πλησιάσει και κοίταζε μὲ
θαυμασμὸ τὰ λουλούδια μὲ τὰ φωτερὰ τους
φύλλα πού ἀστραφταν πάνω στὸ πιάνο. "Η
εὐωδιά τῶν παλιῶν τριαντάφυλλων, πού ἀν-
θίζαν κάθε ἀνοιξή, μίλοῦσε στὴν ψυχὴ σὰ μιὰ
λεπτὴ, ἀπόκοσμη μακρυνὴ φωνή.

"Ο θεὸς Φίλιππος συνέχισε χαμογελῶν-
τας, μὲ γλυκεῖα φωνὴ πού εἶχε κάτι τὸ θαυ-
μάσιο στὴν εὐωδιά τῶν τριαντάφυλλων.

— "Η μουσική σας ἡ σημερινὴ πρέπει νὰναι
ὁ ἀχὸς ὄλων τῶν φωνῶν πού ἀκούγονται στὴν
"Αλβανία γύρω σας. "Οταν στίς νότες σας
ἐκφράζονται οἱ ἐπιθυμίες κι' οἱ πόθοι, πού
υπάρχουν κάτω ἀπ' τὸν οὐρανὸ και τὴν ἀλ-
βανική γῆς κι' ὄχι σ' αὐτὲς τίς ἄλλες, πού
μπαίνουν ἀπὸ ξένες χώρες, τότε ἡ καθάρια
κι' ἀπλή μουσική σας θάναι ἱκανὴ ν'
ἀποκαλύψῃ τίς ἀτέλειωτες ώμορφιές πού
κρύβει ἡ ἀρχαία αὐτὴ χώρα κι' αὐτὴ ἡ τόσο
παλιὰ ψυχὴ μας. "Η ἀρβανίτικη ζωὴ περι-

μένει δυὸ μάτια πού νὰ τὴν κοιτάξουνε μ'
ἀγάπη, δυὸ αὐτιά νὰ μαζέβουν τίς βαθεῖες
ἀρμονικὲς μελωδίες, πού βρίσκονται δια-
σκορπισμένες στὸν αἰθέρα μας ἀπ' τὸ ἓνα
πρωῖνὸ στ' ἄλλο. "Η ώμορφιά κι' ἡ μουσική
εἶναι πάντα μπροστά σας, μὰ ἡ καρδιά σας
δὲ μπόρεσε νὰ τίς νοιώσει ὡς τὰ σήμερα...

Σιάπησε μιὰ στιγμὴ. "Υστερα, χαϊδεύον-
τας ἑλαφρὰ τὴ Νέτα, πρόστεσε:

— ... και σεις τὴ γυρέβετε μακριὰ
ἀπ' τὴν "Αλβανία, ἔξω:

"Η Νέτα χαμήλωσε τὰ μάτια.

"Η θεὰ Γκιουστο σήκωσε τὴν καθάρια
μορφὴ τῆς, και ἀγγιζοντάς τὴν ἑλαφρὰ, εἶπε:

— "Εγὼ ποτέ; μου δὲν πῆγα στὴ Βενετία,
γιατ' ἤθελα νάμαι στὸ σπίτι τὴν ἐποχὴ πού
κάναμε τὰ γλυκά. Γιὰ μένα ἡ πιὸ μεγάλη
μου εὐχαρίστηση ἦταν τίς μέρες ἐκεῖνες. Τρεῖς
ἢ τέσσαρες μέρες ἀντικαθιστοῦσα τοὺς ὄπη-
ρέτες και μ' ἔβλεπες νὰ γυρίζω στὸ σπίτι
ἀνω-κάτω. Αὐτὸ ἦταν ἡ πιὸ ὡμορφη ἐνα-
σχόλησή μου.

— Αὐτὰ μᾶς εὐχαριστοῦσαν—εἶπεν ὁ θεὸς
Φίλιππος—και ζητούσαμε τὴ χαρὰ ἐκεῖ πού
μπορούσαμε νὰ τὴ βροῦμε, Τὴν ἀγαπούσαμε
αὐτὴ τὴ ζωὴ και γι' αὐτὸ ἡ ζωὴ αὐτὴ μᾶς
εἶχε χαρίσει τόσες χάρες.

Και πρόστεσε, θέλοντας νὰ τελειώσῃ:

— Καταλαβαίνω πώς ὅ,τι ἦταν ὡμορφο
και ζωντανὸ στὴ ζωὴ μας, σὲ σᾶς φαίνεται
ἀσχημο κι' ἀνιάρῳ. Δὲ λέω πώς πρέπει νὰ
ζήσετε μὲ τὸ δικὸ μας τρόπο, ὄχι. Θὰ θέλαμε
μονάχα, ἡ ζωὴ σας νὰ συνεχιστῇ στὰ θεμέ-
λια τῆς δικῆς μας ζωῆς. Μὴν παίρνετε ξέ-
νες συνήθειες, πού δὲν πάνε σὲ μᾶς, μὰ κοι-
τάξτε νὰ φυλάξτε κείνες πού σᾶς ἔχουμε
ἀφήσει! Μὴν ἀφήσετε τὸ δρόμο πού σᾶς ἀ-
φήσαν, μὰ ἀκολουθήστε τον!

"Η θεὰ Λέζα ἐπεμβαίνοντας εἶπε:

— Μᾶς στενοχώρεσε τὸ κορίτσι, Φίλιππε.
Δὲν τὴν ἀφήσαμε νὰ παίζῃ στὸ πιάνο. Σὲ
παρακαλῶ, Νέτα, δοκίμασε μιὰ φορὰ και
παίξε αὐτὸ τὸ τραγούδι!...

Και μὲ γλυκεῖα φωνὴ ἀρχισε γὰ τραγου-
δᾶν ἓνα Σκοδράνικο τραγούδι ἀγάπης, γιο-
μάτο ἀνοιξιάντικο πόθο.

"Η Νέτα πλησίασε στὸ πιάνο και προσπά-
θησε νὰ τὸ συνοδέψῃ. "Η φωνὴ τῆς θεῖας
ἀντηχοῦσε στ' αὐτὴ μὲ τὴν ἀπαράμιλλη γλύκα
μᾶς φωνῆς πού ἔρχεται ἀπὸ μακριὰ (ἀπὸ
μιὰν ἀπόκοσμη χώρα κι' ἀπέραντη μακρότη!),
μὰ πού ἀντηχεῖ καθάρια, σὰν νὰ ἦταν κοντὰ
μας, ἀνάμεσά μας, μέσα μας. Τὰ στολίδια
τῆς και τὰ γιορτάνια τῆς ἀντηχοῦσαν ὅσες
φορές τραγουδοῦσε.

"Η φωνὴ σῶπασε.

"Η Νέτα γύρισε, μὰ δὲν εἶδε κανένα στὸ
δωμάτιο. Κοίταξε τὰ πορτραῖτα: ὁ θεὸς Φί-
λιππος ἦταν μέσα στὸ πλαίσιο του και δια-
τηροῦσε, κάτω ἀπ' τὰ χεῖλια του, τὸ παντο-
τεινο γλυκὸ χαμόγελο· οἱ δυὸ θεῖες, ἡ νύφη
κι' ἡ κόρη, τὴν ἀτένιζαν θλιμμένα ἀπ' τὴ
φωτογραφία.

"Ετριψε τὰ μάτια τῆς και σηκώθηκε.

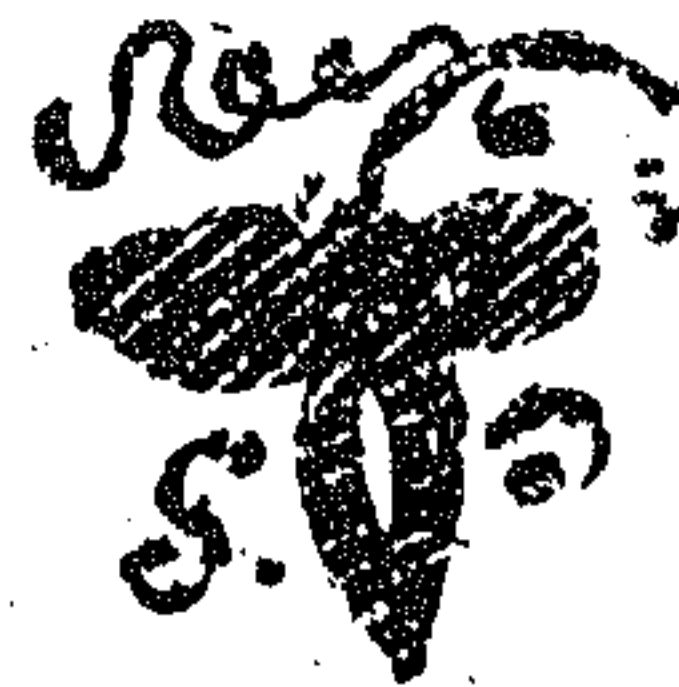
— Μήπως ὄνειρευόμουνα;— συλλογι-
στηκε.

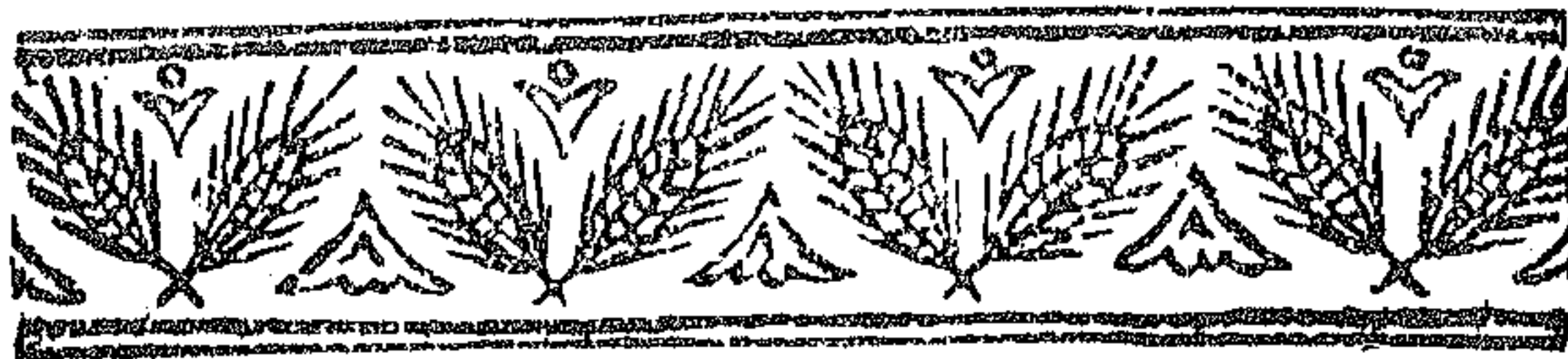
Βγήκε στὸ μπαλκόνι κι' ἔρριξε μιὰ ματιὰ
στὴν αὐλή, ἀπ' τὰ μεγάλα ἀνοιχτὰ παρά-
θυρα.

Τὸ σπίτι κι' ἡ αὐλή εἶχαν μιὰν ἀλλοιώτικη
ὄψη. Τῆς Νέτας τῆς φάνηκε πώς τὸ ἀπό-
γευμ' αὐτὸ, εἶχεν ἀλλάξει τὰ πρωτινά τῆς
μάτια και πώς ἔβαλε στὸ μέτωπο δυὸ ἄλλα,
πού κοιτάζαν ὅσα δὲ μπορούσε νὰ ἰδῇ τὴν
προηγούμενη μέρα.

Μάτια πιὸ νέα ἢ πιὸ παλιά;

Μεταφρ. ΕΥΑΓΓ. ΣΤ. ΤΖΙΑΤΖΙΟΣ

A. EMBIRICOS

ΟΝΕΙΡΟΠΛΑΝΗΜΑ

Και πήγαινα όνειρόπατος στο βουερό τ' άκρογαίλι,
στο μάγο τὸ μουρμουρητό τῆς θάλασσας στὴν άμμουδιά,
κι ὁ άφρός, ἀπὸ τὸ δειλινό, χουσολουσιμένο ὀπάλι,
τὰ πόδια μου ἔβρεχε άπαλά.

Και τὰ μαλλιί μου ανάιδευε τὸ άγέρι, κι ὄλο πρόμα
σκορπίζονταν στὴ θάλασσα οἱ νιογέννητοί μου σταχισιοί,
καὶ τὸ νοῦ μου τὸν ἔκανε, πὸ άστατο ἀπὸ τὸ κύμα,
πολύμορφον κι ὄλο άλλαγή!

Κ' ἡ λαμπερίδα τῶν φρικῶν μου πλάνευε τὰ μάτια
—τὰ ρίγη κι ὦ! οἱ άντιφεγγιές!—μὰ ἐγὼ δὲν ἔκοιτοῦσα πιά:
Ἡ ψυχὴ μου ἔνα γίνονταν μὲ τὰ ὀλότρεμα πλάτια,
τ' άπέριαναι καὶ τὰ μαβιί!

Ἡ ψυχὴ μου ἦταν άρωμα, ἡ ψυχὴ μου ἦταν θάμπος,
ἡ ψυχὴ μου ἦτανε ρυθμός κι' άφρός. Κ' ἔξουσε στοῦ πετρί,
στὴν άρμη, στοῦν άνθό, καὶ στὴ θάλασσα ποῦεαν σάμπως
νὰ ὀγειρευότανε κι αὐτή...

Τότε σωριάστηκα στ' άπέραντο άκρογαίλι χάμον
μυριόψυχος, ὀλότρεμος, γαλήνιος, μ' άπειρη χαρά,
κι' άρηνα καὶ τὴν άμμο του, ὅπου γραφόταν τὰ ὄνειρά μου,
νὰ μου άταχτώνη τὰ μαλλιί!...

ΤΟ ΝΗΣΙ

Εὐτυχισμένο μου νησί! Τὴν άνοιξη τῶν περβολιῶν
σιμίγεις μὲ τ' άφροπέλιγα, ποῦ βαριαντιβογγίζουν.
Τὰ κυπαρίσσια σου, φρουροὶ τῶν σιαραγδένιων κοπαδιῶν,
τὴ σκοτεινὴ τους κορυφὴ στοῦ κύμα καθρεφτίζουν.

Εὐτυχισμένο μου νησί! Στὴν πιὸ ἔρημὴ σου λαγκαδιὰ
άναρριγοῦν οἱ καλαμιές στὶς ροδοδάφνες πλάι!
Και στοῦν μικρότερο ὄρμον σου, δαρμένο ἀπὸ τὸ βοριά,
κάποιο ρυάκι γάργαρο ροδόφυλλα κυλάει.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ

— ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ — (*)

Ἡ Ἐλενα ἔξακολουθοῦσε τὸ δρόμο τῆς
πρὸς τὴ χώρα.

Λίγο πρὶν νὰ φτάσῃ στὰ πρῶτα σπίτια,
ποῦ ἦταν ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει ἡ Καινούργια
Ρούγα, ἀπάντησε μιὰν ἐπίσημη συνο-
δεία.

Ἦταν ὁ αἰδὸς Μπέμπος, ὁ ἐκλαμπρότατος
Πρεβεδοῦρος (1) τοῦ νησιοῦ, μὲ τὸν καν-
τζηλιέρη του (2) καὶ μὲ δυὸ Μαρκουῖνους (3)
ποῦ τοὺς ἀκολουθοῦσαν.

Ἀπὸ σεβασμό, ἡ Ἐλενα εἶπε τοῦ Ἀλέ-
ξη νὰ σταματήσῃ τὸ μουλάρι στὴν άκρη, ὡς
ποῦ νὰ περάσῃ ὁ πρῶτος άρχοντας τοῦ τό-
που. Κ' ἡ ἴδια σταύρωσε τὰ χέρια στοῦ στη-
θος κ' ἔσκυψε τὸ κεφάλι σὲ ταπεινὸ χαιρε-
τισμό.

Ὁ Πρεβεδοῦρος ὅμως τὴν εἶδε ἀπὸ μα-
κρὰ καὶ τὴ γνώρισε. Τὰ ξανθὰ μαλλιὰ
τῆς Ἐλενας δὲν τὰ εἶχε κι' ἄλλη στοῦ νησι.
Και ἔξερουμε πὼς τοῦ Πρεβεδοῦρου τοῦ εἶχαν
κάμει μεγάλη ἐντύπωση, ἀπὸ τὴν πρώτη
φορὰ ποῦ ἔτυχε νὰ ἴδῃ τὴν Ἐλενα σ' ἕναν
πλούσιο γάμο χωριάτικο.

— ὦ! καλῶς κοπιάζετε!... ἔκαμε γελα-
στός, σταματώντας μπροστὰ στὴν ὄραλα
κοπέλλα. Δὲν εἶσαι, στοχάζομαι, ἡ θυγα-
τέρα τοῦ Μαραγάγκα ἀπὸ τὸ Γαϊτάνι;

— Ναῖσκε, Ἐτσελέντσα... ψιθύρισε
ἡ Ἐλενα κατακόκκινη. Ἐγὼ εἶμαι...

— Καὶ πὼς στὴ χώρα; γιὰ ψώνια;
— Μὰ τώρα εἶμαι παντρεμένη στὴ χώρα,
Ἐτσελέντσα.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

(1) Πρεβεδοῦρος — Προβενιτιόρος, Προβλεπτής. Ὁ
Νομάρχης, νὰ ποῦμε, ποῦ ἔστειλε ἡ Βενετία στὰ
νησιά.

(2) Καντζηλιέρης — ὁ γραμματικὸς του.

(3) Μαρκουῖνοι — στρατιῶτες Βενετοί, χωροφύ-
λακες.

— Μπά; μπά; καὶ ποῦς εἶναι ὁ εὐτυχι-
σμένος ὁ άντρας σου;

— Ὁ Τζώρτζης ὁ Λούγαρης, άφέντη μου.

— Δὲν τὸν ξέρω... Τὶ δουλειὰ κάνει;

— Σταροπουλητής, ἔχει σαράγιες (4).

— Ἄ, ἔτσι; χαίρω πολὺ. Στὸ καλὸ, κυρὰ
μου! Κι' ἔπαιτε λάθετε άνάγκη ἀπὸ τίποτα,
τοῦ λόγου σου ἢ ὁ άντρας σου, νὰ ξέρετε
πὼς εἶμαι πρόθυμος. Ἄντιο!...

— Προσκυνῶ, Ἐτσελέντσα... Εὐχα-
ριστοῦμε πολὺ τὴν εὐγενία σας...

Και ξεκίνησε ὁ Πρεβεδοῦρος μὲ τὴ συνο-
δεία του πρὸς τὰπάνου, καὶ τράβηξε ὁ Ἀ-
λέξης τὸ μουλάρι πρὸς τὰ κάτω.

— Τὶ νὰ σοῦ πῶ! ἔσομολογήθηκε ὁ Ἀρ-
χοντας στοῦν πιστό του Καντζηλιέρη. Τούτη
ἡ κοπέλλα μάρεσει... μάρεσει πολὺ... Τὶ
μαλλιί!... τί μάτια!...

— Ἐ, ἔκαμε μὲ πονηρὸ χαμόγελο ὁ Καν-
τζηλιέρης: τώρα ποῦ εἶναι παντρεμένη, καὶ
στὴ χώρα... δὲν εἶναι κανένα δύσκολο
πράγμα.

Ὁ Πρεβεδοῦρος σάπασε σκεπτικός.
Σὲ λίγο εἶπε τοῦ πιστοῦ του:

— Κάμε μου τὴ χάρη, Γκιουζέπο, νὰ
μοῦ ξετρυπίσης αὐτὸν τὸ Λούγαρη καὶ νὰ
μάθῃς τί εἶναι καὶ ποῦ κάθεται. Ἐτσι...
γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό.

Γ.

Ἡ Ἐλενα «ζῆ»

Ἡ γριὰ Λουγαρίνα δὲν ἔκαμε καὶ τόσο
θερμὴ ὑπαδοχὴ στὴ νύφη τῆς. Αὐτὴ εἶχε
πάντα τὴν ἐλπίδα, πὼς μὲ τὴν άφορμὴ τῆς
«άρρώστειας» ὁ γιός τῆς θὰ μποροῦσε νὰ
ξεφορτωθῇ τὴ «μουρλὴ ἀπὸ σέϊ». Κι' ἄμα

(4) Σαράγιες — ἀποθήκες.

τὴν εἶδε νὰ γυρίζῃ ἄξαφνα, στολισμένη καὶ χαρούμενη, κάτι κόπηκε μέσα της.

— Καὶ πῶς ἦταν, μάτια μου, τοῦτο; τὴ ρώτησε μὲ τόνο σχεδὸν εἰρωνικό.

— Ὡραῖο ρώτημα!.. ἀποκρίθηκε ἡ Ἐλενα, χωρὶς νὰ θυμώσει καθόλου. Ἐγὼ, κυρά μου, καλὰ κι' ἔρχομαι στὸν ἀντρα μου. Τί ἄλλο;

— Καὶ τὸ φάντασμα τώρα, σ' ἀφήνει;

— Αὐτὸ εἶναι δική μου δουλειά, εἶπε ἡ Ἐλενα, γελαστή πάντα καὶ χωρὶς θυμό. Γιὰ νὰ μὲ βλέπεις ν' ἔρχομαι, παναπὴ πῶς μ' ἀφήνει. Καὶ τὰ φαντάσματα, κυρά μου, ἔχουνε τὴ γιαιτριά τους· κι' ἅμα κἀνὴ κανεὶς ἐκεῖνο ποῦ πρέπει — τὸ θεοτικὸ πάντα καὶ τὸ ἄγιο, — δὲ φοβάται τίποτα!

— Καλὰ, ἔκαμε ἡ Λουγαρίνα, καλὰ. Καίταξε μονάχα νὰ μὴ μοῦ πῆς τὸ βράδυ ἄλλα!

Ἡ Ἐλενα γέλασε δυνατὰ.

— Φοβάσαι, εἶπε, μὴν ἔχουμε τὰ ἴδια της συχωρεμένης; Ἄ, ὄχι!.. σοῦ δίνω τὸ λόγο μου.

Ὁ Ἀλέξης, ἀφοῦ ἔδωσε τὸ μουλᾶρι στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ — κι' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ κάθε πόρτα εἶχ' ἐπίτηδες ἕνα χαλκᾶ, γιὰ νὰ δένουν τὰ ζᾶ, — ἔτρεξε στὴ σαράγια νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Ἰζώρτζη· καὶ σὲ λίγη ὥρα ἡ Ἐλενα ἦταν στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀντρός της.

Ἡ ὑποδοχὴ αὐτοῦ ἦταν τόσο θερμὴ, ὥστε ἡ νύφη ἀποζημιώθηκε μὲ τὸ παραπάνω γιὰ τὴν ψυχρότητα τῆς πεθερᾶς. Ἀλλὰ κ' ἡ ἴδια ἡ Λουγαρίνα, ἅμα εἶδε τὸ γιό της τόσο εὐτυχισμένο γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῆς γυναίκας του, ἄρχισε νὰ μαλακώνῃ.

— Μακάρι νὰ ἔγιανε ἡ κακομοίρα σ' ἀλήθεια, εἶπε στὴν Ἀντζόλα, νὰ ἰδῶ κι' ἐγὼ στὸ σπῆτι μου χαρὰ.

— Μπᾶ, κυρά μου, μὰ δὲν τὴ βλέπεις; ἀποκρίθηκε ἡ βγάγια· κείνο φαίνεται ἀπὸ τὴν ὄψη της. Ποτὲ δὲν τὴν εἶδα ἔτσι τὴν κυρά-τσα Ἐλενα. Λάμπει σὰν τὸν ἥλιο...

— Ναί... τὴ νύχτα ὅμως;

— Καὶ τὴ νύχτα, κυρά μου, μὴ φοβάσαι!.. Νᾶ, ἐγὼ τὸ βλέπω ἀπὸ τώρα... Τὴ μέρα ἔχουμε σήμερα; Πέφτη, εἰκοσιπέντε τ' Ἀπριλιοῦ; Ἐ, σημεῖωσέ το: Σ' ἐννιά μῆνες θά-χουμε τὸ διάδοχο!

— Μακάρι, Ἀντζόλα, μακάρι...

Καὶ βράδυνασε ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα, ποῦ πέρασε ὀλη μὲ χάδια, μὲ γλυκόλογα καὶ μὲ φιλιὰ, κι' ἀφοῦ ἀπόφαγε ἡ μικρὴ οἰκογένεια,

οἱ νιόπαντροι νωρίς-νωρίς πῆγαν στὴν κάμαρά τους.

Τοῦ κάκου ἀγρύπνησαν ἀνήσυχες, πολὺ πέρ' ἀπ' τὰ μεσάνυχτα, ἡ Λουγαρίνα κ' ἡ Ἀντζόλα. Δὲν ἄκουσαν τίποτα κακὸ ἀπὸ τὴν τραγικὴ κρεβατοκάμαρα... Ἐσυχία ὡς τὴν αὐγὴ. Κι' ὅταν ἡ Ἀντζόλα, ξαγρυπνιασμένη, ἄκουσε τὰ βήματα καὶ τὰ γέλια τοῦ Ἰζώρτζη, ἔτρεξε καὶ τοῦ χτύπησε τὴν πόρτα.

Ὁ γαμπρός, μὲ τὰ νυχτικά του ἀκόμα, τὴ διαπλάτωσε καὶ φώναξε:

— ὦ, καλῶς τὴ βγάγια!.. Φέρε μας, γειά σου, νὰ κολατσίσουμε!..

— Καλημέρα, κυρά μου, καλημέρα, ἀφέντη μου!.. Ἀμέσως, νὰ σᾶς χαρῶ, τάχω ὅλα ἔτοιμα...

Ἡ Ἐλενα ἦταν ἀκόμα στὸ κρεβάτι, σκεπασμένη μὲ τὴν ἀσπρη χνουδωτὴ κουβέρτα ὡς τὸ λαιμό. Δὲν εἶπε ἄλλη λέξη ἀπὸ ἕνα σιγανὸ «καλημέρα»· ἀλλὰ τὰ γαλανὰ της μάτια, καθὼς κοίταξαν μιὰ στιγμὴ τὴ βγάγια, ἔλαμψαν σὰν τὸν οὐρανὸ τὴν ὥρα ποῦ βγαίνει ὁ ἥλιος. Τὸ ἴδιο κι' ὁ γαμπρός ἀχτινοβολοῦσε. Ἐ, δὲν ἤθελε καὶ τίποτ' ἄλλο ἢ Ἀντζόλα γιὰ νὰ καταλάβῃ. Καὶ θυμῆθηκε τὴν ἄλλη φορὰ, τὴν ἄλλη αὐγὴ, ποῦ πῆγε νὰ χτυπήσῃ τὴν πόρτα τῆς κρεβατοκάμαρας... Πῶς τοὺς βρῆκε τοὺς νιόπαντρος, καὶ πῶς τοὺς ἔβρισκε τώρα!.. Δόξα σοι ὁ Θεός!

Χαρούμενη ἔτρεξε στὴ Λουγαρίνα, ποῦ μόλις τὰ χαράματα τὴν πῆρε ὁ ὕπνος. Δὲ βᾶσταξε νὰ μὴν τὴν ξυπνήσῃ, γιὰ νὰ τῆς πῆ:

— Τὰ συχαρίκια μου, κυρά μου... Ἐφινίρανε οὐλα σὰ θέλει ὁ Θεός. Ξυπνήσανε μέσα μιὰ χαρὰ. Ἡ νύφη εἶναι ἀκόμα στὸ κρεβάτι, μὰ ὁ γαμπρός σουλατσάρεϊ τραγουδώντας μὲ καμάρι, σὰν τὸν κόκκορα στὴν αὐλή. Ἐκεῖνο ποῦ σοῦ εἶπα, κυρά μου. Σ' ἐννιά μῆνες, ἀπὸ σήμερα, θὰ τὸν ἔχουμε τὸν κανακάρη μας.

Ἡ Ἀντζόλα δὲ γελάστηκε Λυτρωμένη, ἀνενόχλητη ἀπὸ κάθε φάντασμα καὶ ζωτικό, ἡ Ἐλενα τώρα μποροῦσε νὰ ζῆ μὲ τὸν ἀντρα της καὶ νὰ χαίρεται τὴ ζωὴ της.

Δὲν ξαναεἶδε τὸν Κωσταντῆ, οὔτε στὸν ὕπνο της, οὔτε στὸν ξύπνο. Καί, κάθε φορὰ ποῦ θυμόταν τὸ μαγικὸ ποῦ τοῦ ἔκαμε, ὅταν ἡ συνείδησή της λιγάκι παραζόταν, τὴν καθούχαζε μ' αὐτὴ τὴ σκέψη: «Ἄν τοῦκαμα

κακὸ, πάντα μικρότερο θάνατι ἀπὸ κείνο ποῦ γύρευε νὰ μοῦ κἀμῃ αὐτός. Πάλι, τί κακὸ τοῦ ἔκαμα; Τὸν ἐκάρφωσα, γιὰ νὰ μὴν τριγυρίζῃ βρυκόλακας, ἀφορεσμένος. Ὅπως τὸ κορμί του τὸ ἀλυωτὸ, κ' ἡ ψυχὴ του τώρα μπορεῖ νὰ βρῆκε ἀνάπαψη. Ναί, ναί, καλὸ τοῦκαμα κι' ὄχι κακὸ».

Κ' ἦταν ἡσυχία, χωρὶς τύψη, χωρὶς μετάνοια, χωρὶς φόβο. Καὶ ζοῦσε ὅπως ἤθελε νὰ ζῆ σὴ. Ἐκοίταζε τὸ σπιτάκι της, σεδόταν τὴν πεθερὰ της, ἐλάτρευε τὸν ἀντρα της. Ἦταν φύση ἀγαθὴ καὶ δυνατὴ. Γι' αὐτὸ κι' ὄλοι ὅσοι τὴν ἐγνώριζαν, τὴν ἀγαποῦσαν, ἀκόμα κ' ἡ πεθερὰ της. Τίποτε πιά δὲ θύμιζε τὸ τρελλὸ της «σὸῖ» στὴ γριὰ Λουγαρίνα, ποῦ ἔβλεπε τώρα πῶς ὁ γιός της ἐπῆρε ἀληθινὰ τὴν καλὴν κι' ὁμορφὴν γυναῖκα ποῦ τοῦ ἀξίζε.

Γιατὶ κι' ὁ Ἰζώρτζης, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν ἦταν πολὺ δικαιοδοτικὸς ἀπ' ὅ,τι τὸν ἔβλεπαν τὰ μητρικὰ μάτια. Καλοκαμωμένος νέος, φρόνιμος, ἡσυχος, σωστός, δουλευτάρης, τὰ λεφτὰ ποῦ τοῦ ἀφησε ὁ πατέρας του δὲν ἐκάθησε νὰ τὰ φάνῃ, παρὰ βάλθηκε νὰ τὰ πολυστέψῃ μὲ τὴν ἐργασία του. Μεγάλωνε σ' ἕναν πρώτης τάξης νοικοκύρη, καὶ τὸ σπῆτι του, στὴ μεσαία ἐκείνη τάξη ποῦ ἀνῆκε, θὰ ἦταν σὲ λίγο ἔν' ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς χώρας. Ἄ, εἶχε καλὴ τύχη ἡ Ἐλενα!.. Γιὰ νὰ κατὰγεται ἀπ' τὸ Γαϊτάνι ὁ Ἰζώρτζης—γιατὶ ἀπὸ κεῖ ξεκίνησε μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ ὁ πατέρας του, ὁ μακαρίτης, κι' ἐγκαταστάθηκε στὴ χώρα, νὰ ἐμπορευεταὶ στάρια, λάδια καὶ κρασιά, — καὶ γιὰ νὰ ἔχη ἀκόμα συγγενεὶς στὸ χωριό, πῆγαινε ὁ νέος κάπου κάπου, εἶδε μιὰ φορὰ τὴν Ἐλενα, τὴν ἀγάπησε καὶ τὴ γύρεψε.

Τὶ τρέλλα θάκανε ὁ πατέρας της — συλλογιζόταν τώρα ἡ Ἐλενα, — ἂν ὑποχωροῦσε στὸ πείσμα της καὶ τὴν ἀφῆνε νὰ πάρῃ τὸν Κωσταντῆ τὸν Ξηδάχτυλο, τότε ποῦ, νᾶ κι' ἀπραγῆ, τὴν εἶχε κἀμῃ νὰ τὸν ἀγαπήσῃ!.. Τὶ διαφορὰ ἀπὸ τὸν ἕνα στὸν ἄλλο... Ἡ μέρα μὲ τὴ νύχτα...

Κι' ἀλήθεια, δὲν ἦταν καὶ τόσο «σὸῖ» ὁ γιός τοῦ Ξηδάχτυλου τοῦ καρρολόγου. Καρρολόγος κι' αὐτός, μὰ λιγάκι ἀκαμάτης. Ἀγαποῦσε περισσότερο τὸ γλέντι παρὰ τὴ δουλειά. Ἐπῆνε κιόλας, κι' ἀγρίευε στὸ μεθῆσι του, καὶ καθὼς ἔκανε τὸν παλληκαρὰ κ' ἦτανε πάντα ἀρματωμένος, πολλές φορές ἔ-

βρισκε τὸ μπελά του. Ἴσως θὰ πέθαινε στὸ κάτεργο, ἂν δὲν ἐχτίκαζε ἀπὸ τὴν ἀσκημὴ ζωὴ ποῦ ἔκανε. Ἦνα μόνο καλὸ εἶχε λεβεντιά. Κι' αὐτὸ θύμιωσε τὴν Ἐλενα. Μὰ τί μυκλὸ εἶχε τότε, γιὰ νὰ ξεχωρίζῃ τοὺς ἀνθρώπους ἢ μικρὴ χωριατοκούλα;

Ὅσο γιὰ τὴ σημερινὴ της εὐτυχία, πίστευε πῶς τὴ δημιούργησε μὲ τὰ χέρια της. Ἄν δὲν ἦταν ἱκανὴ νὰ κἀνῃ ἐκεῖνο ποῦ ἔκαμε, ποῦ θὰ βρισκότανε τώρα; Ἴσως καὶ στὸ κοιμητήρι τῆς Βαγγελίστρας, δίπλα στὴν ἀδερφή της τὴν Κατίνα, ποῦ πέθανε δαιμονισμένη... Ἀισθανόταν ὅμως καὶ κάποια εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴ Μαρία τὴ Μαίισα. Ἄν δὲν ἦταν κι' αὐτὴ, νὰ τὴν ὀρμημένη, ποῦ θὰ ἤξερε τί ἔπρεπε νὰ κἀμῃ; Γι' αὐτὸ, ἀφοῦ πέρασαν πιά οἱ σκράντα μέρες καὶ δὲν εἶχε κανένα φόβο, μιὰ Κυριακὴ τοῦ Θεριστῆ, ποῦ μπῆκε στὴ χώρα ἡ μητέρα της νὰ τὴν ἰδῇ, τῆς τὰ φανέρωσε ὅλα.

Ἐφριξε ἡ Ματαράγκαινα, ἅμ' ἄκουσε τὸ φοβερὸ «μαγικὸ», καὶ τὸ πρῶτο ποῦ εἶπε στὴν κόρη της, ἦταν νὰ μὴ τὸ βγάλῃ ποτὲ ἀπὸ τὸ στόμα της. Ὅχι, ἀνθρώπος γεννημένος δὲν ἔπρεπε νὰ μάθῃ τέτοιο πράμμα!

— Ἀκούς, παιδί μου; Οὔτε στὴν καλύτερή σου φιλενάδα, οὔτε στὸν ἀντρα σου, οὔτε στὸ παιδί σου, ὅταν κἀμῃς παιδί καὶ μεγαλώσῃ! Καὶ σὲ μένα ποῦ τὸ εἶπες, κακὰ ἔκαμες... Ἄς εἶναι ἐγὼ δὲ θὰ τὸ βγάλω ἀπὸ τὸ στόμα μου καὶ — πόσα χρόνια θὰ ζῆσω ἀκόμα; — θὰ τὸ πάρω μαζί μου στὸν τάφο.

Ἐδῶ ἡ γριὰ ἔμεινε λίγες στιγμὲς σκεπτικὴ. Ἐπειτα εἶπε:

— Θυμᾶσαι ποῦ σοῦπα, πῶς παίρνω ἐγὼ τὸ κρῖμα στὸ λαιμό μου;.. Πᾶει τώρα, τὸ πῆρα. Ἐοῦ δὲν ἔχεις νὰ πάθῃς τίποτα, κι' οὔτε παραπονιέμαι γι' αὐτὸ. Μάννα εἶμαι καὶ θὰ γίνω θυσία γιὰ τὸ παιδί μου, ὅπως αὔριο ἐσὺ μπορεῖς νὰ γίνῃς γιὰ τὸ δικό σου. Ἐτσι εἶν' ὁ κόσμος... Μὰ γιὰ νὰ ἰδῶ ἐγὼ τώρα Παράδεισο, δὲν κἀνει νὰ ματαβάλω κρέας στὸ στόμα μου ὡς ποῦ νὰ πεθάνω. Νηστεία καὶ προσευχὴ σ' ὀλη μου τὴ ζωὴ. Ἄν δὲν ἐλυπόμουναι τὸν πατέρα σου, θὰ πῆγαίνα κι' ἐγὼ στὸ Μοναστήρι τῆς Παναγίας, γιὰ νὰ ξεπληρώσω τὸ κρῖμα μου...

— Δὲν εἶναι χρεῖα, ἀποκρίθηκε ἡ Ἐλενα· ἅμα παρακαλοῦμε νύχτα-μέρα τὸ Θεό, κ' οἱ δύο μας, ἅμα κἀνοῦμε λειτουργίες κι' ἐλεημοσύνες, θὰ μᾶς σπλαχνιστῇ καὶ θὰ μᾶς συ-

χωρέση... Ἔγω, τὴν περασιμένη βδομάδα ἀνοιξα καὶ τὸν ἅγιο Διονύσιο (1) κι' ἔρριξα στὸ ἕλικο καὶ τὰ δυὸ δουκάτα ποὺ μοῦ εἶχε δώσει ὁ Ἰζώρτζης γὰρ τὰ κάμω θ,τι θέλω. Στοιχάζουμαι ὁμοίως πῶς κι' ἐκείνη τῆ Μάϊσας δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀφήσω ἔτσι. Ὅπως νὰ πῆς, ἡ γυναίκα μοῦ καμὲ καλὸ. Θάναι κρίμα στὸ κρίμα νὰ μὴ τὴν πλερώσω ἕπως τῆς ἀξίζει. Ἐὶ λές, μάννα; Πάμε μαζί ἴσια μ' ἐκεῖ, σήμερα ποὺ εἶσ' ἐδῶ;

— Σήμερα; Κυριακῆ; τῶν Ἀγίων Πάντων; νὰ τρέχουμε στὶς Μάϊσας;... Δὲν κάνει, παιδί μου...

— Ὅχι, μάννα... κάμε μου τὴ χάρη. Ἐπέρασαν οἱ σαράντα μέρες καὶ πότε θὰ σὲ ξαναἰδῶ; Μοναχὴ μου δὲ μπορῶ νὰ πάω. Ἐγνοια σου, καὶ τοῦτο τὸ κρίμα τὸ παίρνω στὸ λαϊμό μου ἐγώ.

Ἐπελάστηκε ἡ Ματαράγκαινα καὶ συντρόφεψε τὴν κόρη τῆς «ἴσια μ' ἐκεῖ».

Πήρανε πάλι τοὺς ἴδιους ἀνηφορικούς κι' ἔρημους δρομάκους ποὺ ξέρομε, πέρασαν ἀπὸ τὸ σπιτάκι τῆς καλῆς γριάς ποὺ εἶχε δώσει τότε τῆς Ἐλενας ἕνα ποτήρι νερό, κι' ἔφτασαν στὸ ἀπόμακρο κονάκι τῆς Μάϊσας.

— Γειά σας, τοὺς εἶπε αὐτὴ χωρὶς καμμιὰ ἐκπληξῆ ἔγώ σήμερα σὰς περίμενα.

— Ἀλήθεια; ἔκφνιαστικε ἡ Ἐλενα; τῶ ξερες πῶς θάρροῦμε;

— Ἐξερα! ξέρω ἀκόμα καὶ γιὰ τί ἦρθατε.

— Γιατί;

— Νὰ σ' τὸ πῶ, κοπέλλα μου, ἔκαμες τὸ μαγικό, σοῦ πέτυχε, εἶδες τὴν ὑγεία σου καὶ τὴ σωτηρία σου, ματαγύρισε στὸν ἀντρα σου μὲ τὸ καλὸ — ἔχεις μάλιστα καὶ παιδί στὴν κοιλιά σαράντα μερῶν καὶ εἶναι ἀρσενικό — καὶ γιὰ ὅλ' αὐτὰ ἦρθες νὰ φχαριστήσης τὴ φτωχιά Μαρία ποὺ σ' ὀρμήνεψε. Λέω καλά;

— Ναί... μὰ πῶς τὰ ξέρεις εἰσὺ;

— Ἄν θέλῃς μάλιστα νὰ σοῦ πῶ καὶ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα καὶ τὴ στιγμή ποὺ ἔκαμες θ,τι σοῦ εἶπα. Ἐ, μὰ ἤθελα νὰ σ' εἶχα ἐδῶ ἐκείνη τὴ νύχτα — Τετράδη ἦταν, μία-δυὸ ὥρες πρὶν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα — νάθλεπες τὸ κακὸ ποὺ γινόταν, καὶ νὰ μὸβλεγες πῶς τὰ μαθαίνω...

— Σιώπα, νὰ ζῆς, γριά, σιώπα!... φώναξε μὲ φρίκη ἡ Ἐλενα. Νά, πάρε καὶ τοῦτα δῶ,

(1) Ἡ Ἐλενα δὲν ἔγνωσε ἐδῶ ὅτι ἀνοιξε τὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ τὴν κάσσα τοῦ ἁγίου λειψάνου, γιὰ νὰ σπασθῆ.

καὶ ὁ Θεὸς νὰ δώσει νὰ μὴν ξαναπερῶσω ποτὲ τὸ κατώφλι σου.

Κ' ἡ Ἐλενα ἔβαλε στὸ χέρι τῆς Μάϊσας δυὸ φλουριά, τρύπια, ποὺ τὰ εἶχε ξηλώσει ἀπὸ τὸ νυφικό τῆς, κι' ἄρπαξε τὴ μάννα τῆς ἀπὸ τὸ χέρι κ' ἔφυγε βιαστικά.

Στὸ δρόμο εἶδε ἕνα μαῦρο χαλίκι. Ἐσῆκωσε ἀπὸ χάμω καὶ τὸ πέταξε πίσω τῆς.

— Ἐφινίρισε καὶ τοῦτο, εἶπ' εὐχαριστημένη στὴ Ματαράγκαινα. Ἀλλὰ νταραβέρια δὲ θέλω μὲ τὸν Ὄξαποδῶ. Καλύτερα νὰ πεθάνω.

Ἐλεγε τώρα ποὺ ζοῦσε, ποὺ ἦταν σιγουρη πῶς θὰ ζήσει ἡσυχῆ κι' εὐτυχισμένη, καὶ ποὺ ἤξερε πῶς εἶχε καὶ στὴν κοιλιά τῆς ἀρσενικό παιδί.

* *

Ὅσοι πλῆθαιναν τ' αὐτὰ ποὺ ἀκουγαν ἀπὸ τὸ στόμα τῆς τὸ φοβερὸ μυστικό. Ἐλεγε τῆς μητέρας τῆς, τὸ μολόγησε τῆς Μάϊσας ποὺ τὸ ἤξερε, καὶ ὑστερ' ἀπὸ λίγον καιρὸ τὸ ἐμπιστεύτηκε καὶ στὴ φιλενάδα τῆς τὴ Ζαφειρούλα.

Ἐτὴ μεγάλη αὐτὴ ἀνοησία, ποὺ ἐμέλλε νὰ ἔχη τις τρομερότερες γι' αὐτὴ συνέπειες, τὴν ἔκαμε ἔτσι:

Μιὰ μέρα, ἡ Ζαφειρούλα κατάφερε τὸν ἀδερφό τῆς νὰ τὴν πάρῃ μαζί του στὴ χώρα, γιὰ νὰ κάμῃ μιὰ βίζιτα τῆς Ἐλενας, ποὺ εἶχε νὰ τὴν ἰδῆ δυόμισυ μῆνες — ἀπὸ τότε ποῦφυγε ἀπὸ τὸ Γαϊτάνι — καὶ τὴν εἶχε πεθυμήσει.

Πῆγε ἀπὸ τὴν αὐγὴ στὸ Λουγαρέϊκο, ἔφραγε κεῖ τὸ μεσημέρι μὲ τὸν ἀδερφό τῆς κ' ὑστερα, τ' ἀπομεσήμερο, ἀφοῦ ἔφυγε ὁ Ἰζώρτζης γιὰ τὴ σαράγια του κι' ὁ ἀδερφός τῆς γιὰ κάτι ψώνια ποὺ εἶχε στὴ χώρα, ἡ Ἐλενα κ' ἡ Ζαφειρούλα ἀνέβηκαν νὰ δροισιοτοῦν στὸν ἀναμινάλε.

Ὁ ἀναμινάλες τοῦ Λουγαρέϊκου ἦταν μιὰ καμαρούλα, ἕνα κιοσκάκι ξύλινο μὲ τέσσερα παράθυρα — ἀπὸ ἕνα σὲ κάθε καίρι — καὶ μὲ μιὰ πυραμίδα ἀπὸ τσίγκο γιὰ σκεπῆ, ποὺ στὴ κορφὴ του εἶχε γι' ἀνεμοδείκτη ἕναν κόκκορα. Ἐτὸ κιοσκάκι αὐτὸ ἦταν στὴ μέση τῆς σκεπῆς τοῦ ψηλοῦ σπιτιοῦ, κι' ἀνέβαινε κανεὶς ἀπὸ τὴ σοφίτα μὲ μιὰ ξύλινη ἀνεμόσκαλα κι' ἀπὸ μιὰ μικρὴ καταπαχτή. Δὲν ἐχρησίμευε μόνο γιὰ νὰ δίνῃ φῶς στὴ σοφίτα ἢ γιὰ νὰ βγαίνουν οἱ μαστόροι νὰ διορθώνουν τὰ κεραμίδια, καθὼς ἄλλοι μικροὶ

καὶ μοῦνοι (1) ἀναμινάληδες. Σ' αὐτόν, καθὼς ἦταν ἔτσι μεγάλος, διπλός, μποροῦσε κανεὶς νὰ κάθεται ἀναπαυτικά, νὰ παίρνῃ τὸν ἀέρα τοῦ τὸ καλοκαίρι καὶ νὰ δικοκεδάξῃ μὲ τὴ θέα τῆς χώρας, τῆς θάλασσας καὶ τῆς ἐξοχῆς, ποὺ ἀπλωνόταν ὀλόγυρα. Ἡ Ἐλενα, κάθε ἀπομεσήμερο, συνήθιζε νὰνεβαίνῃ ἐκεῖ πάνου. Καὶ συχνὰ τὴν ἔπαιρνε κι' ὁ ὕπνος.

— Ἄ, τί ἁμορφα ποὺ εἶν' ἐδῶ!... φώναξε ἡ Ζαφειρούλα κατενθουσιασμένη.

Κι' ἀφοῦ χόρτασε νὰ κοιτάξῃ ἀπὸ τὰ τέσσερα παράθυρα καὶ νὰ ρωτᾷ τὴν Ἐλενα γιὰ τὸ κάθε τί, ὑστερα κάθισε σ' ἕνα ξύλινο σκαμνὶ καὶ τῆς εἶπε:

— Ἴτιοτα δὲ σοῦ λείπει, καημένη... Ὅλα τὰ ἔχεις... Μὰ τὴν ἀλήθεια, σὲ ζηλεύω... Μὰ ὄχι γιὰ κακὸ... ἤθελα μόνο νὰ μοῦ χάριζε καὶ μένα ὁ Θεὸς τὰ μισά σου.

Ἡ Ἐλενα, ποὺ εἶχε καθήσει κι' αὐτὴ σ' ἕν' ἄλλο σκαμνὶ, ἀκουγε τὴ φιλενάδα τῆς μὲ χαμᾶρι. Κι' ἡ Ζαφειρούλα ἐξακολούθησε:

— Κάθεσαι στὴ χώρα... ἔχεις ἕνα σπῆτι μιὰ τζόγια... ἔχεις ἀντρα ἁμορφο, νιό, πλοῦσιο... ὄλοι σ' ἀγαπᾶνε... Αὐτὸ τὸ λέω ἐγὼ τύχη μὰ φορὰ... Ὅχι σὺν τῆς Παρασκευούλας τοῦ Πικπᾶ-Στέφνου, ποὺ πῆρε πραιματευτὴ ἀπὸ τὴ χώρα καὶ τὴ φθονήσαμε ὄλες μας τότες... Τί πῶς κάθεται στὴ χώρα; Νὰ πᾶς στὸ σπῆτι τῆς — ἐγὼ ἐπῆγα καὶ ξέρω — σιχαίνεσαι νὰ κάτσης. Σ' ἕνα στενοκάντουνο, ἕνα παλιόσπιτο, σκοταδισμένο, βρώμερό... Τύχη εἶναι ἡ δική σου, ποὺ εἶσ' ἐδῶ σὰ βασίλισσα!... Ἀλήθεια, τὸ μόνο εἶναι νάχη κανέναν τύχη...

Ἡ Ἐλενα ἔμεινε σιωπηλὴ λίγες στιγμὲς κι' ἔπειτα εἶπε:

— Κι' ὁμοίως, πιστεψέ με, τὸ μόνο δὲν εἶναι νάχη κανέναν τύχη...

— Μὰ καὶ τί ἄλλο; ρώτησε ἡ Ζαφειρούλα.

— Καὶ φρονιμάδα καὶ κατασοῦνη καὶ κουράγιο καὶ δύναμη, νὰ τὰ βγάινῃ πέρα στὶς φουρτοῦνες. Ἀλλοῦτίκα χάνεται.

— Μὰ ἐγὼ λέω γιὰ τὴν τύχη, ἐπέμεινε ἡ Ζαφειρούλα. Νὰ τώρα, ἂν δὲν ἐτύχαινε ἐκείνη τὴν ἡμέρα νὰ σὲ ἰδῆ στὸ χωριὸ ὁ Ἰζώρτζης, νὰ τοῦ ἀρέσης καὶ νὰ σὲ γυρέψῃ, θὰ εἴσουνα σήμερα ἔτσι; Καὶ τί ἄλλο εἶν' αὐτό, παρὰ

(1) Οἱ μοῦνοι ἀναμινάληδες (φωταγωγοὶ) ἔχουν τρεῖς πλευρὲς μὲ γυρτὴ σκεπῆ ποὺ κατεβαίνει ὡς τὰ κεραμίδια, μ' ἕνα παράθυρο στὴ μπροστινὴ πλευρά.

τύχη; Ἢὰ πῆς; εἶχες καὶ τὴν ἁμορφία σου. Ἄν δὲν ἦσουν ἔτσι ἁμορφη, δὲ ἰκάνοιγες τὴν καρδιά τοῦ Ἰζώρτζη. Ναί, μὰ πόσες ἄλλες ἁμορφες, γιὰ νὰ μὴν ἔχουνε τύχη, κακοπέφτουνε καὶ δυστυχοῦνε!... Νά, ἰδὲς καὶ τὴ Σταματίνα τοῦ Φράγκου. Δὲν ἦταν μιὰ κοπέλλα σὺν τὸν ἦλιο; Δὲν ξέρω ἕμεις νὰ τὴν πῆρε κανέναν Ἰζώρτζη Λούγαρη...

— Ἐχεις λάθος μεγάλο. Ζαφειρούλα μου, εἶπε μὲ κάποιο πείσμα ἡ Ἐλενα. Μάθε το λοιπόν, πῶς κι' ἐγὼ κακοπέσα, κι' ἐγὼ κιντύνεψα, κι' ἐγὼ θὰ κατανοῦσα σὲ δυστυχία καὶ θὰ πέθαινα ἴσως, ἂν δὲν ἦμου ἁμάρτια, σὲ μιὰ περίσταση, νὰ κάμω ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε. Κ' ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε νὰ κάμω ἦταν τόσο δύσκολο, ποὺ καὶ δέκα ἀντρες ἀντρεπωμένοι θὰ δειλιάζαν νὰ τὸ κάμουνε. Ἐδὲ πιστεύεις;

— Καὶ τῶκαμες εἰσὺ; ρώτησε ἡ Ζαφειρούλα μὲ γουρλωμένα μάτια.

— Ναί, τῶκαμα ἐγὼ! Μὴ ρωτήσης τώρα τί καὶ πῶς... Μάθε μόνο — καὶ πιστεῦ, δταν σοῦ μιλῶ — πῶς ὄλη τούτη τὴν εὐτυχία ποὺ μοῦ ζηλεύεις, ἀπὸ τρίχα νὰ τὴ χάσω γιὰ πάντα. Ὅχι, δὲν εἶναι μόνο νάχη κανεὶς τύχη; πρέπει καὶ νὰ ξέρῃ, νὰ μπορῇ νὰ τὴν κρατῆ. Πιστεῦε!...

Κ' ἡ Ἐλενα σώπασε. Δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ πῆ περισσότερα. Μ' ἀπ' ὅσα εἶπε, ἡ περιέργεια τῆς Ζαφειρούλας κεντήθηκε φοβερά καὶ, γιὰ πρώτη φορὰ, ἔφραγε τὴ φιλενάδα τῆς νὰ τῆς ἐξηγηθῆ. Ἦ ἦταν αὐτὴ ἡ περίσταση ποὺ τῆς παρουσιάστηκε; καὶ τί ἦταν τὸ δύσκολο ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ κάμῃ γιὰ νὰ γλυτώσῃ;... Ἦθελε νὰ μάθῃ... Ἐσο λίγη λοιπόν ἐμπιστοσύνη τῆς εἶχε;... Δὲν τὴν ἠγορῶσε ἀξία νὰ κρατήσῃ ἕνα μυστικό; Τί φιλενάδα λοιπόν τὴν εἶχε;

Καὶ πῆς, πῆς, ἀπὸ δῶ, ἀπὸ κεῖ, ἡ Ζαφειρούλα κατάφερε τὴν Ἐλενα νὰ μιλήσῃ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς κι' αὐτὴ αἰστανόταν τώρα τὴν ἀνάγκη νὰ πῆ σὲ κάποιον ἄλλο τὸ κατόρθωμά τῆς, ξέχωρ' ἀπὸ τὴ μητέρα τῆς, ἔτσι ἀπὸ κάποια ματαιοδοξία, γιὰ νὰ καυχηθῆ, γιὰ νὰ θαυμασθῆ... Εἶχε, καθὼς ξέρομε, τὴν ἰδέα πῶς «ἐπάλαιψε μοναχὴ τῆς μὲ τὸν Κάτου Κόσμο καὶ τὸν ἐνίκησε». Αὐτὸ δὲν ἦταν τεράστια; Καὶ δὲν ἀξίζει νὰ τὸ πῆ στὴν ἐμπιστὴ φιλενάδα, γιὰ νὰκούσῃ, τοῦλάχιστον ἀπ' αὐτὴ, ἕνα μπράβο;...

Ἔτσι, καὶ θέλοντας καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, μὲ τὴν ἐπιθυμία ποὺ εἶχε ἐξαρχῆς, καὶ στὴν

ψυχολογική θέση που βρέθηκε τη στιγμή εκείνη, διηγήθηκε στη Ζαφειρούλα όλη την ιστορία του Φαντάσματος, με το γι και με το αίγιο.

«Η κοπέλλα απόμεινε έκστατική.

Όύτε θά πίστευε τὰ φριχτά εκείνα πράγματα, αν αὐτὴ ἢ ἴδια δὲν τόχαινε νὰ δώσει με τὸ χέρι της στὴν Ἑλένα τὸ μεγάλο καρφί, τὸν πέρονα, πού τὸν ἔδγαλε γι' ἀγάπη της ἀπὸ τὸν τοῖχο τῆς αὐλῆς.

Καὶ τώρα λοιπὸν ἡ καρφάρα ἐκείνη τρυποῦσε τὸ στήθος τοῦ κακόμοιρου τοῦ Κωνσταντῆ! Κι' ἀλήθεια, τὸν βρῆκε μέσα στὸν τάφο του, ἄλυωτο, ἀπείραχτο, ὅπως τὸν ἔθαψαν;

Κ' ἡ Ἑλένα ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τῆς βεβαιώσῃ γιὰ κάθε λεπτομέρεια με ὄρκο.

Ἡ Ζαφειρούλα κάθε τόσο ἔκανε τὸ σταυρό της, κι' ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ ἀνεμινάλε κοιτάζε τὸν οὐρανὸ...

«Ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία τῆς ἔκαμε μεγάλη, φοβερὴ ἐντύπωση. Ἔτοια ἐντύπωση, πού ἴσταν ἀδύνατο νὰ τῆς βαστάξῃ...

«Ὅταν, στὸ τέλος, ἡ Ἑλένα τῆς ρώτησε: — Λοιπὸν, δὲν εἶχα δίκιο; Αὐτὴ τὴν εὐτυχία πού μου ζηλεύεις, δὲν τὴν ἔκαμα ἐγὼ, με τὰ χέρια μου;

— Ναι... ναι... ψιθύρισε μόνο ἡ Ζαφειρούλα, καὶ τὴν κίταξε σὰν ἀποδρακωμένη.

Καὶ τὸ σούρκιμα, τὴν ὥρα πού γύριζε στὸ χωριὸ της, καθάλλα σ' ἕνα γαϊδουράκι, στὸ πλάι τοῦ ἀδερφοῦ της. ἔλεγε ἀπὸ μέσα της:

— «Νὰ πάρ' ἡ εὐχή!.. Δὲ θὰ κλείσω μάτι ἀπὸ τὸ φόβο μου ὅλη τὴ νύχτα...»

Ὅπισω της δὲν τολμοῦσε νὰ κοιτάξῃ. Φοβόταν μήπως θάβλεπε τὸ φουσατό τῶν μαύρων διαβόλων, πού εἶχε κυνηγήσει τὴν Ἑλένα ὅταν ἔφευγε ἀπ' τὸ κοιμητήρι...

(Ἀκολουθεῖ)

Η ΛΟΡΕΛΑΗ

(Ἐρρίκου Χάινε)

Στὰ πικρά μου δὲν ξέρω τὰ στήθη
γιατὶ θλίψη φρωλιάζει πικρὴ
περασμένου καιροῦ παραμύθι
ἀπ' τὸ νοῦ μου νὰ βγῆ δὲν μπορεῖ.

Ὁ ἀέρας φουῶ σιγαλὰ
καὶ ὁ Ρῆνος τὸ ρέμμα του σέρνει
τοῦ βουνοῦ ἡ κορφοῦλα γελᾷ
ἀπ' τὴ λάμψη τοῦ ἡλίου πού γέρνει.

Μιὰ πεντάμορφη, ὅλη καυνίδια,
ἐκεῖ ἔχει σημενὴ φρωλιά
τὰ χρυσά της ἀστράφτουν στολίδια,
τὰ ξανθὰ της χτενίζει μαλλιά.

Τὰ χτενίζει μ' ὀλόχρυσο χτένι
κ' ἕνα λέει τραγούδι ἀπὸ 'κεῖ,
πούχει μιὰ μουσικὴ μαγεμένη,
πούχει μιὰ φοβερὴ μουσικὴ.

Τὸν ψιφιά, πού κρατεῖ τὰ κουπιά του,
τρώγει πόνος βαθεῦς σιγαλὰ
καὶ δὲ βλέπει τίς ξέρες μπροστά του
τὴν νεράϊδα κυττάζει ψηλά.

Μὰ ψαρὰ καὶ βαρκούλι, βαρῶ,
με αὐτὰ πού γλυκὰ τραγουδιάει,
θὰ τοὺς στείλῃ σὲ μνημα ὑγρὸ
ἢ ξανθὴ τοῦ βουνοῦ Λορελάη.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Τὸ Σεματενθίνερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ Ἀριστοτέλης Ζάχος

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὴν 25 Μαρτίου, ἀπένευε τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμματίων καὶ Τεχνῶν στὸν κ. Ἀρ. Ζάχο. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ δημοσιεύομε τὸν κατωτέρω χαρακτηρισμὸν τοῦ ἐξόχου Ἑλληνοσ ἀρχιτέκτονος.

Μιά δυνατὴ καλλιτεχνικὴ μορφή, ἀπὸ τίς λιγοστὲς στὸν τόπο μας. Βαθεῦς μελετητὴς καὶ λάτρης τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, ἐσχέδιασε τὴν μεγαλοπρεπέστατη μητροπολιτικὴ ἐκκλησίαν τοῦ Νίκωνος τοῦ «Μετανοεῖτε» τῆς Σπάρτης, — ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ ἔργου, ὅταν κατέβηκε ἀπὸ τὴ Γερμανία. Ἐπειτα ἔκαμε τὸ σχέδιον τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας τοῦ Βόλου, πού ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται, κ. ἄ.

Ἔργα ἄλλα οἰκοδομικά, πού φέρνουν τὴ βαθεῖαν σφραγίδα τῆς ξεχωριστῆς τέχνης τοῦ κ. Ἀριστοτέλη Ζάχου, ἔδω στὴν Ἀθήναν εἶναι τὸ σπίτι τῆς κυρίας Χατζημγάλη στὴν Πλάκα, τὸ ἀπλὸ μ' ὅλη τὴν μεγαλοπρέπειαν σπῆι τοῦ κ. Ἀλεξ. Α. Πάλλη πάνω στὴ Δεξιμενὴ, τὸ χαριτωμένο σπίτικι τοῦ ἴδιου τοῦ καλλιτέχνη στὴν ὁδὸν Ἀρδητοῦ, πρότυπο νεώτερης λαϊκῆς τέχνης Ἑλληνικῆς, ἢ βυζαντινῆ σταύ τῆς συλλογῆς Λοβέρδου κλπ.

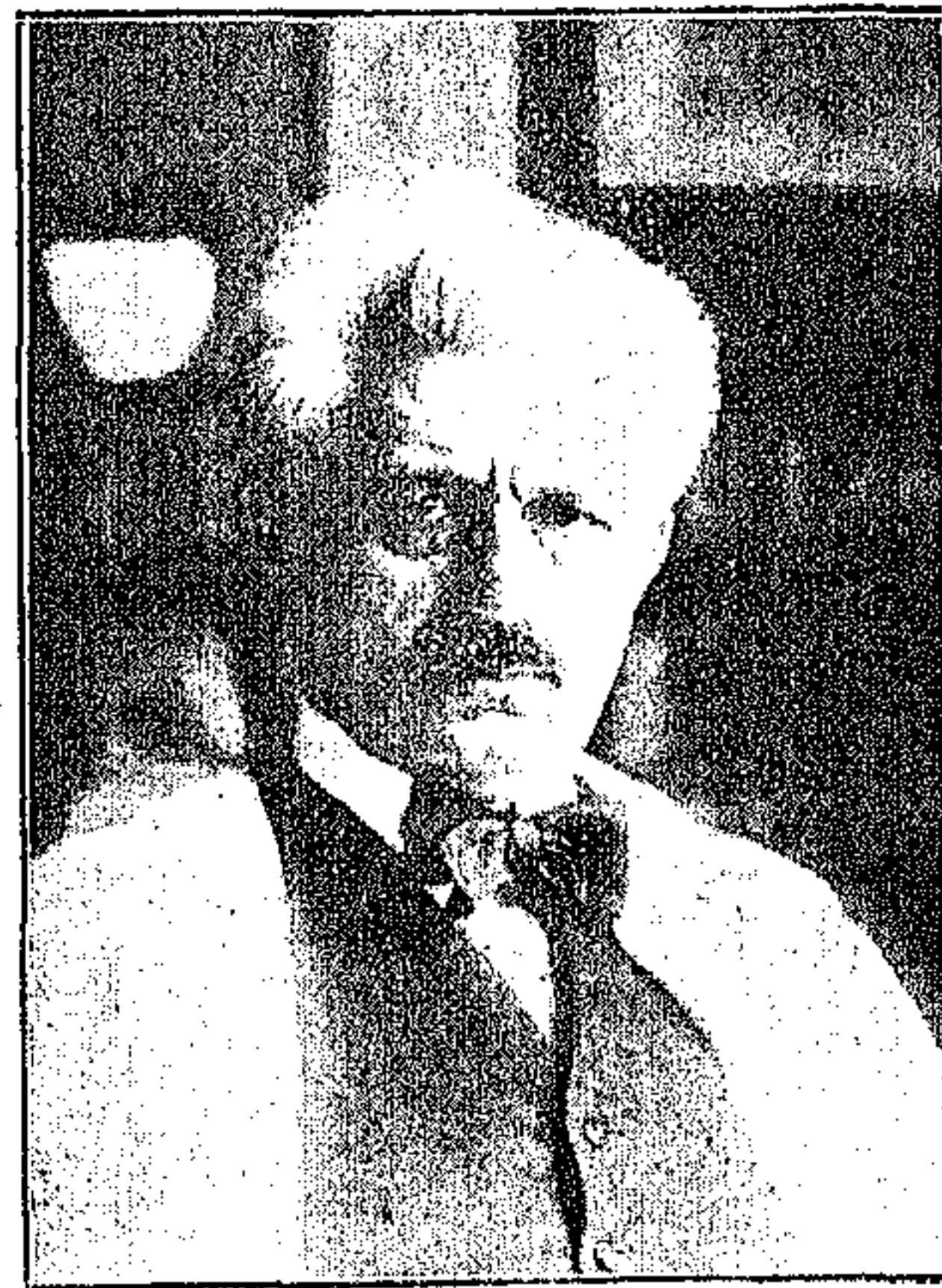
Ἀλλὰ ἡ μνημειακὴ καὶ ἱστορικὴ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ ζωὴ του προσπάθεια εἶναι ἡ ἐργασία του γιὰ τὴν ἀναστήλωσιν τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Δημητρίου τῆς Θεσσαλονίκης, πού κήρυξε στὴ μεγάλη πυρκαϊά, κ' ὅπου χρόνια τώρα ἀγωνίζεται ὁ καλλιτέχνης.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀναστήλωσιν, πού γίνεται στὸν Παρθενῶνα, ἡ καθολικὴ ἀναδημιουργία τοῦ Βυζαντινοῦ ἀριστοτεχνίου τῆς Θεσσαλονίκης, — τοῦ σπουδαιότερου βυζαντινοῦ μνημείου ὅλης τῆς Ἑλλάδος — εἶν' ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα καλλιτεχνικὰ ἔργα, πού γίνονται σήμερον στὴ χώρα μας.

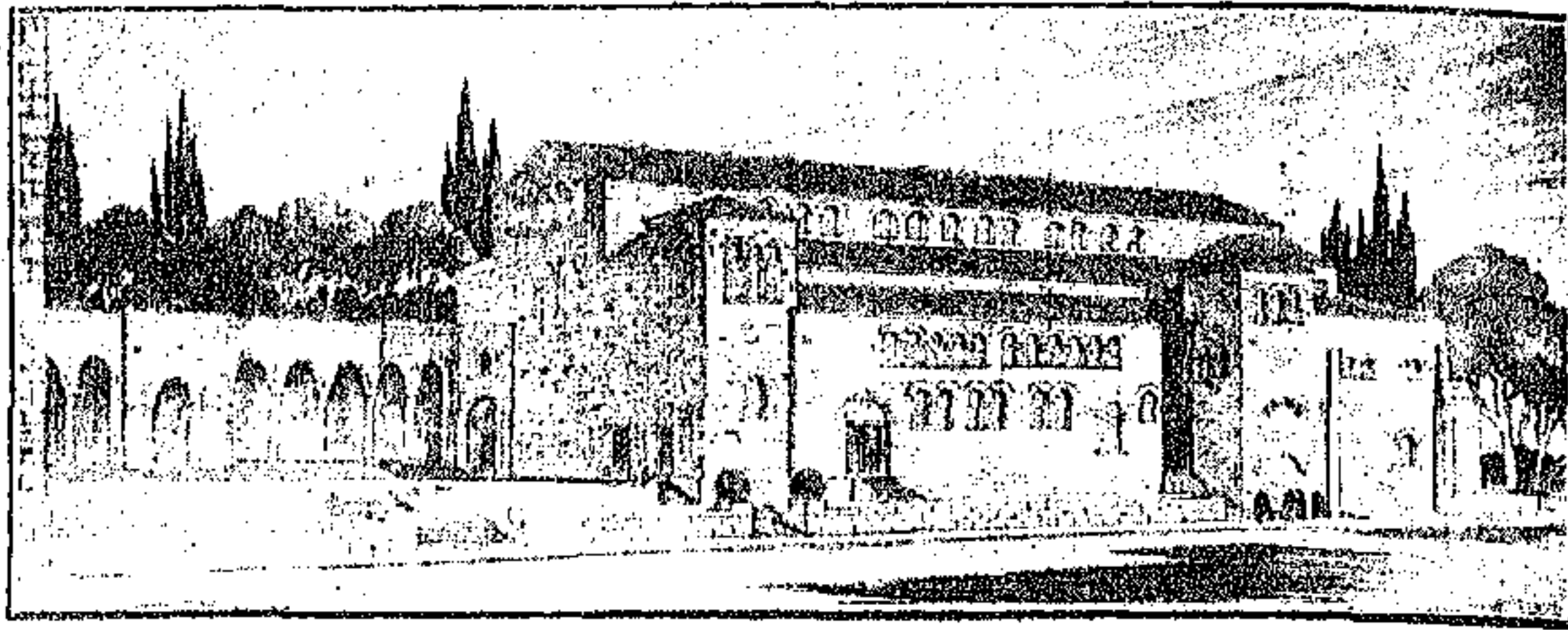
Καὶ τὸ μεγαλοῦργημα αὐτό, πού θ' ἀποκαταστήσῃ ὅπως εἶταν καὶ πρὶν τὴ βυζαντινὴ μνημείον τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ καταπαύσθη καὶ τὸ φιλοτεχνεῖ πέντε κοντὰ χρόνια τώρα, μὲ ἀξιοζήλευτη ἐπιμέλεια καὶ μ' ἐξαιρετικὴ μαρτορία, ὁ καλλιτέχνης κ. Α. Ζάχος, — ἀλλὰ προπάντων μὲ τὴν ἀφύπαστην εἰδικότητά του στὴ Βυζαντινὴ Τέχνη.

Τὸ δύσκολο αὐτὸ καὶ γιγάντιο ἔργο τῆς ἀναδημιουργίας τοῦ λαμπροῦ βυζαντινοῦ μνημείου, πού τὴν πῆρε ἀπάνω του μὲ αὐτοπεποιθήσιν ἀντάξια τῆς μεγάλης του τέχνης καὶ τῆς βαθεῖας του εὐσυνειδησίας ὁ καλλιτέχνης, ἀρχισε τὸ Φλεβάρη μῆνα τοῦ 1926, — δέκα περίπου χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν τρομερὴν καταστροφὴν. Ἡ μεγάλη πυρκαϊά τῆς Θεσσαλονίκης ἔγινε στίς 5—6 Ἀύγουστο μῆνα τοῦ 1917.

Ὁ κ. Ἀριστοτέλης Ζάχος, γέννημα καὶ θρόμμα τῆς Μακεδονίας, ὅταν ἐλευθέρωθη ἡ Θεσσαλονίκη, πρῶτος αὐτὸς ὑπόδειξε στίς Ἑλληνικὲς ἀρχὲς τὸν κίνδυνον τοῦ μοναδικοῦ ἐκεῖ βυζαντινοῦ μνημείου. Πρῶτος αὐτὸς, πού μποροῦσε νὰ ἐκτιμήσῃ ἀπὸ κάθε ἄλλον περισσότερο τὴν ἀνυπολόγιστη καλλιτεχνικὴ, ἱστορικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ μνημείου, ἐξήγησε ν' ἀπομακρυνθοῦν τὰ ξύλινα παλιόσπιτα καὶ παραπήγματα, πού ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς τουρκοκρατίας εἶχαν περιτυλλεῖται, σὰν ἄ-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΖΑΧΟΣ

Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ἕως ἀναστολῶνται κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ἄρ. Ζάχου

θλια κατακλάσματα ἐπικίνδυνα, τὸ ἀριστοτεχνικό μνημεῖο. Καὶ εἶχε ζητήσει ἀκόμη ν' ἀπαλλοτριωθῆ ὁλόγυρα ὁ χώρος, ὥστε ν' ἀπομονωθῆ καὶ ν' ἀναπνεύσῃ ὁ ναός, ἀσφαλισμένος ἀπὸ κάθε κίνδυνον. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ εἶχε σωθῆ ἀπὸ τότε τ' ὄρατο μνημεῖο.

Ἄλλὰ ποῖος ἀκούει τὴ φωνὴ τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς λογικῆς σ' αὐτὸν τὸν τόπο;..

Δὲν τὸν ἀκουσε κανεὶς! Καὶ δὲν ἔγινε τίποτε, γὰρ ν' ἀσφαλισθῆ ἀπὸ κάθε κίνδυνον σὲ καιρὸ, τότε, τὸ περίφημον βυζαντινὸ μνημεῖο.

Ὁ καλλιτέχνης, ἀνήσυχος γιὰ τὴν τύχη του, καὶ σὰ νὰ εἶχε κάποιο κρουαὶ προαίσθημα γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, ἐπρότεινε τότε στὸ Κράτος νὰ βάλουν μέσα στὸ ναὸ ἓνα φύλακα καὶ μαζὶ μιὰ πυροσβεστικὴ ἀντλία καὶ μιὰ πυροσβεστικὴ σκάλα, — νὰ μένουν πάντοτε μέσα στὸν περίβολο τοῦ ναοῦ.

Μὰ πάλι δὲν ἀκούστηκε ἡ σοφὴ συμβουλὴ τοῦ προνοητικοῦ καλλιτέχνη. Ἐθεώρησαν ὑπερβολικὴ τὴν ἀνησυχία του καὶ κανένας δὲ θέλησε νὰ τὸν προσέξῃ. Ὡς πού ἤρθε ἡ τρομερὴ πυρκαϊὰ καὶ ἡ καταστροφὴ γιὰ νὰ τὸν δικαιώσῃ!

***

Ἄποῦ ἀπελπίστηκε πλέον, ἐζήτησε καὶ τοῦ ἀναθέσανε τὴν ἀντιγραφὴν σὲ σχέδια τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ.

Εὐτόχημα μεγάλο ὅτι ὁ καλλιτέχνης, πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν πυρκαϊὰ, εἶχε μελετήσει τὰν παλαιὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου μέσα κ' ἔξω, ὡς τὴν τελευταία του γοιμφοῦλα. Διακόσια σωστά ἀρχιτεκτονικὰ καὶ ζωγραφικὰ σχέδια ἀπὸ τὴ μακρόχρονη κ' ἐπίμονη αὐτὴ μελέτη τοῦ κ. Ζάχου, ἀπέτελεσαν τὴ βίαση καὶ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἀναδημιουργίας πανομοιότυπου τοῦ παλίου ὄρατου μνημείου.

Δηλαδή ὕστερ' ἀπὸ τὴν πυρκαϊὰ καὶ τὴν καταστροφὴ, εὐρέθηκε ἀναστημένη στὰ σχέδια τοῦ Ζάχου ὁλοζώντανη ἡ εἰκόνα τοῦ λαμπροῦ ναοῦ μέσα κ' ἔξω, ὅπως εἶταν πρὶν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ. Κι' αὐτὸ ἴσα ἴσα εὐκόλυνε ἀνυπολόγιστα τὴν ἀναστήλωσιν καὶ ἡ Θεσσαλονικὴ μὲ

τόση πεπολθισι, ὄση καὶ ὑπερηράνεια, ἐμπιστεύθηκε στὸν ἴδιον τὸ Μακεδόνα καλλιτέχνη, πού ἂν μὲ τίς φωνές του καὶ τίς δίκαιες διαμαρτυρίες του δὲν ἠμπόρεσε νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφὴ τοῦ βυζαντινοῦ μνημείου ἀπὸ τὴν πυρκαϊὰ, περίωσε ὁμως μὲ ἀξιοζήλευτη προνοητικότητα καὶ σοφία ἀτόφια τὴν εἰκόνα του, ὅπως εἶταν πρὶν καταστροφῇ, ὥστε νὰ μπορέσῃ τώρα νὰ τὸ ἀναδημιουργήσῃ ἀπαράλλαχτο.

***

Ἄπὸ τὸ 1926, πέντε κοντὰ χρόνια τώρα, μὲ ὅλα τὰ ἐμπόδια, πότε οικονομικὰ, πότε τεχνικὰ, ὁ ἀκούραστος καλλιτέχνης προχωρεῖ μὲ τὴν ἴδια σταθερότητα καὶ πεπολθισι στὴν τέχνη του, στὴν τελειωτικὴ ἀναδημιουργία τοῦ βυζαντινοῦ ἀριστουργήματος.

Ἀπάνω στὰ καιμαλισμένα τὰ ἐρείπια τοῦ πλέον πολύτιμου βυζαντινοῦ μνημείου τῆς Ἑλλάδος, πού τὸ εἶχε καταστρέψει σχεδὸν ἡ τρομερὴ πυρκαϊὰ, ἔκαμε ἀληθινὰ θαύματα ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀκλόνητη ἐπίμονη τοῦ δυνατοῦ καλλιτέχνη.

Ἔτσι, ἕνας νέος βυζαντινὸς ναὸς τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, ἀπαράλλαχτος μὲ τὸν παλιὸ ὡς στὴν κτὸ τελευταία του λεπτομέρεια, θὰ παραδοθῆ σὲ λίγο στὸν κόσμον τὸ δίκαιο θαυμασμό!

Ἄποῦ ἐγκρέμισε τὰ πολυκαιρινὰ τούρκικα ἀντιστηρίγματα τὰ ἐξωτερικὰ, πού χοντροκάμωτα καὶ βαρειά, τὸ ἀσχήμιζαν, ὑποθεμελίωσε τὸ μνημεῖο ὅπου ἐχρειάζοταν, ἐστερεοποίησε τ' ἀδύνατα μέρη τοῦ ναοῦ, κ' ἔχτισε μὲ τὸ παλιὸ ὑλικὸ τὸ περισσότερο μέρος ἀπὸ τὴ δυτικὴ καὶ τὴ νότια πλευρὰ του.

Ὅλους τοὺς συμπληρωματικούς τοίχους, πού ἔχτισε, τοὺς ἔχτισε μὲ τέτοιον τεχνικὸ τρόπο βυζαντινῆς τοιχοδομίας, μὲ γωνιόλιθους καὶ τοῦβλα, χωρὶς νὰ χρειασθῆ ν' ἀσβεστοχρισθῶν ἀπόξω, ὥστε νὰ ξεβγαλῇ ἀτόφιο κ' ἀπλὸ τὸ λαμπρὸ μνημεῖο στὴν ἐξωτερικὴ του ὄψη καὶ νὰ κἀνῃ μιὰν ἐντύπωσιν καθ'αυτὸ γοητευτικὴν.

***

Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ μνημείου, ὁ καλλιτέχνης στοργικὰ ἐφρόντισε ὥστε νὰ μὴν πειραχθῆ τὸ

παραμικρὸ, πού ἔχει ἀξία καλλιτεχνικὴ ἢ ἀρχαιολογικὴ, μωσαϊκὰ, ἀνάγλυφα κλπ.

Γιὰ τοὺς γυναικωνίτες ἔγιναν τέσσερες μεγαλοπρεπέστατες σκάλες, ὥστε νὰ διευκολύνεται ἀπὸ διάφορα σημεῖα τὸ ἀνέβασμα καὶ νὰ προλαμβάνεται κάθε συνωπισμὸς τῶν προσκυνητριῶν.

Μεγίλη ἐργασία ἐχρειάσθηκε γιὰ τὴν ἐργασία τῶν μαρμάρων τοῦ ἐσωτερικοῦ, πού εἶναι ἄλλα πράσινα καὶ ἄλλα ἄσπρα. Τὰ κεφαλοκόλωνα μάλιστα ἐχρειάσθηκαν ξεχωριστὴ φροντίδα κ' ἐργασία πολὺ δύσκολη. Γιὰτὶ δὲν εἶναι ὁμοιόμορφα, ἀλλὰ ἔχουν κάπου 15 παραλλαγές. Ἄλλα παρασταίνουν ἀετοὺς μὲ ἀνοιχτὰ φτερά, ἄλλα κερφίλια διαφόρων ζώων κλπ. Τὴ δύσκολη αὐτὴ ἐργασία ἔχει ἀναλάβῃ ὁ γνωστός γλύπτης κ. Κώστας Ροῦμπκος ἀδελφὸς τοῦ ἀρίστου γλύπτου κ. Πέτρου Ροῦμπκου, ἀπὸ χρόνια ἐγκατεστημένος γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτὸ στὴ Θεσσαλονικί.

Γιὰ νὰ γίνῃ μεγαλοπρεπέστερο τὸ ὑπέρκωλο βυζαντινὸ μνημεῖο, ὁ κ. Ζάχος ἐπρόσθεσε στὸ δυτικὸ μέρος του δύο βυζαντινοῦ ρυθμοῦ παραρτήματα, τὸ «Αἶθριον», ὅπου θὰ γίνωνται στὸ ὑπαιθρο ἱεροτελεστίες, ὅπως ἡ Ἀνάστασις κλπ. καὶ τὸ Μουσεῖον, ὅπου θὰ συγκεντρωθοῦν ὅλα τὰ βυζαντινὰ εἰρήματα. Ἀνάμεσα στὸ Αἶθριον καὶ στὸ Μουσεῖον ὑψώνεται μεγαλοπρεπέστατο κωδωνοστάσιον, πού θὰ φαίνεται ἀνοιχτὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα τῆς Θεσσαλονικῆς.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΗΣ

«Σχολεῖον Ἐργασίας»

Σεβαστέ μου κ. Ἐσνόπουλε,

Ἔστερ' ἀπ' ὅσα ἔγραψε ὁ κ. Τ. Α. στὸ τεῦχος 101 τῆς «Ν. Ἑστίας» γιὰ τὸ «Σχολεῖον Ἐργασίας» — τὸ παιδαγωγικὸ σύστημα, — σὰς παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ διατυπώσω μερικὲς σκέψεις.

Ἡ παροχὴ μονάχα γνώσεων, δίχως τὴν καλλιέργεια τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, θὰ μπορούσε νὰ ὀδηγήσῃ σὲ πνευματικὴ ἀποτελεμάτωσι. Μὰ κ' ἡ ἀνάπτυξη μονάχα τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῶν παιδιῶν, χωρὶς νὰ εἰσαχθοῦν στὸν ἀποχτημένο πνευματικὸ θησαυρὸ, θὰ ἦτανε μονόπλευρη καὶ θὰ ἐξοικεῖνε τὰ παιδιά στὴν προχειρολογία καὶ στὸν αὐτοσχεδιασμό. Ἄν κάνομε μονάχα τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο, θὰ ἦτανε ἐλαττωματικὸ. Χρειάζεται συγκεκρισμός. Καὶ παροχὴ γνώσεων καὶ ἀνάπτυξη πνευματικῶν δυνάμεων. Καὶ «ὕλιστικὴ» καὶ «εἰδολογικὴ» μόρφωση.

Τὴν «εἰδολογικὴν μόρφωσιν» (ἀνάπτυξη πνευματικῶν δυνάμεων) θὰ τὴ δώσῃ τὸ σχολεῖον σύγχρονα μὲ τὴν παροχὴν γνώσεων. Ἐξηγοῦμαι: Τὸ παιδί τις γνώσεις δὲν θὰ τις πάρῃ ἀπὸ τὸ δάσκαλο παθητικὰ, δὲ θ' ἀπομνημονεύσῃ, ἀλλὰ θὰ ἐργασθῆ μονάχο του, κατάλληλα ὀδηγούμενο νὰ τις εὕρῃ. Θὰ μάθῃ, καὶ σύγχρονα θ' ἀσκήσῃ τις δυνάμεις του! Ἀφήνω πού ἔτι εἶναι δημιουργημὰ μας ριζώνει στὸ νοῦ μας ὡς τὴν τελευταία πνεύ.

Ἔστερα ἀπ' ὅσα εἶπα, γεννᾶται ζήτημα μεθόδου τῆς ἐργασίας τοῦ μαθητοῦ. Σήμερα θεω-

ρεῖται ὁλόκληρον τῆς διδασκαλῆς ν' ἀκολουθῆ ἡ διδασκαλία καθὲ μαθήματος τὴ μέθοδος τῆς οἰκίας ἐπιστήμης. (Περὶλ. μελέτη μου: Ὁ Κομμῆς καὶ ὁ Κυπριόστρωτος κτλ. στὴ σελ. 710) τῆς «Ν. Ἑστίας» τοῦ 1928).

Ἦσιν ἀναγκαστικὸ τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ εἶναι σχολεῖον ὄχι ἀπλῆς αὐτενέργειας, ἀλλὰ σχολεῖον ἐφαρμογῆς ἐπιστημονικῶν μεθόδων, «σχολεῖον παραγωγικότητος πρωτότυπης ἐργασίας», ὅσα ἐπιτρέπεται ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῶν πνευματικῶν διαστάσεων τῶν μαθητῶν.

Μὰ τὰ παιδιά θὰ βαστήξουν τόσο βίρος, ἂν ἐφαρμοσθῆ ἡ ἴδια μέθοδος καὶ στὰ 9 ἢ 10 μαθήματα μιᾶς γυμνασιακῆς τάξεως; Ὁχι. Θ' ἀπαιτηθῆ λοιπὸν μιὰ γενναία ἀβιαρία τοῦ τρομακτικοῦ ὄγκου τῆς ὕλης. Πρέπει ἐπὶ τέλους ν' ἀναγνωρισθῆ ὅτι ὁ μαθητὴς ἀναπόφευκτα ξεχνᾷ ἓνα τεράστιον ποσὸν γνώσεων, λίγων καιρῶ ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀποφοίτησίν του. Καὶ ἡ ἀναγνώρισις αὐτὴ θὰ ὀδηγήσῃ στὴ μεταρρυθμισί τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος καὶ στὴν ὀφελιμότερη χρησιμοποίησιν τοῦ χρόνου, πού σπαταλᾶται τώρην γιὰ τὴν ἀπομνημόνευσιν ἢ βιαστικὴν ἐκμάθησιν πραγμάτων καταδικασμένων ἀναπόφευκτα σὲ λήθη. Ἦσιν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ «σχολεῖου Ἐργασίας» εἶναι συνδεμένη μὲ μιὰ ριζικὴ ἀναθεώρησις τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος. Μὲ τὸ τωρινὸ ὀγκώδικο πρόγραμμα τοῦ σχολεῖου παροχῆς γνώσεων, δὲ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ «σχολεῖον Ἐργασίας», παρὰ μονάχα σ' ἓνα μάθημα, — δύο θὰ ἦτανε πολλὰ.

Ἐγὼ ὁμως, ἐγὼ δὲν πιστεύω νὰ εἶναι ἀντιφυσιολογικὴ ἡ δημιουργία στὴ νεαρὴ ἡλικία. Ἐγὼ ἓνα μικρὸ κοριτσάκι, κάτω τῶν τριῶν ἐτῶν, καὶ δὲ βαρύνεται νὰ προσπαθῆ νὰ φτιάσῃ μ' ἓνα μολύβι σὲ ἄσπρο χαρτί τὴ γάτα ἢ τὴ μητέρα του ἢ ἐμένα. Ἐπειτα, ἂν ἀρνηθοῦμε τὴν ὑπαρξὴ τῆς δημιουργικότητος στὴ νεαρὴ ἡλικία, θὰ ἔπρεπε ν' ἀρνηθοῦμε αὐτὴν τὴν ἴδια τὴ λειτουργίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ψυχῆς. Ἀπὸ τὴ σχολικὴ μου πείρα ξέρω τὴ χαρὰ τῶν παιδιῶν, ὅταν κατορθώνουν νὰ παρουσιάσουν ἓνα δημιούργημα δικό τους. Εἶναι ἡ χαρὰ τῆς ἰκανοποιήσεως μιᾶς φυσικῆς διαταγῆς. Ἀφήνω δὲ πού ὁ Freud ἐστηρίζεται στὴ δουλειὰ τῶν νηπίων στὸ σχολικὸ κήπο. Ἡ νεαρὴ ἡλικία δὲν ἀποδιώχνει τὴ δημιουργίαν. Τὸ εὐχάριστον συναίσθημα πού θὰ συνοδεύῃ τὴν ἐπιτυχίαν, θὰ τονώσῃ καθὲ φορὰ τὴ βούλησιν γιὰ δουλειὰ.

Τώρα, ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ δασκάλου κρέμεται νὰ ἐπιδράσῃ στὰ παιδιά, σὲ τρόπο πού νὰ τοὺς βάλῃ τὴν ὄρεξιν γιὰ εὐσυνείδητη ἐργασία καὶ ὄχι γιὰ μιὰ ἀπλὴ ἐπίδειξιν. Καὶ γιὰ νὰ λέμε τὴν ἀλήθειαν, τὸ σχολεῖον Ἐργασίας δὲν εὐνοεῖ τὴν ἐπίδειξιν. Τὸ σχολεῖον Ἐργασίας δα-νεῖται ἀπὸ τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν τὴν ἐννοίαν τῆς κατανομῆς τῆς ἐργασίας. Τὸ δαιμόνιον τῶν κοινῶν ἐπιδιώξεων ἐνώνει καὶ ἐμψυχώνει τὴν τάξιν. Δὲν ὑπάρχουν μονάδες, ἀλλὰ μιὰ τάξιν, σὲ ὁμάδες διαιρεμένη, μὲ ἐμβλημα τὴ συνεργασία ὅλων τῶν μελῶν τῆς. Τοῦτο εἶναι πανοπλία ἀνυπολόγιστης ἀντοχῆς καὶ ἀξίας γιὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς ὑπερτροφίας τοῦ ἐγωῦ. Ἡ ἰδιοφύτια καθὲ μαθητοῦ ἐπιστρατεύε-

τα για τον κοινό σκοπό. 'Απάνω απ' όλα τα έργα, κυριαρχεί η τάξη.

Θά μπορούσε όμως να πη κανείς ότι ο εξαναγκασμός του έγώ μέσα στην τάξη είναι κάτι αντιφυσιολογικό, είναι κάτι αντίθετο προς την ψυχική ανάγκη της ατομικότητας. 'Ισα-ίσα τούτο είναι η ωραιότερη κατάκτηση της οργανώσεως του «Σχολείου εργασίας», ή επέκταση δηλ. του έγώ έξω από τον ψυχικό και σωματικό οργανισμό του κάθε μυητή προς τον κόσμο των εταίρων, των συνεργιστών.

Στην ίδια διεύθυνση του έγώ νομίζω πως θα μπορούσε να εφευη ή αιτία του χαμού του πόθου της προσωπικής διακρίσεως, ή όποιος υπάρχει από τον καιρό που είχε ο Πηλεύς στο γιο του «αίεν άριστεύειν και υπερισχον έμμεναι άλλων», μέχρι σήμερα, όποτε ή 'Ακαδημία προκηρύσσει και απονέμει βραβεία σ' έπιστήμονες και καλλιτέχνες.

Με σεβασμό

ΑΘΑΝ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΙΣΗΣ

Μία επανόρθωσις

Άραγήτη «Ν. Έστία»,

Είς τό έκδοθέν, έσχάτος, υπό τόν τίτλον «Έπτανησιακά Σημειώματα» τομίδιον του κ. Α. Π. Καλογεροπούλου, παρατηρώ την έξης ανακριβείαν, την όποια παρακαλώ να μου επιστρέψετε να σημειώσω, χάριν της 'Ιστορίας.

Την κοινήν επιστολήν των ριζοσπαστιών Παύλου Τυβουλάρη και Κ. Λομβάρδου προς τόν ιστοριογράφον Π. Χιώτην την παραθέτει ή συγγραφέας τών «Έπτανησιακών Σημειωμάτων» ως ανέκδοτον, ενθ' έχει δημοσι υθή εις την υπό διεύθυνσίν μου έκδομένην εφημερίδα «Αναγέννησις» — αριθ. φύλλου 38 της 21 Μαΐου 1925. 'Η δημοσίευσίς μάλιστα της περι ής πρόκειται επιστολής και τά προτυθέντα παρά του δημοσιεύσαντος ταύτην ιστοριογράφου μας κ. Α. Χ. Ζώη σχολία επικριναν τόνον πολύ τόν άείμνηστον διευθυντήν τότε του «Φιλελευθέρου» Ζακύνθου και άνεμνόν του Π. Χιώτη Χρίστον Χιώτην, ώστε και μήνυσιν υπέβαλε — άποσπρθεΐσαν άργότερον — εναντίον του σχολιαστού της επιστολής ταύτης κ. Α. Χ. Ζώη.

Με τιμήν και αγάπη

Α. Ι. ΖΑΝΤΟΣ

Διευθυντής «Αναγεννήσεως» και «Έπταν. 'Ηχός»

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΑΛΛΙΑ - ΕΛΛΑΣ

Η σχολή του «Ρομυλισμ» και το σύγχρονο μυθιστόρημα. Μία ενδιαφέρουσα έρευνα της «Grande Revue».

Η «Grande Revue», εν' από τά γνωστότερα και παλαιότερα γαλλικά περιοδικά — έκδίδεται 35 χρόνια, — έκανε τελευταία ένα είδος διεθνούς έρεύνης για τό «roman romuliste», τό λαϊκό, τά πούμπε, μυθιστόρημα, που έχει γι' άντικείμενο τις λαϊκές τάξεις. Τό περιοδικό υπέβαλε στους ξένους συγγραφείς, κριτικούς, διανοουμένους, τό έξης κεντρικό ερώτημα: «Φρονείτε ότι πρέπει

συστηματικά ν' αποκλεισθ ή απ' τό μυθιστόρημα ή άπεικόνισι τών λαϊκών τάξεων, ή απ' έναντίας νομίζετε ότι πρέπει μ' αυτές ίδίως τό μυθιστόρημα να ασχοληθ ή;» Έκτός απ' αυτό, έξηγείται ή γνώμη τών συγγραφέων και γι' άλλα δευτερεύοντα ζητήματα, όπως σχετιζόμενα με τό κύριο θέμα της έρεύνης, όπως αίφνης για τό αν πρέπει ή όχι να καταπολεμηθ ή τό περιτέχνο ήθος, ή λεπτεπίλεπτη ψυχογραφία, ή υπερβολική άνάλυσι, κτλ. Στην έρευνα παρεκλήθησαν ν' απαντήσουν και έλληνες συγγραφείς, και άκήρυκτοι πραγματικά καμμά δεκαριά από τους γνωστότερους, όχι μόνον πεζογράφοι και κριτικοί, μιά και ποιητές. Η «Ν. Έστία» αντιπροσωπεύεται στην έρευνα με τόν διευθυντή της, άκαδημαϊκό κ. Ξενοπούλου, τόν πύ ένδεδειγμένο έλληνα λογοτέχνη για τά εκφράσι έγκυρη γνώμη πάνω στο θέμα της έρευνας, και από τρεις διαλεχτούς συνεργάτας της: τόν Άλκη Θρύλο, τόν κ. Κ. Παράσχο και τόν κ. Τέλλο Άγρα. Οί απαντήσεις τών έλλήνων λογοτεχνών, αρκετά διεξοδικές σχεδόν όλες, δημοσιεύθηκαν στο φύλλο του Φεβρουαρίου της «Grande Revue». Παρακάτω μεταφράζουμε μερικές από τις πύ ζωηρησιτικές περικοπές των:

«... Δέν ξεύρω, άπαντά ή κ. Ξενοπούλου, αν έχω κ' άλλες άρετές, μιά ειμαι δουλευτής, και στους 40 τόμους που δημοσίευσα έως τώρα, περιέγραφα λογίων λογίων περιβάλλοντα και άνθρώπους του τόπου μου και της εποχής μου. Με την ίδια αγάπη, με την ίδια στοργή περιγράφω έναν άριστοκράτη της Ζακύνθου — γιατί κατέγιμαι από τ' όμοιοφο αυτό νησί, — και έναν λαϊκό τύπο. Και τό κοινό που με διαβάζει, στο ζήτημα αυτό τουλάχιστον, δέν φαίνεται νάχη ούτ' εκείνο προτιμήσεις: αγοράζει όλα μου τά βιβλία, όποια θέμα και αν έχουν, και ως μου έπιτραπή μάλιστα να καυχηθώ ότι ειμαι ή έλληνας πεζογράφος που περισσότερο διαβάζεται απ' όλο τόν έλληνισμό.

Αυτός είναι, δίχως άλλο, ή λόγος που με κάνει να μη μπορώ να φανταστώ «τάξεις κοινωνικές» κατάλληλες για ένα μυθιστοριογράφο, και άλλες όχι. Σ' όλες, απ' τις άνώτερες ως τις κατώτερες, υπάρχουν άνθρωπινα πλάσματα προικισμένα με μιά ψυχή που έχουν όλα τά ίδια δικαιώματα επί της Τέχνης, και επί τών όποιών ή Τέχνη έχει τό ίδιο δικαίωμα. Ποτέ, όστόσο, και κατ' ούδένα λόγον, δέν πρέπει να υπάρχει κατάχρησι ή μονομέρεια. Αν πολλοί σύγχρονοι γάλλοι συγγραφείς αποκλείουν από τά μυθιστορήματά των τό Λαό, — τόν εργάτη, τό χωρικό, τό ζητιάνο, τόν αλήτη, — και αν κατά προτίμησι ψυχανάλυσιν τους «κοιμους άεργους» τών άνωτέρων τάξεων, ζημιώνουν και την Τέχνη και τό Κοινό. 'Ισως μάλιστα να ζημιώνουν και τό ίδιο τους τό ταλέντο, αφού, καθώς ξέρουμε, τά «λαϊκά θέματα» είναι κατά κανόνα πύ πλούσια, πύ γραφικά, και με λιγότερο ίσως κόπο δίνουν μεγαλύτερα αποτελέσματα».

Παρακάτω, για τό περίτεχνο ήθος και τις άλλες εκκεντρικότητες, όπως τις όνομάζει, μερικών μοντέρνων συγγραφέων, ή κ. Ξενο-

πούλος παρατηρεί: «Τό λέγω δίχως διαταγή ότι οι υπερμοντέρνες εκκεντρικότητες δέν μ' ένθουσιάζουν καθόλου, ούτε σ' ό,τι άφορά τά γλώσσα, ούτε τό ήθος, ούτε τη φόρμα, ούτε την ψυχολογία, και ότι αν ή «romulisme» μάχεται για τό θρόνο στο μυθιστόρημα, και γενικά στην τέχνη, τρόπον και άλλων, ή άγώνιας τον είναι δίκαιος και άφελιμος. Άς μου επιτραπή μόνον να διατυπώσω μιάν επιφύλαξη: Όταν λέγω τρόποι άπλοί, δέν έννοώ τόν ρομυλισμό. Μιά θεληματική επάνοδος στο είδος αυτό θα ήταν μιά προσποίηση και μιά εκζήτηση χειρότερες απ' εκείνες, που με τόση δυσφορία βλέπουμε στα έργα τών υπερμοντέρνων».

Ο κ. Παλαμύς, άποφεύγοντας ν' απαντήσι απ' εύθελας στα ερωτήματα της έρεύνης, εκφράζει όλο του τόν σκεπτικισμό όσον άφορά τις διάφορες «σχολές» και τά δόγματά των. «Τά όνόματα, γράφει ή ποιητής του «Λωδεκαλόγου», με τά όποια, σε διάφορες εποχές ήσαν γνωστές κ' εξακολουθούν να είναι διάφορες σχολές, δέ σημαίνουν ως επί τό πλεστον τίποτε: τά περισσότερα είναι όνομασες ειρωνικές, και όλα συμβατικές!»

Η ουσία είναι στα έργα, στις άρχές, σε' αποτελέσματα, στην έπιρροή. Για την ώρα, τό σύνθημα τό δίνει ή «romulisme», μέσα στις λογής υπερβολές, στην ατομική χρησιμοποίηση της ατομικής ψυχολογίας, και μέσα σ' αυτήν, κατά προτίμησιν, της παθολογικής ψυχολογίας, με τη δημιουργία και την άπεικόνισι ζωηρών άπροσδιόριστων, νοσηρών έξαιρέσεων, τών σχοτεινών, θεμάτων τερατοδών, που όχι παραλλάζουν, μιά πολύ περισσότερο χωρίζονται απ' την πραγματικότητα, φαίνεται να μην έχουν τίποτε τό κοινό με τό περιβάλλον και τό σύνολο της κοινωνίας, ή σχολή του «romulisme» άνάμεσα στους «βακχικούς αυτούς χορούς γύρω από άναμμένες φωτιές», όπως θάλεγε κάποιος παλιός βαθύς κριτικός, φιλοδοξών να υποκαταστήσι σ' όλ' αυτά τόν ρυθμό και τό βάδισμα μιάς κοινωνικής ψυχολογίας, για να δημιουργήσι και να ξαναζωντανήσι πρόσωπα και ήρωες τών κατωτέρων και τών άνωτέρων τάξεων αντιπροσωπευτικούς, που να πηγάζουν απ' την ομαδική ζωή, τη ζωή του έθνους, του συνόλου, που να τη ζωγραφίζουν, να τη συμβολίζουν ή και νάρχωνται σ' αντίθεση, μιά πάντα καθρεφτίζοντάς την, άκόμη και όταν την μεγαλώνουν ή όταν την κομμορφώνουν σε μερικές λεπτομέρειές της. Για να δημιουργήσι, τέλος, έργα, όπου τά περιβάλλοντα και οι κινήσεις, παρά τά πάθη και τά όνειροπολήματα, δέν είναι σάρκα από τη σάρκα της πραγματικότητας, πύ λέγεται λαός».

Μεγάλες επιφυλάξεις όσον άφορά την ορθότητα τών κηρυγμάτων της νέας σχολής, εκφράζει ή εκλεκτός συνεργάτης μας και ένας από τους λεπτότερους κριτικούς μας, Άλκης Θρύλος: «Προσωπικά, δέν τό κρύβω, λέγει ή Άλκης Θρύλος, τό μυθιστόρημα που περισσότερο με τραβά εις' εκείνο που παρουσιάζει άτομα μορφωμένα. Διαβάζω, για να πλουτίσω τόν κόσμο που κλείνω μέσα μου, για ν' αύξήσι τις γνώσεις

μου, για να ξεπεράσω τό έγώ μου, μιά και για να τό γνωρίσω επίσης. Σημβαίνει κάποτε να κινή τό ένδιαφέρον μου τό λαϊκό μυθιστόρημα, συμβαίνει άκόμη κάποτε να ένθουσιάζω από τη δύναμη την λιγάκι άπλοική, την άκαίδεκτη, την πρωτόγονη που μπορεί εύκολα να κλείνει, μιά πάντα με ξεκαθάρισι θα γυρίσω στο βιβλίο που θα μου άποκαλύψη άνθρώπους που ζουν στο ίδιο επίπεδο με μένα...

Άς μη γελιούμαστε!

Μπορεί να θαυμάζουμε και να εκτιμούμε τό λαό, ν' άναγνωρίζουμε τη σημαντική θέση που έχει σ' όλόκληρο τό κοινωνικό σύνολο, να βλέπουμε με συμπάθεια τις προσπάθειες που κάνει για να καλλιερέσι την κατάστασή του' μιά δέν μπορούμε και να μην όμολογήσουμε, αν είμαστε ειλικρινείς, ότι δέν έχει έσωτερική ζωή, ότι ή ζωή του και οι συγκινήσεις του είναι πολύ πεζές, μονότονες και μονοκόμματα. Άλλωστε, τι δείχνουν οι προσπάθειές του για να καλλιερέσι την τύχη του, παρά ότι υπάρχει ένα άλλο επίπεδο, άνώτερο, προς τό όποιο τείνει να υψωθ ή; Γιατί λοιπόν να θέλουμε ιδανικό της ή φιλολογία να θέτη τό κατέβασμα σε ψυχολογίες λιγότερο διαμορφωμένες;»

Πολύ ένδιαφέρουσα για την τόλμη και την ειλικρίνειά της είναι και ή απάντησι της κ. Γαλάτεια Καζαντζάκη. Και ή κ. Καζαντζάκη μιλεί μ' επιφύλαξη για τη σχολή του «romulisme», όχι όμως γιατί βρίσκει άπλοές σμυλερά ή πολύ αποκλειστικά τά αισθητικά δόγματά της, μιά γιατί βρίσκει πως είναι μόνον αισθητικά και δέν πηγάζουν από μιά βαθύτερη και καθολικότερη άντίληψη της ζωής. Κατά την γνώμη της εκλεκτής διηγηματογράφου, τό σύγχρονο γαλλικό μυθιστόρημα, παρ' όλα τά τεχνικά προτερήματά του, δέν έχει καμιά σχεδόν ήθική και πνευματική αξία, γιατί άγνοεί όλότελα τις λαϊκές τάξεις και δέν περιγράφει παρά μόνο τις εύπορες, ένα κόσμο δηλαδή άσήμαντο και κενό. «Όλες οι ουσιαστικές και τραγικές πραγματικότητες της εποχής μας τού διαφεύγουν».

Όσον άφορά τη σχολή του «romulisme», ή κ. Κ. δέ βλέπει σ' αυτήν, παρά μόνο την προσπάθεια μερικών λογοτεχνών για ν' άνανεώσουν τά θέματά των. Και προσθέτει, λίγο παρακάτω:

«Δέν πιστεύω ότι μιά άπλή έπιστροφή στο λαό, χωρίς βαθύτερες μεταβολές, ουσιαστικότερες, να είναι άρκετή για να ξεκαθαρίσι τη γαλλική φιλολογία από τά φανερά δείγματα της ψυχικής και πνευματικής παρακμής που παρουσιάζει σήμερα». Χρειάζεται κάτι περισσότερο. Και τό περισσότερο αυτό τό βρίσκει ή κ. Κ. στους ρώσους. Δέν υπάρχουν, λέγει, συγγραφείς που ν' ασχολήθηκαν περισσότερο και συστηματικότερα με τό λαό, απ' τους ρώσους. «Πραγματικά έρευν στον κόσμο μιά μεγάλη τέχνη, προωρισμένη να επιδράσι βαθειά στην ανθρώπινη σκέψη. Μιά εκεί οι λογοτέχνες δέν έσίμωσαν τό λαό σπρωγμένους μόνον απ' την ανάγκη να πλουτίσουν την τέχνη τους' έκλειναν μέσα τους έναν άπειρο πλούτο πλάσεων, και μιά καρδιά που τη φλόγιζε ένα πάθος όλότελα αυ-

θόρητο γὰρ τῆ ζωῆ καὶ γὰρ τὴν τύχη τοῦ θησαυροῦ τούτου. Νά, ποῦ βρίζεται, νομίζω, καταλήγει ἡ κ. Κ., ὅλο τὸ μυστικὸν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς πνευματικῆς τῶν ἀνθρώπων».

Ἀντίθετα πρὸς τὴν κ. Καζαντζάκη, μένοντες στὸ αἰσθητικὸ μόνον ἐπίπεδο, ὁ συνεργάτης μας κ. Κ. Παράσχος ἐκφράζεται μὲ ἀρκετὴ ἐπιφυλάκη γὰρ τὰ δόγματα τῆς νέας σχολῆς.

Γιὰ τὴν υπερβολικὴν ἀνάλυση, δεχόμενος ὅτι ἀποτελεῖ κίνδυνον γὰρ τὸ σύγχρονον μυθιστόρημα. «Ἰδέσθε, λέγει, ὁ κ. Παράσχος, τὸν Προῦστ. Εἶναι, ἀναντίρρητα, ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους μυθογράφους τῶν αἰώνων, (κατὰ τὴ γνώμη μου ὁ μεγαλύτερος, πῶς μεγάλος κ' ἂν τὸν ἀποτομήμαται, στὸ καθαρὰ μυθολογικὸ ἐπίπεδο, φυσικὰ) μὰ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀκριβῶς τόσο ἀναλυτικὸς, μὰς δίνει κάποτε τὴν ἐντύπωση πὸς κινεῖται στὸ κενό. Καὶ αὐτὸ ὄχι μόνον γιὰ τὴν (καθὼς παρατηρεῖ ὁ André Suard, κείμενον τὴν πολὺ κοινὴν πρὸ σύγκρισιν μεταξὺ Σαίην-Σμιθὸν καὶ Προῦστ), ὁ μεγάλος αὐτὸς «ἀπομνημονευματογράφος» περιέγραψε ἀνθρώπους πού δὲν μὰς ἐνδιαφέρουν ἰσχυρὰ, μὰ γιὰ τὴν, κυρίως, εἶναι ὑπερβολικὰ ἀναλυτικὸς. Ζωὴ τῆς τέχνης, καὶ τῆς ἀναλυτικώτερης, εἶναι ἡ σύνθεσις. Ἡ ἐπιστήμη ἀναλύει ἢ τὴν πρῆπει νὰ συνθέτη.»

Ὅσο γὰρ τὸ ἂν πρῆπει ἢ ὄχι ἕνας μυθιστοριογράφος νὰ περιγράψῃ τὴν λαϊκὴν εἰδικώτερα τάξεις καὶ ν' ἀδιαφορῆ γὰρ τὴν ἄλλες, ὅπως κηρύσσει ὁ «romantisme», ὁ κ. Παράσχος ἀπαντᾷ: «Πιστεύω πὸς καὶ στὴν πρὸ συνειδητὴν τέχνην δὲν πρῆπει νὰ ὑπάρχουν ἰδέες α priori. Στενεύουν τὸν ὄριζονα τοῦ καλλιτέχνη. Ἐνας μυθιστοριογράφος μπορεῖ νὰ περιγράψῃ ὅποιαδήποτε κοινωνικὴ τάξη, σύμφωνα μὲ τὰ γούστα, τὴν κλίσην του, τὸ εἶδος τῆς ζωῆς του, τὴν ἀκτίνα τῆς παρατήρησής του. Σκεφθῆτε τί θὰ ἔδινε ὁ Μπαλζάκ, ἂν ἐγγιῶριζε πραγματικὰ τὸν «καλὸν κόσμον». Τὸν περιέγραψε σχεδὸν... ἐξ ἀκοῆς, κ' ἔπρεπε νὰ εἶναι ἕνας πολὺ μεγάλος καλλιτέχνης, γὰρ νὰ μὰς δένη τὴν ἐντύπωση ὅτι πραγματικὰ τὸν γνώρισεν καὶ τὸν παρατήρησεν ἀπὸ κοντὰ.»

Ὁ κ. Νίκος Καζαντζάκης ὑποστηρίζει τὴν ἴδιαν σχεδὸν ἀπόφασιν πού ὑποστηρίζει καὶ ἡ κ. Καζαντζάκη. «Μόνον μὴ νὰ ἀνέλθῃ ζωῆς, γράφει, μὴ νὰ εἶναι πῶς μὴν νὰ γεννηθῶν μὴ νὰ εἶναι πῶς.»

Μὴ τέτοια πίστις δὲν ὑπάρχει σήμερον. Ζοῦμε στὴν ἀποσύνθεσιν ἑνὸς κόσμου. «Γι' αὐτὸ, λέγει ὁ κ. Κ., οἱ πρὸ εὐλακτικὴ καὶ οἱ πρὸ ἀντιπροσωπευτικοὶ μυθιστοριογράφοι τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἐκεῖνοι πού κλείνουν μέσα τους καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐκφράσουν τὴν ἀποσύνθεσιν.» Καὶ προσθέτει: «Ὁ ἀνθρώπος, ὁ ἀληθινὰ σημερινός, ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα τὰ θεωρεῖ «sub specie decompositionis.» «Τὸ καλύτερον πού μὰς δίνουν οἱ μυθιστοριογράφοι, εἶναι ὅταν περιγράφουν τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς ἀριστοκρατίας ἢ τῆς μπουρξουαζίας, τέλος δὲ καὶ τῆς νέας τάξης, τῶν ἐπαναστατῶν, γιὰ τὴν καὶ αὐτοὶ ἄρχισαν νὰ διαφθερίζονται— μὲ μὴ λέξιν, ὅταν περιγράφουν τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ καιροῦ των.» Ἐντελῶς ἀπαισιόδοξα ἐκφράζεται ὁ κ. Κ.

Καζαντζάκης γὰρ τοὺς καρπὸς τῆς νέας σχολῆς.

«Ἦ ἱερὸν, λέγει, γὰρ ἕνα φιλολογικὸν κίνημα μὲ τὴν «romantisme»; Δὲν προσμένω τίποτε ἀπὸ ἕνα τέτοιο κίνημα. Ὅπως δὲν περιμένω τίποτε ἀπὸ καμμιά φιλολογικὴν σχολήν. Πρῆπει ν' ἀναζητήσωμε πῶς πέρα ἀπὸ τὴν φιλολογίαν τὴν ἀνανέωσιν τῆς τέχνης. Ἡ τέχνη εἶναι ἕνα λουλούδι· σήμερον σάπια εἶναι ἡ ρίζα.»

Ἡ μόνη ἐλπίδα εἶναι ἕνας νέος σπόρος. Μὴ νὰ εἶναι πῶς, πού θάρθῃ νὰ τὰ σαρώσῃ ἅλα— φιλολογικὴς σχολῆς, πανάκειες γὰρ τὴν κοινωνικὴν πληγὴν, πνευματικὴς ἀναζητήσεις. Καὶ πῶς αὐτό; Ἀλλὰζοντας τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ἀνθρώπινου ἀγῶνα. Ποιὰ εἶναι ἡ νέα αὐτῆς πίστις; Ὁ Κομμουνισμὸς μήπως; Δὲν ξέρω.

Ἄν τὸ ξέρω, δὲν θάκανα φιλολογίαν. Ἐκλειόμενον τὸ σημεῖον τοῦτο μὲ τὴν γνώμη τοῦ κ. Ἄγγρα. Δὲν εἶναι γνώμη, φυσικὰ, εἰδικῶς, ἀλλ' ἀπλῶς σκέψεις διανοουμένου, πού μάλιστα θέλησε νὰ μείνῃ κάπως ἔξω τοῦ θέματος. Ὁ κ. Ἄ. νομίζει ὅτι οἱ τάσεις, πού φέρνουν τοὺς συγγραφεῖς εἴτε πρὸς τὸ λαὸν, εἴτε πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν, εἶναι φαινόμενα δευτερογενῆ: τὸ πρωτογενὲς φαινόμενον εἶναι ἡ μέθοδος μὲ τὴν ὁποία ἐργάζεται ὁ κάθε συγγραφεὺς· ὅποιος ἐργάζεται ἀναλυτικὰ, — καθὼς ἐπικρατεῖ στὸν καιρὸ μας, καὶ γὰρ πόσο ἀκόμη; — εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ καταφύγῃ στὸν τύπον τῆς ἀριστοκρατίας — ὁ λαὸς δὲν εἶναι κατάλληλος ἕδαφος γὰρ τέτοια σπουδῆ: ὅποιος ὅμως ἐργάζεται συνθετικὰ, — δηλαδὴ ὅποιος θέλει νὰ παρουσιάσῃ τύπους, πράγματα καὶ διαλόγους, — αὐτὸς ἔχει ἐλευθερίαν νὰ προχωρήσῃ πρὸς ὅποιοδήποτε ἐπίπεδο.

Ὁ κ. Ἄ. προσθέτει ὅτι αὐτὰ εἶναι φαινόμενα ὁμαδικῆς νοστροπίας· ἡ γενικὴ πνευματικὴ ἀνάπτυξις θεωρεῖ σήμερον ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον πρῆπει νὰ μετατεθῇ πρὸς τὴν ἐξονυχιστικὴν σπουδὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα τῆς ἀναλύσεως. Ἄλλ' ἄρκει ἡ ἐμφάνισις ἑνὸς ἔργου συνθέσεως, γὰρ ν' ἀποδειχθῇ πόσο, παρόμοια ἔργα, ὑστεροῦν στὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀλήθειας καὶ στὴν καλλιτεχνικὴν ἀριότητα.

Στὴν ἐρευνᾶ τῆς «Grande Revue» ἀπήντησαν καὶ ἀρκετοὶ ἄλλοι Ἕλληνας λογοτέχνες, παλαιῶν καὶ νεώτερων. Ὁ χῶρος, δυστυχῶς, δὲν μὰς ἐπιτρέπει ν' ἀναφέρωμε οὔτε καὶ σύντομες περικοπὴς ἀπὸ τὴν ἀπαντήσεις τους. X.

Ἡ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΛΟΓΙΑ

Νέα σειρά Βυζαντινῶν ἐκδόσεων

Τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς Βυζαντινὰς μελέτας ἔχει τελευταίως ἀναπτυχθῆ τὸσον πολὺ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥστε καὶ οἱ ἀναγνώσται τῆς «Ν. Ἐστίας» θὰ θελήσων μ' εὐχαρίστησιν νὰ μᾶθουν λεπτομερεῖας περὶ τῆς νέας σειράς ἐκδόσεων Βυζαντινῶν ἱστορικῶν κειμένων, τῆς ὁποίας οἱ πρῶτοι τόμοι θὰ κυκλοφορήσων προσεχῶς, καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἴδρυσις ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Βυζαντινολόγου τῶν Βρυξελλῶν καὶ θερμοῦ φίλου τῆς Ἑλλάδος Henri Grégoire. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι μέχρι τοῦδε ἐχρησιμο-

ποιῶντο οἱ ἱστορικοὶ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Corpus τῆς Βόννης, τὰς ὁποίας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ καὶ πολιτικοῦ Niebuhr, ὀργάνωσεν ἡ πρωσικὴ Ἀκαδημία κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισίον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Δυστυχῶς αἱ ἐκδόσεις αὐταὶ ἔγιναν μὲ ἀπίστευτον διὰ Γερμανοὺς ἐπιστήμονας ἐπιπολιότητα, ἀκριβῶς διότι ἐπεριφρονοῦντο τότε τελείως καὶ αἱ συγγραφεῖς καὶ αἱ τύχαι τοῦ Βυζαντίου. Οἱ στοιχειωδέστατοι μεθοδικοὶ κανόνες τῆς κριτικῆς τῶν κειμένων, τὴν ὁποίαν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχαν ἀναγάγει εἰς ἐπιστήμην οἱ Γερμανοὶ, ἠγνοήθησαν τελείως, αἱ δὲ μεταφράσεις καὶ τὰ ἐρμηνευτικὰ ὑπομνήματα παρελήφθησαν ἀπὸ παλαιότερας ἐκδόσεις, γιὰ μᾶτα χονδροειδεῖς παρανοήσεις τῆς γλώσσης καὶ τοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν.

Ἀπὸ τῆς συστηματικῆς ἀναγεννήσεως τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν διὰ τοῦ Krumphacher, ἐξητήθη ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἐκδόσεων τῆς Βόννης δι' ἄλλων περισσώτερον συγχρονισμένων, ὀλίγους ὅμως ἱστορικοὺς κατορθώθη νὰ ἔχωμεν εἰς ἐπιστημονικὰς ἐκδόσεις, ὅπως τὸν Προκόπιον, Θεοφάνην, Γεώργιον μοναχόν, Ἀκροπολίτην κλπ. παρὰ τοῦ Teubner, καὶ μερικὰ ἄλλα κείμενα εἰς τὴν βραχυβίον σειράν «Βυζαντινῶν Κειμένων» τοῦ Burg ἢ εἰς τὴν «Βυζαντινὴν Συλλογὴν» τῶν γνωστῶν ἐκδόσεων Budé. Τοὺς ἄλλους ἱστορικοὺς εἴμεθ' ἀκόμη ὑποχρεωμένοι νὰ διαβάσωμεν εἰς τὰς ἀθλίαις καὶ δυσευρέτους ἐκδόσεις τῆς Βόννης, πηγῆς πολλῶν ἀνακριβειῶν καὶ παρεξηγήσεων.

Εἶναι εὐνόητος λοιπὸν ὁ ἐνθουσιασμὸς, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος τῶν Βυζαντινολόγων ἐπληροφροῦνθη ἀπὸ τὸ περιοδικὸν Byzantion, ὅτι τὸ Βυζαντινὸν φροντιστήριον τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν ἐξαιρέτως, διὰ γενναίας δωρεᾶς τοῦ κ. Α. Μπενάκη καὶ ἐτησίου κληροδοτήματος 50000 φράγκων τοῦ Βέλγου ἐροπλιστοῦ Robert Werner, τὰς ὑλικὰς βάσεις τῆς ἐκδόσεως τοῦ Corpus Bruxellense, νέας σειράς ἐπιστημονικῶν ἐκδόσεων κειμένων ἱστορικῶν, ἀναφερομένων εἰς τὸ Βυζάντιον. Μὲ προθυμίαν ἐπίσης τὸ Γ' ἐν Ἀθήναις Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον ἐχαιρέτισε τὴν ἀπόφασιν ταύτην, πού εἶχε ὑπογραφῆ ἀπὸ 20 φιλολόγους διαφόρων ἐθνῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ θάποτελέσουν τὸν πυρῆνα τῆ διεθνούς Comité patronage τῆς νέας σειράς. Ἡ Ἑλλάς ἀντιπροσωπεύεται εἰς αὐτὴν διὰ τῶν κκ. Κουκουλέ καὶ Συκουτρή.

Ἐκαστος τόμος τοῦ Corpus Bruxellense, τὸ ὁποῖον θὰ περιλαμβάνῃ μόνον κείμενα, ἀκόμη καὶ ξενικά, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου, θὰ περιέχῃ: 1) Εἰσαγωγὴν μὲ τὴν βιογραφίαν τοῦ συγγραφέως καὶ τὰ φιλολογικὰ προλεγόμενα τῆς ἐκδόσεως 2) κείμενον μὲ κριτικὸν ὑπόμνημα τῶν διαφόρων γραφῶν καὶ διορθώσεων 3) μετάφρασιν εἰς μίαν ἀπὸ τὰς τέσσαρας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας (γαλλικὴν, ἀγγλικὴν, γερμανικὴν, ἰταλικὴν), κατ' ἐκλογὴν τοῦ ἐκδότου, χρησιμωτάτην κυρίως διὰ τοὺς ξένους ἱστορικούς, πού δυσκολεύονται πολὺ νὰ ἐννοήσων μεσαιωνικὰ κείμενα 4) ἐρμηνευτικὸν ὑπόμνημα ἱστορικῆς μᾶλλον φύσεως 5) ἐκτενεῖς κί-

νακας προσώπων καὶ πραγμάτων ἐφευκτὰ κελ.

Τὸ πρῶτον τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν μὰς ἔδωκεν ἡδὴ ὁ Grégoire εἰς τὴν πρὸ μηνῶν κυκλοφορήσασιν λαμπρὰν ἐκδοσὴν τοῦ βίου τοῦ βασιλοῦ Γεώργιον Παφλαγίον, τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ διάκονός του Μάρκος (τῆς συλλογῆς Budé), ἕνα ἀπὸ τὰ ζωντανώτερα καὶ θελατικώτερα ἔργα τῆς μεσαιωνικῆς μας λογοτεχνίας, πού διαβάζεται, ἕνεκα τοῦ ζωντανῶν δημοῦς ἡρώων καὶ τοῦ σαρταριστοῦ περιεχομένου του, τὸσον εὐχάριστα, ὅπως ἕνα σύγχρονον μυθιστόρημα. Ἐναρξίς τῶν ἐκδόσεων θὰ γίνῃ μὲ τοὺς Βίους Σοφιστῶν τοῦ Βυζαντίου (ὑπὸ Vollehreit καὶ Thomas), τὸν Α' τόμον τοῦ Γεωργίου Παχυμέρη (ὑπὸ Laurent), καὶ τὸ εἰς τὴν ἀνατολήν ἀναφερόμενον Καταλανικὸν χρονικὸν τοῦ Muntaner (ὑπὸ Nicolau d' Oliver).

Χαιρεῖσιντες μὲ ἰδιαίτερον εὐχαρίστησιν τὴν νέαν σειράν τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ τὸν ἐνθουσιώδη πρωτοεργάτην καὶ διεθυντὴν τῆς, ἐλπίζομεν ὅτι μετὰ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Corpus Bruxellense, τὸ ὁποῖον πολὺ δικαίως ἔχει εὐθεῖς ἐξ ἀρχῆς χαρακτηρηθῆ διεθνῆ, θάντιπροσωπεύεται, ἐπαξίως τῶν παλαιότερων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς πρὸς τὴν Βυζαντινὴν κληρονομίαν, καὶ ἡ Ἑλλάς. Αὐτὸ θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ μόνους. Ἄρκει ν' ἀντιληφθῶμεν, ὅτι διὰ νὰ συνεχίσωμεν καὶ κρατήσωμεν εἰς τὸ σύγχρονον ἐπιστημονικὸν ἐπίπεδον τὰς φιλολογικὰς παραδόσεις τοῦ Κοραῖ, τοῦ Σάδα καὶ τοῦ Λάμπρου, χρειάζομεθα πολλὰ: γνώσων τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, παρακολούθησιν τῆς ξένης ἐπιστημονικῆς προσπαθείας πλήρη, μεθοδικὴν ἀποπαιδείαν αὐστηράν καὶ πνεῦμα συνεργασίας.

I. ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ

Ἡ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἡ Χορωδία Ἀθηνῶν καὶ ὁ Πάρισαλ.— Ἡ μεγάλη Λειτουργία τοῦ Μότσαρτ.— Ἀρθουρ Σνάμπελ.— Ἐρῖκα Μορίνι.— Ἡ Χορωδία τῆς Πράγας.— Αἱ τελευταῖαι συμφωνικαὶ συναυλίαι.— Ρεσιτάλ Ἑλλάς Σπανδωνίδου.— Ρεσιτάλ Βολωνίη.

Ἡ ἀγιότης τῶν ἡμερῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος θὰ περνοῦσε μουσικῶς ἀπαρατήρητη στὰς Ἀθήνας, ἂν ὁ κ. Ολινοριδίδης δὲν εἶχε τὴν ἐμπνευσιν νὰ δώσῃ, τὴν Κυριακὴν τῶν Βασιῶν, μὲ τὴν Χορωδίαν του ὀλόκληρη τὴ Σκηνὴν τοῦ Γκράαλ ἀπὸ τὴν πρῶτην πρᾶξιν τοῦ Πάρισαλ, καὶ κέντε ἀποσπάσματα τῆς Μεγάλης Λειτουργίας εἰς τὸ ἔλασον τοῦ Μότσαρτ: Κύριε ἐλέησον— Δόξα ἐν Ὑψίστοις— Πιστεύω— Ὁ Ἐσταυρωμένος— Ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ.

Τὸ πυκνότερον ἀκροατήριον ἄκουσε μὲ βαθιὰ συνοχὴ τὴν ὠραία αὐτὴ θρησκευτικὴ συναυλία. Ἰδιαίτερος στὸν Πάρισαλ τὸ φωνητικὸν καὶ συμφωνικὸν σύνολον ἔφθασε σὲ βαθμὸν ἀπίστευτον, στὰ ὕψη μᾶς ἀληθινῆς Βαγνερικῆς μυσταγωγίας. Καὶ ἔτσι οἱ ἀκροαταί, μνημένοι καὶ ἀμύητοι, ἔζησαν ἀληθινὰ τὰ μαρτύρια τοῦ Ἀμφορτάς, πού συμβολίζουσι τὸ ἐπὶ Σταυροῦ Μαρτύριον τοῦ Θεοφιλίου, ἔνωσαν τὴν θεῖαν ἔκστασιν τοῦ ἁγνοῦ Πάρισαλ καὶ ὅλη

την άσχημη άγλαία των Έσποτων του Γκαίλ, την όρα που συντελείται το θαύμα της Μεταμορφώσεως του Σαίξπηρ. Βαθειά μεταδοτικά και συγκλονιστικά τα σύμβολα της Βαγνερικής θρησκείας, συγκίνησαν ως τα τριόσβαθα τον Έλληνικό κόσμο, τον άποστονίγογο των μεγάλων μουσικών τελετών της Δύσεως.

Και τώρα, πενήντα χρόνια μετά την δημιουργίαν του, ο Πάρισαλ, καθιερωμένος από την προσωπική του χρόνον, εξακολουθεί να είναι για τον κόσμο μία άποκάλυψις. Είναι άλλος ο μουσικός αίσθησιμος του Βάγνερ εξαλλωμένος σε τόνο υψίστης πνευματικότητας. Στο τελευταίο του αυτό έργο, ο φλογερός μουσικός Όργκιωάντης ολοκληρώνει τον ήρωισμό της θρησκείας του, τον ήρωισμό της ύπερτατης Ήλιδος. Ο Πάρισαλ είναι το άκροτελειότιστο Μυσήριον-Μελόδραμα του Χριστιανισμού, το τελευταίο μυστικιστικό όνειρο ενός μουσικού δημιουργού, ο οποίος, άποδ πραγματοποιήσε στα μουσικοδράματά του όλους τους κόσμους των Μύθων, ζήτησε στην πραγμάτωσή των Συμβόλων του Χριστιανισμού, μέσα σ' ένα νεόφαντο φιλοσοφικό και ανθρωπιστικό ιδεώδες, την άπολύτρωση και τη σωτηρία του.

Η συμφωνική άπόδοσις της πρώτης πράξεως του Πάρισαλ μάς δίνει άκέραια τη βαθύτατη συγκίνηση που προκαλεί και η σκηνική άναπαράστασις του θαύματος και του μυστηρίου. Οι υποβλητικώτατοι ήχοι της καμπάνας, οι τριπλοί φωνητικοί χοροί των Παιδιών, των Νέων και των Έσποτων, τα όδηγητικά μοτίβα του Αγίου Ποτηρίου, της Δόξης, της Πίστεως, της Έυχαριστίας, ζωντανεύουν σε τέτοιο βαθμό τη δράση, ώστε να την παρακολουθή άκροατής μέσα σε μόνη την όρχήστρα. Ο κ. Οικονομίδης μπορεί άληθινά να είναι περήφανος για το κατορθώμα που μάς παρουσίασε με τόσους κόπους και τόσες θυσίες.

Ένας Μεγάλος Γερμανός διδάσκαλος, που είναι συγχρόνως και ένας πιανιστικός κολοσσός, ήλθε τελευταίως στις Άθήνας. Ο Άρθουρ Σνάμπελ. Πιανίστ και συνθέτης της Γερμανικής πρωτοπορείας, μαζί με τον Schönbeger και τον Hindemith, είναι από τους μουσικούς που δεν κάνουν καμιά παραχώρηση στο δημόσιον των συναυλιών, και έννοούν να το διδάξουν και να το άνηψάσουν ως τους κόσμους της μεγάλης τέχνης. Γι' αυτό στα προγράμματα των δύο ρεσιτάλ που έδωσε ο Σνάμπελ ήταν άπολύτως άποκλειστικός και άδιάλλακτος. Έπαιξε μόνο Σονάτες του Μπετόβεν, του Μότσαρτ, του Σούπερτ, του Μπράμς. Τα ρεσιτάλ του αυτά άφησαν την έντύπωση ιεροτελεστίας. Οι δύο τελευταίες Σονάτες του Μπετόβεν ίδιως, τα έργα 110 και 111 του Διδασκάλου, παύθησαν από τον Σνάμπελ με μίαν υπεράνθρωπη δύναμη έρμηνείας και ψυχικότητας. Ο Σνάμπελ δεν έχει τίποτε το κοινόν με τους άλλους βιρτουόζους του πιάνου. Τίποτε το έξωτερικό, κανένα μίταιο διακοσμητικό στοιχείο στο παλξιμό του. Ούτε για μία φευγαλέα στιγμή το πιάνο

δεν είναι για αυτό ένας σκοπός. Είναι πάντα το μέσον μιας υπέρροχης μετιδόσεως της άπειροβολίας των μουσικών ιδεών του έργου που έρμηνεύει.

Με την Έλληνική όρχήστρα ο Σνάμπελ έπαιξε το δεύτερο Κονσέρτο του Μπράμς, ένα έργο κολοσιαιόν, στο όποιον, ως σολίστ του πιάνου, υπερισκόντισε το συμφωνικό μεγαλείο της όρχήστρας. Η έντύπωσις ήταν σε τέτοιο βαθμό καταπληκτική, ώστε να ποιήση όλους τους άκροατές, που δεν μπορούσαν να φαντασθούν πως υπάρχουν ανθρώπινα χέρια άξια να πραγματοποιήσουν παρόμοια θαύματα ήχητικότητας και δυναμισμού πάνω στο πιάνο.

Μία νέα βιοβίση, η Έρικα Μορίνι, προσκληθείσα από το Ώδειον Άθηνών, έλαβε μέρος στην τελευταία συμφωνική συναυλία και έδωσε δύο ρεσιτάλ με προγράμματα μάλλον έλαφρά και προστά στον πολύ κόσμο.

Η Βιεννέζα αυτή καλλιτέχνις δεν προσέθεσε τίποτε το έξαιρετικόν στη μουσική κίνηση των Άθηνών. Είναι μία βιρτουόζα μεγάλης όλξης και άποβλέπει στην έξωτερική λάμψη της εκτέλεσεως και στην έξωτερικευση της φλογερής μουσικής ίδιουσγκρασίας. Δεν έφθασεν άκόμη στις κορυφές που άνοίγουν τις χρυσόπορες του βασιλείου των ιδεών. Και μετά τον Χούμπερμαν, τον μέγαν μουσικόν στοχαστήν που θαυμάσαμε αυτόν τον χειμώνα, η μετάζληση της Μορίνι στις Άθήνας ήτο και μίταιος κόσμης και μίταια θυσία.

Ένα από πάσης άπόψεως άξιοθαύμαστον σύνολον μάς παρουσίασεν η άνδρική χορωδία της Πράγας «Κριζκόφσκη», η οποία έδωσε στα Όλύμπια δύο συναυλίας άποκλειστικώς Τσεχικής μουσικής. Η Τσεχοσλοβακία, η πατρις των Σοκάλ, των θαυμαστών άθλητικών μαζών, που υπακούουν σαν ένα μόνον άτομον — και είναι είκοσι χιλιάδες — στις διαταγές του άρχηγού των, δεν μπορούσε παρά να δημιουργήσει τόσον υπέρροχα πειθαρχημένα μουσικά σύνολα, όπως η Χορωδία της Πράγας.

Ο διευθυντής της Όττο Χιλμέρα είναι από τους γνωστούς συνθέτας της Βοημίας, που άντλεί τας έμπνεύσεις του από το μεταλλείον του έθνικου φολκλόρ της πατρίδας του. Το ίδιο και ο Ντσίόρτσικ και ο Σμετάνα, οι καθαυτοί έθνικοί συνθέται της Τσεχοσλοβακίας, που περιφέρουν τόσα χρόνια την Βοημική ψυχή θριαμβευτικά σ' όλο τον κόσμο.

Οι Τσεχοσλοβακίκοι όλοι είναι γεννημένοι μουσικοί μέσα στη μουσικότερη κοιλάδα της Κεντρικής Ευρώπης, στην όποιαν άνθίζει ο πλουσιώτερος φολκλορισμός. Τα τραγούδια του Σμετάνα, του Μπέντλ, του Κριζκόφσκη, του Φαίρστελ, του Κρίκα, του Σπίλκα, του Χιλμέρα είναι τ' άγνότερα λουλούδια της λαϊκής και έθνικής έμπνεύσεως. Τ' άκούσαμε με ψυχική χαρά και ζηλέψαμε τα εύτυχημένα έθνη που έχουν την τέχνη τους άδιάσπαστα συνυφασμένη με την έθνική ζωή τους.

Στις τελευταίες συμφωνικές συναυλίες η Έλληνική όρχήστρα, με την έμπνευμένη διότιση του Μητροπούλου, μάς έδωσε μία λαμπρά, από πάσης άπόψεως, εκτέλεση των γνωστών και άπο προηγούμενα χρόνια σελίδων του Βάγνερ: Ταξίδι του Σήγγριδ στο Ρήνο, από την «Σήγγριδ» Θάνατος και Έπιμήδειο Μάγος του Σήγγριδ από το «Αυκόφως των Θεών» Πηελούδιο και Έρωτικός Θάνατος της Ήδιδης από τον Τριστόνον και Ήδιδην.

Ο Μητροπούλος μάς έδειξε πολλές φορές αυτά τα τελευταία χρόνια, ότι έχει τη δύναμη να δημιουργή μέσα στην όρχήστρα του την ίδιουστάτη εκείνη Βαγνερική άτμοσφαιρά, χωρίς την όποιαν είναι άδύνατον να ζήσουν και να δονηθούν οι συμφωνικές σελίδες του γίγαντος του Μπαχρόυτ. Με όλες τις έλλείψεις της Έλληνικής μας όρχήστρας, που γίνονται καταφανείς ιδίως στις ομάδες των ξυλίνων και χαλκίνων πνευστών, στα όποια τόσο συχνά ο Βάγνερ μεταφέρει το συμφωνικόν του κέντρον της βαρύτητας, μόνα τα στοιχειώδη μέσα που διαθέτει και το ελάχιστον όριον των δοκιμών που του επιτρέπουν οι «ιδύοντες», ο Μητροπούλος κατορθώνει να μεταδώση άκέραια στους άκροατές του τη Βαγνερική συγκίνηση, εκείνη που όνομάζουν οι φανατικοί Γερμανοί Βαγνεριστά «Die Welhe des Vollgenüesses». Το κατορθώμα αυτό όφείλεται στην άμέτρητη δαπάνη του φλογερού μουσικού έγώ του, το όποιον ο Μητροπούλος μεταγγίζει στους μουσικούς της όρχήστρας του.

Άπό τις άλλες συμφωνικές εκτελέσεις των τελευταίων έβδομάδων άξιομνημόνευτη ιδίως είναι η σειρά του «Όνειρον Θερικής νυκτός» του Μέντελσον, που παύθη για πρώτη φορά από την όρχήστρα. Κ' έδω θα σημειώσω μίαν άσυγχώρητη άνακολούθια και άσυνέπεια στο είδος της μουσικής με το όποιον τροφοδοτείται το Έλληνικόν κοινόν. Το άριστούργημα αυτό του Μέντελσον επαύξεντο για πρώτη φορά στις συμφωνικές συναυλίες, στις όποιες έχουν παύσει τα τελευταία χρόνια τα πλέον αίρετικά και παρικινδυνευμένα έργα του Ραβέλ, του Χόννεγκερ και του Στραβίνσκι. Είναι το ίδιο σά να ζητούσαν να θρέψουν ένα βρέφος έξη μηνών μόλις, με καρυκεύματα και με κόκτειλ, έγθ το νεογέννητο και νεοφώτιστο στη μουσική Έλληνικόν κοινόν έχει πρό παντός άνάγκη από το γάλα της μουσικής παιδείας — από Μπαχ και Μπετόβεν και Μότσαρτ και Μέντελσον, που είναι ο άρτος ο επιούσιος της μουσικής ζωής.

Με πόση χαρά άκουσαν όλοι τη φωτόχηρη και ιριδοχρωμή μουσική του «Όνειρον Θερικής νυκτός», που είναι μία όρθόδοξη έμπνευση ενός πιστού και όρθοδόξου συνθέτου, αλλά τόσον ήρατα στην πηγαία και αυθόρητη προέλευσή της, ώστε να πραγματοποιη στα βασίλεια των ήχων, όλη τη χαριτωμένη όνειροφαντασία του Σαίξπηρ! Το «Όνειρον Θερικής νυκτός» γράφηκε από τον Μέντελσον σε ήλικία δεκαεπτά έτων. Είναι ένας θρίαμβος της νεότητος του μουσικού, ο όποιος από τα παιδικά του χρόνια μεγάλωσε με τα μαγεμένα παραμύθια

του Σαίξπηρ. Γι' αυτό η μουσική του «Όνειρον» δεν είναι μόνο το άριστούργημα του. Είναι το άναμνηστικό σύμβολο της ζωής του και της τέχνης του. Η μουσική αυτή του Μέντελσον, όσο και αν ολοκληρώνη το χαριτωμένο έργο του Σαίξπηρ, μένει πάντα ανεξίτητη σ' ελεύθερη στη συμφωνική μορφή της — μουσική σπηγή μυσθοδράματος, χωρίς να μπαίνει μέσα στη δράση και διαγραφή των χαρακτήρων. Βοηθητική και διακοσμητική κυρίως μουσική συνοδεύει και ζωγραφίζει το όνειρόδραμα, το όποιον περιβάλλει με μία φωτειρή και αθέριμη ήχηνη άτμοσφαιρά. . . . Έτσι συντελείται η μεταμορφώσις της μιας θείας τέχνης μέσα στην άλλη. Γεμάτη φώς και χαρά κ' εύλογισία, η μουσική του Μέντελσον παρασπάζει συνεχώς γοητευτικές άναλογίες και μεταπτώσεις. Στη Σαίξπηρεια φαντασμαγορία που μάς καλεί στους άπότομους όρμητισμούς των άρχαίων κόσμων των μύθων, ο Μέντελσον δημιουργεί την πομπώδη κ' έορτάσιμη μουσική του θριάμβου και της χαράς, γεμάτη ήρωικό ήρωισμό και μεγαλείο, έπειτα τη γεμάτη πάθος και έρωτική νοσταλγία μουσική του Νυχτερινού, πάλι πλέκει τ' άέραινα δίχτυα των όνειρων, δημιουργεί άλλους κόσμους σελίδων και πνευμάτων με την άχτιδόχηρη Τίλινα βασίλισσα, σκορπά με τους ήχους της όρχήστρας δροσοσταλίδες που λαμποκοπούν και μυριάδες μορίων ασύλληπτης φωτεινής χρυσόσκονης. . . .

Το θριαμβικό αυτό έργο του φωτός η Έλληνική όρχήστρα άπέδωσε όσο μπορούσε καλύτερα άν και ο «συγχρονισμός» ζωρακτηρικό του ζήτησε να το προσδώσει ο Μητροπούλος, έκανε τη μουσική του Μέντελσον να χάση το χαρακτηριστικό της θέλητρο: την όνειρεμένη άπαλότητα, την ευγένεια έγενετης και τη χαρή.

Χρονογραφικώς θ' αναφέρω έδω, επειδή μου λείπει ο χώρος για να τις αναλύσω, τις άλλες πολύ ένδιαφέρουσες εκτελέσεις της Έλληνικής όρχήστρας: τη δευτέρα Συμφωνία του Μπράμς, τη «Χορευτική Σούιτα» του μεγάλου Couperin ένορχηστρωμένη από τον Ρίχαρντ Στράους, την Συμφωνία εις όδλ έλασσον του Μότσαρτ, το τρίτον Κονσέρτο του Ραχμάνίνωφ, ένα έργο κολοσιαιών διαστάσεων και τεχνικών δυσκολιών, εις το όποιον η δεσπονίς Έλκα Μπαχάουερ άνεδείχθη μία πρώτης τάξεως σολίστ του πιάνου, κ.τ.λ.

Η κυρία Έλλα Σπανδωνίδου είναι μία καλλιτέχνις που πήρε το μεγάλο χρίσμα στις μουσικές προτεπούσας της Ευρώπης και της Αμερικής. Κατάγεται από την Μακεδονίαν, γεννήθηκε στο Βουκουρέστι, άνετράφη στη Βιέννη και σπούδασε με τους διασημότερους μουσικούς διδασκάλους: τον Λεστίτσκη, τον Ζάουερ, τον Μπορόφσκη, τον Κορτώ, την Βάντα Αντόφσκα. Η διαρκής διαμονή της στην Ευρώπη, όπου έχει συμπληρώσει εύρυτάτας μουσικές και φιλολογικές σπουδές, ώριμασε τελείως το φυσικόν τάλαντον της Έλληνίδος αυτής καλλιτέχνιδος, που άγαπά τας Άθήνας τόσο πολύ

καὶ ἔρχεται γὰρ λίγους μῆνες κάθε χρόνο νὰ μᾶς δώσει τὴν ὡραία ἐξέλιξή της. Ἡ Ἑλλάς Σπανδωνίδου εἶναι πολὺ φειδωλὴ στὰ ρεσιτάλ της. Μιγε νὰ παῖξῃ δημοσίᾳ τέσσαρα χρόνια, καὶ τώρα ἔδωσε ἓνα καὶ μόνο ρεσιτάλ στὸ Κεντρικὸν μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον πρόγραμμα, ποὺ περιλαμβάνει τὴν *Τοκνάτα* τοῦ Μπάχ, μιὰ *Σονάτα* τοῦ Μότσαρτ, τὴν *Σονάτα εἰς οἱ ἑλασσον* τοῦ Σοπέν, τοὺς *Σαρνασμοὺς* τοῦ Προκόφιεφ, συνθέσεις τοῦ Ραβέλ κ. ἄ. Τὸ θαυμάσιον πιάνο *Bösendorfer*, ποὺ ἔφερε ἐπίτηδες ἀπὸ τὴ Βιέννη μαζί της ἡ κ. Σπανδωνίδου, ἀνέδειξε στὴ δεκάτη δύναμη τὴν ὡραία συνοχή της καὶ ὅλα τὰ λαμπρὰ πιανιστικά της προσόντα, ποὺ συνδυάζονται μὲ βαθιὰ μουσικὴ κατανόηση καὶ ἐμπεριστατωμένη ἐρμηγεία.

* *

Ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τοῦ ρεσιτάλ Βολωνίη, τὸ ὁποῖον συνεκέντρωσε κλήθος κόσμου στὰ Ὀλύμπια, τὸ ἔργον ποὺ ἔκαμε τὴ μεγαλύτερη ἐντύπωση ἦταν τὸ *Κονσέρτο* τοῦ Darius Milhaud, τοῦ πολυχρότου συνθέτου τῆς Γαλλικῆς πρωτοπορίας. Εἶναι ἓνα ἔργον τολμηρότατο στὴ διατύπωσή του, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν παύει οὔτε στιγμή νὰ εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ νὰ συγκρατῆ ἐντυπωσιακὰ τὸν ἀκροατῆ. Ἡ ἐκδήλωση τῆς πρωτοτυπότητος καὶ πλουσιότητος μουσικῆς φύσεως τοῦ Milhaud, τὸν παρασύρει πολλὰ φορὲς ὡς τὴ μουσικὴ σάτιρα—ἓνα εἶδος ἀποκλειστικὰ δικό του, μὲ τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ ὁ ὑπερσυγχρονισμένος αὐτὸς συνθέτης νὰ συγκαλύψῃ καὶ νὰ μεταμιρῆσῃ τὸν φλογερὸ λυρισμὸ του.

Γιατί, καθὼς ξέρουν ὅλοι, ἡ σημερινὴ τέχνη ἐξορίζεται ἀμείλιχτα κάθε λυρική συγκίνηση, τὴν ὁποῖαν καταδικάζει ὡς ἐλάττωμα ἀσυγχώρητο καὶ ὡς ἀδυναμία. Ὁ Milhaud ἀντὶκεῖ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ δυνατώτερα ρεύματα τῆς σύγχρονης μουσικῆς· εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τῆς σχολῆς τῶν «Ἐξ», ποὺ καταπλήσσουν τὸν κόσμον μὲ τὰ θρασύτερα τολμήματα. Προσπαθεῖ νὰ μεταφέρει στὸ βιολί τοὺς ἠχητικούς συνδυασμοὺς τῆς Τζάζ, τὴν ὁποῖαν λατρεύει. Γράφει τραγούδια μὲ δύο διάφορες τονικότητες στὴ φωνή καὶ στὸ πιάνο, εἰσάγει τὴν πολυτονικότητα καὶ τὴν ἀτονικότητα στὰ ἔργα του, δίνει στὰ κρουστά ὄργανα τῆς ὀρχήστρας του ἓνα πρωτεύοντα ρόλον, ἀνάκουστον ὡς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ... Μ' ὅλα αὐτὰ ὅμως τὰ παράβολα καὶ αἰρετικά πραξιοποιήματα, δὲν κατορθώνει νὰ καταπνίξῃ τὴ λυρική του ἰδιότητα, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται κατάδηλα σ' ἄλλα του τὰ ἔργα, καὶ ἰδιαιτέρως στὸ *Κονσέρτο* τοῦ βιολιού, ποὺ ἀκούσαμε θαυμάσια ἐκτελεσμένον ἀπὸ τὸν Βολωνίη καὶ τὸν Μητρόπουλο, δύο πιστοὺς τοῦ μουσικοῦ ὑπερμοντερνισμοῦ.

Σ. Κ. Σ.

Εἶναι γνωστὸ στοὺς καλαιὺς ἀναγνώστους τῆς «Νέας Ἑστίας», ὅτι ἡ γράφουσα τακτικὰ τὴν κριτικὴ τῆς Μουσικῆς ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Σ. Κ. Σ. εἶναι ἡ κ. Σοφία Κ. Σπανοῦδη. Ἡ ἐπαρμένη κριτικὴ περὶ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς στίς ἐκκλησίες τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ἀπὸ ἄλλη, ἐπιτακτη συνεργάτρια, ἐπίσης εἰδική.—Σ. τ. Ν. Ε.

Ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ στίς ἐκκλησίες. (Ἐξ ἀφορμῆς τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἀκαθίστου στὴ Μητρόπολη).

Ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ θὰ παύσῃ σὲ λίγον καιρὸ νὰ ζῆ στὰ χεῖλη τῶν ψαλτῶν, στὴν ἑλληνικὴ ὀρθόδοξη ἐκκλησία, ὅπου διατηρήθηκε αἰῶνες τώρα, παράλληλα μὲ τὴν ἄλλην ἐθνικὴ ζωὴ. Θὰ ἐπιζῆσῃ στὰ βιβλία, στὰ χειρόγραφα, καὶ στίς μελέτες τῶν μουσικολόγων ἀπὸ ζωντανὴ δηλαδὴ γλῶσσα, θὰ γίνῃ πεθαμένη. Ἔτσι θὰ σβῆσῃ μιὰ μακραίωνη παράδοση, ποὺ εἶναι, τόσο ἐθνικὴ, ὅσο καὶ καλλιτεχνικὴ, ἀπ' τὴν πρὸ βαρυσήμαντες κληρονομίαν τοῦ παρελθόντος.

Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου στὴ Μητρόπολη ἔγινε ἀφορμὴ νὰ γράψω τίς γραμμὲς αὐτές. Ὅχι ποὺ ἡ μουσικὴ ἐκτέλεση ἦταν χειρότερη ἀπ' ὅ,τι εἶναι σὲ πολλὰς ἄλλες ἐκκλησίες τῶν Ἀθηνῶν· θὰ περίμενε ὅμως κανεὶς ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς νὰ γίνεταί ὀδηγητὴς, καὶ ὄχι χαλαστὴς καὶ αὐτός.

Σὲ πολλὰς ἐκκλησίες ἡ τετραφωνία παραγκωνισε, ὕστερ' ἀπὸ τόσων αἰώνων παράδοση, τὴ βυζαντινὴ μονωδία, καὶ ἐγκαταστάθηκε κυρίαρχη αὐτὴ. Μὲ τίνος ἄδεια, κανεὶς δὲν τὸ ξέρει—αὐτὸ ὅμως εἶναι ἄλλο ζήτημα. Ἡ Μητρόπολη δὲν ξέφυγε καὶ αὐτὴ τὸν κίνδυνον· ὅλα τὰ μέλη τὰ ἔψαλαν τετράφωνα, ἐκτὸς ἀπ' τὰ τροπάρια τοῦ Κανόνος.

Στὴν τετράφωνη μουσικὴ ἡ γραμμὴ ποὺ κυριαρχεῖ εἶναι ἡ ὀξύτερη, τὸ σοπράνο· οἱ ἄλλες τρεῖς τὴ συνοδεύουν, τὴν πλουτίζουν, μὰ ὑποτάσσονται σ' αὐτὴ. Ὅποιος θέλει νὰ γράψῃ τετράφωνη μουσικὴ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ἔχει ἔτοιμες τίς μελωδίες, τὰ σοπράνα δηλαδὴ· εἶναι τὰ βυζαντινὰ μέλη. Εἶναι φυσικὸ νὰ τὰ σεβαστῆ ὁ συνθέτης, ὅπως εἶναι καὶ ψάλλονται, καὶ, στὸ ἔτοιμο αὐτὸ σοπράνο, νὰ προσθέσῃ τίς τρεῖς ἄλλες φωνές. Στὴ Μητρόπολη ὅμως δὲν ἀναγνωρίσαμε τίς βυζαντινὰς μελωδίας. Ἐκτὸς ἀπ' τὸ πολυφωνικὸ τους ἀσυνείθιστον ντύσιμο, ἡ μελωδία ἦταν ἀλλαγμένη, διεφθαρμένη, ἀγνώριστη. Μόνο τὸ σύντομον «Τῆ Ὑπερμάχῳ...», ἴσως ὡς πολὺ γνώριμὸ μέλος, εἶχε διατηρήσει τὴ μελωδικὴν γραμμὴν. Μὰ δὲν ἦταν μόνον ἡ διαστροφή τῆς μελωδίας. Λαρυγισμοί, ξαφνικὰ πιανίσσιμα καὶ στακάτα, ἀπαγγελία τρομῶδης, δηλαδὴ χρωματισμοὶ ἀσυμφίβαστοι μὲ τὸ ἦθος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἔκαναν νὰ μὴν ἔχη καμμιὰ ἀπολύτως σχέσιν ἡ μουσικὴ αὐτὴ μὲ τὴ βυζαντινὴ ψαλμωδία.

Τὸ κορυφαῖον ὅμως ἦταν ὁ Κανὼν. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ Κανὼν εἶναι ἓνα σύνολον ἀπὸ ὠδὲς· κάθε ὠδὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα πρότυπον τροπάριον, τὸν Εἰρμό, καὶ ἀπὸ ἄλλα τροπάρια ποὺ προσαρμόζονται στὸν Εἰρμό. Ὁ Κανὼν ψάλλεται πολὺ γοργὰ καὶ μὲ πολλὴ χρονικὴ ἀκρίβεια. Στὴ Μητρόπολη, ὁ Κανὼν, αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον καὶ τόσο γνωστὸ ἀσματικὸ εἶδος, εἶχε ἐντελῶς ἐξευτελιστῆ. Τὸν Εἰρμό τὸν τραγουδοῦσαν τετραφωνία, ἀργά, καὶ μὲ ἀταξίατους χρωματισμούς, ἐνῶ τὰ τροπάρια, ποὺ ἀκολουθοῦσαν, τὰ ἔψαλλαν σὲ βυζαντινὴ μουσικὴ. Πῶς καὶ γιὰ τοιοῦτον σκοπὸν γίνεταί αὐτὸ τὸ ἀνακάτωμα τετραφω-

νας καὶ βυζαντινῆς ψαλμωδίας, εἶναι ἀνεξήγητο. Προβάλλει ὅμως τὸ ἐρώτημα: μὲ τὴν ἄδεια ποιᾶς Συνόδου, ποιᾶς ἱεραρχίας, μὲ τὴ γνωμοδότηση ποιῶν εἰδικῶν, συμβαίνουν ὅσα συμβαίνουν; Καὶ πῶς πρέπει νὰ χαρακτηρησθῆ ἡ ἀδιαφορία τῶν ὑπεύθυνων γιὰ τὸ ξέφτισμα αὐτὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς;

Ἄν δὲν παρῶν ῥιζικὰ μέτρα—ἀναθεώρηση τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ καθιέρωσή της σὲ ὅλες τίς ἐκκλησίες, ἴδρυση σχολῶν καὶ ὑποχρεωτικὴ διδασκαλία τῶν ψαλτῶν, γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρω παρὰ τὰ κυριώτερα,—ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ, σὲ λίγα χρόνια, ἀπὸ ζωντανὴ γλῶσσα θὰ γίνῃ πεθαμένη, καὶ ἀντὶ τὰς εἰρηστικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς παράδοσης, θὰ ἐνδιαφέρει μόνον τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τοὺς μουσικολόγους.

M. M.

Ἡ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἡ ἔκθεσις τοῦ κ. Μιχαὴλ Οἰκονόμου

Μὲ τὸν προσωπικὸν αὐτὸν ζωγράφον ἔχομεν ἀσχοληθῆ καὶ ἄλλοτε. Τρεῖς ἐκθέσεις του ἕως τώρα εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπαιτα ἀπὸ εἰκοσι χρόνων καλλιτεχνικὴν ζωὴν καὶ ἐργασίαν στὸ Παρίσι, τοῦ ἔδωσαν ξεχωριστὴν θέσιν μετὰ τῶν ἐλαχίστων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, ποὺ ἡ ἐργασία των δὲν εἶναι παραγωγὴ διὰ τὴν ἀγοράν, οὔτε προσκόλλησις εἰς τὴν γηρασμένην ἀκαδημαϊκὴν τέχνην, οὔτε σκόπιμον κινήγι νεοτροπικῶν χιμαϊρῶν ἀπευθυνόμενον στοὺς σνομπισμοὺς τῆς ἐποχῆς.

Ζωγράφος μὲ ἰδιοσυγκρασία, παρουσίασε κατ' ἀρχὰς τοπία μὲ τὴν διάθεσιν λυρικοῦ ποὺ βλέπει καὶ αἰσθάνεται κυρίως τὴν φύσιν μὲ ἓνα τρόπον ἰδικόν του, ποὺ γίνεταί καὶ ἰδικός μας, ὅπως ἡ συγκίνησις τοῦ ποιητοῦ ποὺ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τὴν ὑποβάλλῃ. Ἡ θαυμαστὴ του δεξιότης εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λεπτοτέρων φαιῶν τόνων ἔκαμε τὸ ζωγραφικόν του αἰσθημα ὑποβλητικόν καὶ τὰ τοπία του, τὰ τόσον προσωπικά μὲ τὰς συνθέσεις τῶν γραμμῶν, μὲ τὰ φευγαλέα στὴν θαμπὴν ἀτμόσφαιραν σχήματα, ἔδιδαν τὴν αἰσθησιν φυσικῆς ἀληθείας. Καὶ ἡ πρώτη ἐκείνη ζωγραφὴ ἐντύπωσις ἀπὸ τὴν ζωγραφικὴν του, ποὺ ἐξεδηλώθη ἀπὸ τὴν κριτικὴν, δὲν ὤχρισσε. Διότι ὁ κ. Οἰκονόμου, ὅπως ἔδειξαν αἱ νεώτεραι ἐκθέσεις του, δὲν ἐπαναλαμβάνεται. Ἐξελίσσεται. Ἀλλ' ὄχι μὲ τὸν τρόπον ποὺ τὸ ἐμφανίζουν πολλοὶ ἄλλοι, ποὺ τὸ παίρνουν ἀπόφασιν νὰ παρουσιασθῶν ἐξελιγμένοι καὶ διαφορετικοὶ ἀπὸ πέρσι, καὶ μηχανεύονται συνδυασμοὺς νέων ἐξαφνισμῶν, χωρὶς πράγματι νὰ ἔχη συμβῆ εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν των διάθεσιν καμμιὰ μεταβολή, ἀλλ' ὅπως ἐξελίσσεται μιὰ ἀνήσυχη καὶ βαθύτατα αἰσθαντικὴ ἰδιοσυγκρασία, ποὺ ὑπακούει εἰς αὐστηράν σκέψιν.

Μὲ τὴν τελευταίαν του ἐκθεσιν εἰς τὴν Ε. Α. Π. Α., ποὺ συνεχίζεται εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς Ἐνώσεως τῶν Συντακτῶν, ὁ κ. Οἰκονόμου ἐμφανίζεται ὀρμώτερος. Ὁ ὀπτικὸς του κόσμος πέρνει τὸν σκελετὸν τοῦ πραγματικοῦ. Τὸ ἐρ-

γον του γίνεταί ζωγραφικώτερον εἰς χρῶμα καὶ εἰς σχῆμα. Αἰδεῖ τοπιὸν ὀρισμένον, γνώριμον, χωρὶς δι' αὐτὸ καὶ ν' ἀντιγράψῃ δουλικῶς τὴν φύσιν. Ἀλλ' ἂν δὲν ἰκάρχη ὀρμητικὴ θέματα εἰς τὴν ζωγραφικὴν τοῦ κ. Οἰκονόμου, δὲν ὑπάρχη οὔτε ἡ εὐκόλη φλυαρία τῶν νεοτροπικῶν. Ἐστένο ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει πάντοτε, εἶναι ἡ βαθύτερα ἐκφρασις τοῦ κομματοῦ ποὺ βλέπει, τὸ αἰσθημα καὶ ἡ σκέψις ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὸ ζωγραφικὸν ὄραμα.

Ἡ Ὑδρα τοῦ ἔδωσε τὰ θέματα διὰ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐκτεθέμενα τοπία του, καὶ τὸ ἱστορικὸν νησί εὗρηκε τὴν ζωγράφον του. Ὁ κ. Οἰκονόμου ἔδωσε τὴν ἐκφρασιν τῆς Ὑδρας, μίαν ἐκφρασιν, ποὺ κάνει νὰ μαντεύεται ὅτι ἀπὸ τὰ τοπία αὐτὰ ἐπέρασε μιὰ δυνατὴ ἀνθρώπινη προσπάθεια. Ἐξωγράφισε κρηνηνοὺς ὄγκους, πέτρες ποὺ εἶναι ὡς ἐκὼν ἄσπασαν ἀπὸ τὰ χεῖρα τιτανῶδων θαλασσιανθρώπων, ποὺ ἠθέλησαν νὰ δημιουργήσουν ἓνα ἀκρόαιον καταφύγιον εἰς τὴν θάλασσαν, σπῖτα ποὺ σιωποῦν παρὶ τοὺς βράχους, ὡς ἂν κάτω ἀπὸ πελωρίας ἀσπίδας, τὴν σιωπὴν ποὺ κρατεῖ κλεισμένα εἰς μικρὸν χώρον τὰ μυστικά μικρᾶς καὶ μεγάλης ζωῆς, βάρκες ποὺ κινῶνται μὲ τὰ πανιά των στὰ σκοτεινὰ νερά, μὲ τὸν καημὸν τῆς σκληρᾶς ζωῆς εἰς τὴν θαμπὴν ὄραν τῶν λυκοφώτων, τοῦ ὄρθρου καὶ τοῦ δειλινοῦ, ποὺ εἶναι ἡ προτύπησις τοῦ καλλιτέχνου.

Ὁ ζωγράφος ἠσθάνθη τὴν Ὑδραν καὶ ἔδωσε νόημα εἰς τὴν μορφήν της. Δὲν ἀντέγραψε ὅ,τι εἶδε, καὶ ὅ,τι ὑπάρχει τυχαίως, οὔτε καὶ ἐσκηνογράφησε. Ἐδωσε ὅ,τι ἠμπορεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὸν ἱστορικὸν αὐτὸν ἑλληνικὸν βράχον. Μὲ ἄλλα ζωγραφικὰ μέσα, ἀλλὰ μὲ τὴν δεξιότητα τοῦ τεχνίτου ποὺ φθάνει σταθερὰ εἰς τὴν ἐκφρασιν καὶ μᾶς μαγεύει μὲ αὐτὴν, χωρὶς νὰ γίνεταί αἰσθητὴ ἡ ζωγραφικὴ του προσπάθεια. Καὶ αὐτὸ εἶναι ποὺ δείχνει καλλιτεχνικὴν δύναμιν καὶ ὀρμότητα. Τὸ νὰ παρέχεται ἡ ἐκφρασις, ποὺ αἰσθάνεται νὰ θέλῃ καὶ ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ σ' αὐτὴν ὁ καλλιτέχνης, χωρὶς νὰ παρασύρεται ὁ θεατὴς ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τῆς τεχνικῆς καὶ τῶν μυστικῶν τῆς πάλετας καὶ τὴν ἀγωνίαν τῶν ἐπιδιωκομένων ζωγραφικῶν σκοπῶν. Γενικώτερα θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῆ κανεὶς διὰ τὸν κ. Οἰκονόμου ὅτι ἐκείνο ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει ἀπὸ τὴν φύσιν εἶναι τὸ δραματικὸν τῆς στοιχείου. Ἡ ἐκφρασις της ὡς γῆς, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐπέρασε ζωὴ δρῶσα. Ἀντὰ τὰ μυστικά τῆς συνυπάρξεως της μὲ τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸ αἰσθημα του, τὰ ἀόρατα καὶ τ' ἀσύλληπτα, βλέπει καὶ συλλαμβάνει στοὺς πίνακάς του ὁ κ. Οἰκονόμου. Ὑπάρχουν λοιπὸν τέτοια στοιχεῖα; Ὑπάρχουν, ἀφοῦ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν των ὁ θαυμαστός δέκτης τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ καλλιτέχνου, ποὺ κατορθώνει νὰ μᾶς τὰ ὑποβάλλῃ. Ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ δώσουν τὸ δραματικὸν τοῦ τοπίου μὲ σκηνας, μὲ τοποθετήσεις προσώπων, μὲ μάσκες ἀνθρώπων ποὺ νὰ τὸ ἐκφράζωσιν. Ὁ κ. Οἰκονόμου μᾶς δίδει ἀπ' εὐθείας μὲ τοπιὸν τὴν δραματικὴν αἰσθησιν τῆς ζωῆς. Τὰ σπῖτα του, ποὺ φαίνονται καταθλιβόμενα ἀπὸ μικρὸν

πέραςμα ζωῆς καὶ καιροῦ, τὰ δένδρα του, τὰ νερά, τὰ πρηνή, οἱ βράχοι, αἱ γέφυραι τοῦ ἔχουν διαβρωθῆ ἀπὸ τὸν καιρὸν καὶ τὴν χρήση καὶ ὁμοίως ἀντέχουν, τὰ σύννεφα καὶ ὑψώνοντα μὲ τὰς τερατοῦς ὄγκους των εἰς τὴν θαμπὴν ἀμετάσφαιραν, ἄλλη μορφή τοῦ φυσικοῦ στοιχείου, καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ κινεῖται, ὑπαφέρει, ἠρπύεται ὁ ἄνθρωπος, εἶναι τοιαῦτα ὅπως τὸ βλέπει ἕνας δραματικός. Αὐτὸς ποὺ νοιῶθει νὰ σαλεύῃ ἀπάνω εἰς τὴν φύσιν ὁ ἄγων τοῦ ἀνθρώπου, τὸ τραγικὸν μυστικὸν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀγωνιώδους προσκαθείας του. Ἡ φύσις δὲν εἶναι γι' αὐτὸν ἀδιάφορον, ψυχρὸν καὶ ξένον στοιχεῖον πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἐύρισκεται εἰς ἡμᾶς ὁμοιογενεῖαν μὲτ' αὐτοῦ καὶ ἡ μορφή της πέρνει ἔκφρασιν ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὸν ἄγωνα, τὴν ἰστωρίαν καὶ τὴν βαθυτέραν ἀησυχίαν τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴν τὴν μυστικὴν σχέσιν τὴν ἀποκαλύπτει τὸ αἰσθημὶ καὶ ἡ σκέψις τοῦ καλλιτέχνου.

Τὰ τοιαῦτα τοῦ κ. Οἰκονόμου εἶναι ὅπως τὰ βλέπει καὶ τὰ αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος ποὺ προχωρεῖ εἰς τὸν ὄψοζολον δρόμον του. Εἶναι δραματικαὶ σειμαί. Νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν ζωγραφικὴν του μέθοδον; Θὰ ἐλέγαμεν ὅτι τὸ κατορθῶνει μὲ τὸ σύστημα τῶν ἀντικειμένων του στὸ ἐλάφρον ῥῶς καὶ τὸν ἐξυπηρετεῖ καὶ γάνει ν' ἀναδίδονται γραμμαὶ καὶ ὄγκοι ποὺ ὁμιλοῦν, καὶ μὲ τὴν θαυμαστὴν γνώσιν τῶν συνδυασμῶν τῶν πικρῶν χρωμάτων, καὶ συμβάλλουν εἰς αἰσθησὴν τοῦ ἀσθητοῦ. Ἀλλὰ γὰρ τέτοια καλλιτεχνικὰ ἀποτελέσματα δὲν ὑπάρχουν συνταγματ. Δὲν δίδονται, παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ βαθύ αἰσθημ. Γ' ἄλλα εἶναι τὰ μέσα. Ἡ πηγὴ εἶναι τὸ αἰσθημ.

Δ. Α. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἡ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Τὰ βραβεῖα τοῦ 1931

1) Καλλιτεχνικὸν βραβεῖον 9.000 δραχμῶν. Β. Λαμπρίκη. Εἰς τὸν κάλλιστον ζωγραφικὸν πίνακα, τὸν ἔχοντα θέμα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἔργα δεκτὰ μέχρι τοῦ 31 Δεκεμβρίου 1931 (κατὰ τοὺς ἐν τοῖς γραφεῖσι τῆς Ἀκαδημίας τεχνικοὺς ὄρους). Ἀπονομὴ βραβεῖου τὴν 28^{ην} Μαρτίου 1932.

2) Ἐτήσιον ἱστορικὸν ἔπαθλον 10.000 δραχμῶν. Κίτσου Μακρυγιάννη. Πρὸς βράβευσιν τοῦ κάλλιστου ἱστορικοῦ ἔργου, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1912 Ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ ἰδίως τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀντλούμενου δὲ ἐκ τῶν πηγῶν μετὰ τῆς δευτέρας μνείας αὐτῶν. Τὰ ἔργα, ἐντυπα ἢ δακτυλογραφημένα, ὑποβάλλονται εἰς τρία ἀντίτυπα εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1931. Ἀπονομὴ βραβεῖου τὴν 10 Μαΐου 1932.

3) Ἐπαθλον 13.800 δραχμῶν. ἑκάτερον τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν. Εἰς ἔργα σχετικὰ πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1821, Ἑλληνικὴν ἱστορίαν μνημονεῖον τὰς πηγὰς. Δεκτὰ ἔργα ἐκδοθέντα κατὰ τὸ 1931 ὡς δύο ἀντίτυπα κατετέθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας μέχρι 31 Δε-

κεμβρίου 1931. Ἀπονομὴ βραβεῖου κατὰ Μάρτιον 1932.

4) Ἐπαθλον 9.000 δραχμῶν. Α. Βικέλα. Ἀπονερόμενον εἰς πρωτότυπον Ἑλληνικὸν μυθιστόρημα — ἢ σειρὰν διηγημάτων ἀποτελούντων τόμον, — ὅπερ ἤθελε κριθῆ προέξον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως εἰς λογοτεχνικὸν ἔργον μετὰ τῶν ἀπὸ 1^{ης} Ἰανουαρίου 1931 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1932 εἰς βιβλίον τὸ πρῶτον ἐκδοθέντων, ὃν κατὰ τὸν νόμον ἀντίτυπα κατετέθησαν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1932. Ἀπονομὴ βραβεῖου κατὰ Μάρτιον 1933.

5) Ἐπαθλον 22.500 δραχμῶν. Βασ. Λαμπρίκη. Πρὸς συγγραφὴν ἐγχειριδίου ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1828, ὅχι μακροτέρων τῶν 400 σελίδων μετὰ 100 τοῦλάχιστον εἰκόνας καὶ ἀναγραφῆς τῶν πηγῶν ἐν παραρτήματι. Ἔργα δεκτὰ μέχρι 31^{ης} Δεκεμβρίου 1931 εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίτυπα μετὰ καταλόγου τῶν εἰκόπων. Ἀπονομὴ βραβεῖου κατὰ Μάρτιον 1932.

6) Βραβεῖον 4.500 δραχμῶν. Βασ. Λαμπρίκη. εἰς τὸ ἀριστον θεατρικὸν ἔργον, τὸ εἰς βιβλίον τὸ πρῶτον ἐκδοθὲν ἀπὸ 1^{ης} Ἰανουαρίου 1930 μέχρι 31^{ης} Δεκεμβρίου 1931 τοῦ ὁποῦ κατὰ τὸν νόμον ἀντίτυπα κατετέθησαν εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1931. Ἀπονομὴ βραβεῖου κατὰ Μάρτιον 1932.

7) Βραβεῖον 9.000 δραχμῶν. Γ. Κυριακοῦ. Πρὸς συγγραφὴν μονογραφίας περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς Μεσσηνίας, ἀπὸ τῶν Σταυροφοριῶν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλοσηροῦς κατακτήσεως αὐτῆς τὸ 1715, ἀντλούμενης ἀπὸ τῶν πηγῶν μετὰ τῆς δευτέρας μνείας αὐτῶν. Ἔργα δεκτὰ ὑποβαλλόμενα εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίτυπα μέχρι τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1931. Ἀπονομὴ βραβεῖου κατὰ Μάρτιον 1932.

8) Τρία ἔπαθλα ἐξ 8.000 δραχμῶν. ἑκάστον τῆς Ἀκαδημίας.

α') Εἰς γλωσσικὴν μελέτην ἀναφερομένην εἰς τὰς νῦν ἐν Μακεδονίᾳ λαλομένας ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἐποίκων διαλέκτους ὑποβαλλομένην εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα μέχρι τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1931.

β') Εἰς τὴν κάλλιστον πραγματείαν, τὴν ἀναφερομένην εἰς οἰανδήποτε περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἠντλημένην δὲ ἐκ τῶν πηγῶν μετὰ τῆς μνείας αὐτῶν ἐκ τῶν ἐκδοθεισῶν καὶ τῶν ἐκδοθησομένων κατὰ τὰ ἔτη 1928—1931, ὃν ἀπεστάλησαν ἢ ἀντίτυπα εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας, ἢ ἀνεκδότων ὑποβληθησομένων εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα μέχρι τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1931.

γ') Εἰς ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ 1430—1878, ἠντλημένης ἐκ τῶν πηγῶν μετὰ μνείας αὐτῶν, ὑποβαλλομένη εἰς 3 δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα μέχρι τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1931. Ἀπονομὴ ἑκάστον τῶν ἀνωτέρω κατὰ Μάρτιον τοῦ ἐπομένου ἔτους.

9) Καλλιτεχνικὸν βραβεῖον 50.000 δραχμῶν. Ἐριμανουὴλ Μπενάκη.

Εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα ὄστις θὰ ὑποβάλῃ τὰ ἀ-

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γιώργου Θεοδοῦ: «Ὁδὸς Ἀργίας».

Ἄν εἶναι τυχαία οὔτε συνειδημένα τὰ τέσσαρα πεζογραφήματα, καὶ μὲ τὸν γενικὸν τίτλον «Ὁδὸς Ἀργίας», ἐξέδωκε σ' ἕνα κομμὸν τόμον ὁ κ. Γιώργος Θεοδοῦς. Ἀπὸ τὸν πρόλογον ἀκόμα αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ἔχει νὰ κινή μὲ ἀνθρώπο ποὺ ξέροι τι θέλει καὶ μπορεῖ νὰ τὸ ἐκφράσῃ ἄνεστα καὶ κομμῶν, καὶ ἔχει αἰσθησὴ φῆμι καὶ ἀκονισμένη, καὶ ἔκανε τὸν γῶρα ἀρχετῶν ἰδεῶν, καὶ καὶ δὲν φαντάζεται ὅτι ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικὴ ἢ πρόκειται νὰ τὴν ἀνακαλύψῃ. ἴσως μόνον νὰ ξεγελιέται ἑλισσά— θεληματικῶς, ὑποθέτω— ὁ κ. Θεοδοῦς ὅταν βεβαιώνει ὅτι γράφοντις τίς «Ὁδὸς Ἀργίας», δὲ θέλησε νὰ στηριχθῆ σὲ κανένα πρότυπον, παλιὸ ἢ καινούριον, ντόπιον ἢ ξένο, ἀλλ' ὅτι προσπαθῆσε νὰ ἐκφράσῃ «φόρη» δικῆς του. Πιστεύω ὅτι γὰρ ἕνα πολιτισμένον διανοούμενον ὡσάν τὸν κ. Θεοδοῦ, καὶ ἐγγνώρισε πολλῶν συγγραφέων, παλιῶν καὶ νέων, ντόπιων καὶ ξένων, «νόον καὶ ἄστυ» δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν οὔτε οἱ προϋποθέσεις γὰρ μᾶς τέτοις φιλοδοξίας. Ἀλλοίμονο! φόρη δικῆς τους, ἢ ἔστω καὶ ἀπλᾶ «ρονεῖς» ὅπως ἔλεγε ὁ Μπωντλαίρ, ἀδικώντας τόσο τὸν ἑαυτὸν του—ἀλλὰ δὲν τὸλεγε ἴσως γὰρ τὸν ἑαυτὸν του—δημιουργοῦν μόνον οἱ πολὺ μεγάλοι. Ἐτ εσογε...

10) Βραβεῖον 45.000 δραχμῶν. Ἑλληνικῆς Λέσχης Ἀλεξανδρείας.

Ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς Ἑκατονταετηρίδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας ἀπονεμηθῶμενον πρὸς βράβευσιν ἔργον ζωγραφικὸν ἢ καλλιτεχνικὸν, συναφοῦς πρὸς ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐντολῇ τῆς ἀγωνοθέτιδος Λέσχης ἢ Ἀκαδημίας θὰ ἐκλέξῃ τὸ βραβευθησομένον κατὰ τὴν ἀπόλυτον αὐτῆς περὶ ὑπαροχῆς ἐκτίμησιν, ἀνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ, ἀδικαιώτως εἴτε ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἢ φιλολογικῶν ἔργων, εἴτε μετὰ ἔργων ζωγραφικῆς, μουσικῆς ἢ γλυπτικῆς ὅσα ἤθελον παραχθῆ κατὰ τὴν ἀπὸ 25 Μαρτίου 1930 ἕως 25 Μαρτίου 1933 περίοδον. Ἀπονομὴ τῶν βραβείων κατὰ Δεκέμβριον 1933.

11) Βραβεῖον 45.000 δραχμῶν. τοῦ Δήμου Ἀθηνῶν, διὰ τὴν καλύτεραν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἀλώσεως τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ μνείας τῶν πηγῶν. Ἔργα δεκτὰ ὑποβαλλόμενα εἰς τρία δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα μέχρι τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1932. Ἀπονομὴ βραβεῖου κατὰ Μάρτιον 1933.

12) Βραβεῖον 25.000 δραχμῶν. τῆς κ. Ἐλενας Βενιζέλου εἰς τὸ ἀριστον τῶν παντῶς εἶδους λογοτεχνικῶν ἔργων, τῶν ἐκδοθησομένων ἐντὸς τοῦ ἔτους. Ἀπονομὴ βραβεῖου κατὰ τὴν 25^{ην} Μαρτίου 1932.

Τέλος ἡ Ἀκαδημία, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Ἀλεξάνδρου Σ. Μαυρογένους καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ λεπτομερῶς ἐκτιθεμένους ὁρους προκηρῶσει τὰ ἑξῆς δύο Μαυρογένεια βραβεῖα:

α') Εἰς μνήμην Μαντῶς Μαυρογένους, ἀπονεμηθησομένον τὴν Κυριακὴν 13 Δεκεμβρίου 1931 λιρῶν Ἀγγλίας 135, εἰς ἄτομον ἢ οἰκογένειαν ἔντιμον, διακρινομένην διὰ συνεχεῖς μετ' αὐτοθυσίας πράξεις ὑπὲρ τοῦ πλησίου ἢ τῆς Κοινωνίας.

β') Εἰς μνήμην Μαντῶς Μαυρογένους, ἀπονεμηθησομένον τὴν α' Κυριακὴν τοῦ Ἀπριλίου 1932, λιρῶν Ἀγγλίας 135, πρὸς βράβευσιν τοῦ ἀριστοῦ κατὰ τὸ 1931 ἐκδοθησομένου συγγράμματος, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν λογοτεχνίαν ἢ τὴν ἐπιστήμην ἢ εἰς ἕξοχον ἐρεῦρσιν.

Τὰ δύο ἀδρᾶ Μαυρογένεια βραβεῖα, ἀφιερωμένα εἰς τὴν μνήμην ἐνὸς εὐγενεστάτου μάρτυρος καὶ μῆς ὄρατος Ἀμαζόνος τοῦ 1821, ἀναβαπτίζουσι τὴν ψυχὴν μας εἰς τὴν ἱερὰν πηγὴν τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀγῶνος. Ἐκείθεν ἡ αἱματομένη ἀκόμη φυλὴ θὰ πλῆν τὸ ἀθάνατον τῆς παραδόσεως νερόν καὶ θ' ἀπλώσῃ πάλιν τὰ πτερά της.

(Ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γ. Γραμματέως κ. Σίμου Μενάρδου).

Ἄν εἶναι τυχαία οὔτε συνειδημένα τὰ τέσσαρα πεζογραφήματα, καὶ μὲ τὸν γενικὸν τίτλον «Ὁδὸς Ἀργίας», ἐξέδωκε σ' ἕνα κομμὸν τόμον ὁ κ. Γιώργος Θεοδοῦς. Ἀπὸ τὸν πρόλογον ἀκόμα αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ἔχει νὰ κινή μὲ ἀνθρώπο ποὺ ξέροι τι θέλει καὶ μπορεῖ νὰ τὸ ἐκφράσῃ ἄνεστα καὶ κομμῶν, καὶ ἔχει αἰσθησὴ φῆμι καὶ ἀκονισμένη, καὶ ἔκανε τὸν γῶρα ἀρχετῶν ἰδεῶν, καὶ καὶ δὲν φαντάζεται ὅτι ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικὴ ἢ πρόκειται νὰ τὴν ἀνακαλύψῃ. ἴσως μόνον νὰ ξεγελιέται ἑλισσά— θεληματικῶς, ὑποθέτω— ὁ κ. Θεοδοῦς ὅταν βεβαιώνει ὅτι γράφοντις τίς «Ὁδὸς Ἀργίας», δὲ θέλησε νὰ στηριχθῆ σὲ κανένα πρότυπον, παλιὸ ἢ καινούριον, ντόπιον ἢ ξένο, ἀλλ' ὅτι προσπαθῆσε νὰ ἐκφράσῃ «φόρη» δικῆς του. Πιστεύω ὅτι γὰρ ἕνα πολιτισμένον διανοούμενον ὡσάν τὸν κ. Θεοδοῦ, καὶ ἐγγνώρισε πολλῶν συγγραφέων, παλιῶν καὶ νέων, ντόπιων καὶ ξένων, «νόον καὶ ἄστυ» δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν οὔτε οἱ προϋποθέσεις γὰρ μᾶς τέτοις φιλοδοξίας. Ἀλλοίμονο! φόρη δικῆς τους, ἢ ἔστω καὶ ἀπλᾶ «ρονεῖς» ὅπως ἔλεγε ὁ Μπωντλαίρ, ἀδικώντας τόσο τὸν ἑαυτὸν του—ἀλλὰ δὲν τὸλεγε ἴσως γὰρ τὸν ἑαυτὸν του—δημιουργοῦν μόνον οἱ πολὺ μεγάλοι. Ἐτ εσογε...

Ἐπιλογογραφικὰ δοξίμια μὲ μορφή ἐσοτερικῶν μονολόγων καὶ διαλόγων» θὰ ἦταν ἴσως δυνατὸ, λέγει στὸν πρόλογόν του ὁ κ. Θεοδοῦς, νὰ χαρακτηριστοῦνε κάπως ἀόριστα, τὰ πεζογραφήματά του. Ὁ χαρακτηρισμὸς δὲν εἶναι ἀστοχος.

Πραγματικῶς, καὶ τὰ τέσσαρα ἔχουν μιὰ ρευστὴ καὶ ἀκαθόριστη μορφή ποὺ δὲν κατατάχθηκε ὡς τώρα, καὶ δὲν πῆρε ὀρισμένον ὄνομα, μὰ καὶ τὴν καλλιέργησαν ἀρχετοὶ καὶ σπουδαῖοι συγγραφεῖς, νεώτεροι ἰδίως, ξένοι, ὁ Μπαρρές, προπάντων, καὶ τότε τελευταῖα, ἀνάμεσα σ' ἄλλους, ὁ Μοντερλάν, καὶ ἀπ' τοὺς δικούς μας, ὁ Δραγούμης. Ἀναντίρρητα καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ συγγραφεῖς ἐπηρέασαν τὸν κ. Θεοδοῦ, ὅχι μόνον στὴν ἐκφράσην μὰ καὶ ἰσὴν αἰσθησὴν καὶ τὴν σκέψιν. Ὁ κ. Θεοδοῦς εἶναι — γὰρ νὰ πᾶμε στὸν γενάρχη τῶν συγγραφέων ποὺ ἀνάφερα—στανταλιανός. Εἶμαι βέβαιος ὅτι τίποτε δὲν τὸν θέλγει τόσο ὅσο ἡ αὐτοανάλυσις. Ἀνίχει στὴν οἰκογένειαν τῶν analyste.

Καὶ ἀμέσως—ἀμέσως σὲ κάποια πόζα «amateur elegant et désabusé» ποὺ παίρνει ἀπέναντι τῆς φιλολογίας, ἀναγνωρίζω τὸν Μπαρρές, μὲ ἀπὸ τίς πρὸ γνώριμες καὶ χαρακτηριστικῆς «πόζης» τοῦ συγγραφέα τοῦ «Γαξιδιοῦ στὴ Σπάρτη». Οἱ ἐλαφρὰ εἰρωνικῆς καὶ περιφρονητικῆς φράσεις, μὲ τίς ὅποιες τελειώνει τὸν πρόλογόν του, εἶναι ἐντελῶς μπαρρεζιανῆς (καὶ γὰρ τοῦτο καὶ κάπως ντεμοντέ): «Βρίσκονται σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον, λέγει ὁ κ. Θεοδοῦς, ἀρχετῆς σελίδες ποὺ γραφήκανε μονάχα μὲ σκοπὸ νὰ διασκεδάσω. Παρακαλῶ θερμὰ νὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ διασκεδάξω πότε-πότε προτοῦ μὲ πύρουνε κ' ἐμένα τὰ χρόνια.»

Ἐχουν σημασία οἱ φράσεις αὐτῆς τοῦ κ.

θεοτοκία, γιατί καθορίζουν όλη τή στάση του πνεύματός του, όλόκληρου του έγώ του, απέ- γαντι όρισμένων προβλήματων τής ζωής, απέ- γαντι όλόκληρου ίσως του φαινομένου που λέ- γεται ζωή.

Νομίζω πως ή αναζήτηση, και ή έκφραση του έαυτού μας,—καθρέφισμα όρισμένων έσω- τεριστών έρευνών και έκφρασεως πειραμάτων, όνομάζει ό ίδιος ό κ. Θεοτοκός τὰ πεζογρα- φηματί του— με ύψη κορυφή νοζέλια και άν γίνονται, δέν μπορούν ποτέ νά είναι ένα άπλό παιχνίδι, μιá άκροβασία, ένα πυροτέχνημα που τó ανάβουμε μιá στιγμή γιά νά διασκεδά- σουμε και νά γεμίσουμε λίγο τó κενό τής ζωής μας, μιá έχον πέννα και κάποιο βαθύτερο νόημα. Άλλοιώς, άν πιστεύαμε πως όλες οι πνευματικές μας προσπάθειες δέν είναι παρά όπλα μόνον παιχνιδία, γιά νά ξεγελοήμε τόν έαυτό μας και τούς άλλους, θά μάς φαίνονταν τόσο μηδαμικό αυτό, ώστε θά έκανε μονομιás κάθε δημιουργία. Άλλά δέν τó πιστεύουμε. Ούτε ό κ. Θεοτοκός, παρ' όλο του τόν μηδενισμό, τó πιστεύει. «Έί σημαίνουν οι άγώνες μου, ό Θεός;» ρωτά σε μιá στιγμή που τόν πλημμυ- ρίζει τó αισθημα τού μηδενισμού γιά όλα και ιδιαίτερα γιά τήν πνευματική δημιουργία. Και έπειδή άκριβώς είναι πνευματικός άνθρωπος και όχι άπ' εκείνους που «μονάχα γιά τήν κοι- λιά τους σκοτείζονται και γιά τις αισθήσεις τους», βρίσκει τήν άπάντηση που θά δίνει πάντα έδω κάτω τó πνεύμα στην ύλη, και που είναι ή ύστατη και μοναδική δικαίωση του άν- θρώπου: «Ό κόσμος δέν είναι πιά άλλο τίποτα παρά ένα άπέραντο πεδίο δράσης και έρευνας, που άπλώνεται τριγύρω σου γιά νά σε βοηθήσει νά άκονίσης τó πνεύμα σου, νά δοκιμάσης τις δυνάμεις σου, νά δλοκληρώσης τόν έαυτό σου». Και τó κυριώτερο, ν' άπλωθής και νά ξεκουρα- στής στον πλαϊνό σου, με τήν αγάπη. Τό πι- στεύει και αυτό και τó λέγει πολύ ώραία ό κ. Θεοτοκός, γιατί νοιώθει πόσο τó κλείσιμο στον έαυτό μας—όσο πλούσιοι και πολυσύνθετοι και άν είμαστε — μάς ξεραίνει και μάς νεκρώνει, πόσο στερεώνει μέσα μας «τις μυστικές, γλυκές πηγές τής φύσης», άπ' όπου μόνον μπορεί ν' αναβρύσει πλέρια ή χαρά τής ζωής και νά μάς δροσίσει: «Όταν ή ψυχή, με τή δύναμη τής αγάπης, άγγίσει μιάν άλλη ψυχή μέσ' στο χάος, και τής δώσει ό,τι καλύτερο διαθέτει, και τής πάρει ό,τι καλύτερο τής βρή, θά λυτρωθή από τó κούκαλό της, από τήν τυραννία του έγώ, θά άκουμπήσει και θά έμποσιάσει στην άγκαλιά τής ανθρωπότητας.» Έξάίρετα λόγια! Ναι, ή αγάπη, άκριβώς, μάς βγάξει άπ' τή μο- ναξιά μας που έχει δικαίο νά τή θεωρή τόσο τραγική ό κ. Θεοτοκός και που τόν περισσότερο καιρό μάς ζώνει πραγματικά σαν ένα τείχος ασύντρυφτο. «Μιά κίνηση τής ψυχής, λέγει ό Μπαρρές, μάς πάει μακρότερα παρ' ό,τι όλες οι φιλοσοφίες του κόσμου». Με κινήματα τής ψυχής δημιούργησαν τήν ιστορία, τά έθνη, τούς πολιτισμούς, οι άνθρωποι, και όχι με τήν ικα- νότητα νά μιλούν, όπως πιστεύει ό κ. Θεοτο- κός. Τά λόγια μεγαλώνουν άκόμη περισσότερο

τήν μοναξιά μας, μάς απομακρύνουν και μάς χωρίζουν πιά πολύ τόν ένα από τόν άλλον, όταν δέν άγγίζονται οι ψυχές.

Όπως τó αισθημα τής μοναξιάς, έτσι και τó αισθημα του μηδενισμού δέν τó νοιώθει έναγώ- νια, τραγικά, άσφυκτικά ό κ. Θεοτοκός. Ό μη- δενισμός του, διάχυτος σε όλα σχεδόν τὰ πεζο- γραφήματά του, δέν έχει τίποτε τó στργνό και τó ξοφερό ούτε και γι' αυτό ίσως και τίποτε τó δξύ και τó δραματικό, μιá ίσα ίσα είναι συγ- κρασιμένος πάντα σχεδόν με κάποια άδιόρατη ειρωνεία και με μιá εύχαρίστηση θάλλεγες—γο- σσηρή κάπως — ύλιστή ικανοποιημένου στο βά-θος γιά τήν τελική έκμηδένισή μας. Είναι ένας μηδενισμός χωρίς άναταράγματα του πνεύματος που δέ θέλει νά ένδώσει, νά δεχτή τήν τελειω- τική ήττα του, χωρίς επανάσταση και κραυγές, σχεδόν γαλήνιος, πάντως ύποταγμένος, άνιζα- νος και γιά τήν παραμικρότερη αντίδραση. Μές σε τέτοιον μηδενισμό πως δικαιώνεται ή ζωή; Μόνο σαν ένα καθήκον σκληρό που πρέπει άν- νηκία «δίχως περιττές διαμαρτυρίες και σιχα- μερούς γογγυσμούς», γιά τó εκτελέσουμε μιá και μάς έφριξε έδω κάτω ή μοίρα. Έρωτισμός στωϊ- κού άπελπισμένου, τó περίφημο «fais éner- giquement ta langue et lourde tache, dans la voie où le sort a voulu t' appeler», του Vigny, μά πόσοι είναι οι άνθρωποι, που ή πίστη αυτή, άρη και σκέτη, μπορεί νά τούς κρατήσει όρθους στα πόδια τους;

Και μόνο τó ότι κάνει τέτοια προβλήματα εί- ναι άρκετό γιά νά δείξει τήν άξια του βιβλίου του κ. Θεοτοκά. Γράφω σκόπιμα τή λέξη βιβλίου. Πράγματι είναι βιβλίο, και όχι έργο, οι «Όρες Άργίας», έργο με τήν γεμάτη και ύψηλή έννοια τής λέξης. Τά πεζογραφήματα που τις άποτελούν δέν μάς γεμίζουν, δέν μάς άναταράζουν, δέν ξεπνούν μέσα μας και δέν μάς άδράζουν άπ' ό,τι βαθύτερο έχομε. Μάς δίνουν μιá λεπτή δια- νοητική εύχαρίστηση και μάς γυρίζουν σ' ένα γνωριμο και ρηχό κύκλο. Η εύχαρίστηση, μά- λιστα, όφείλεται περισσότερο στο ύφος, παρά στο περιεχόμενό των. Ό κ. Θεοτοκός γράφει με άνεση, με χάρη, με κομψότητα μιá πολύ συμ- παθητική δημοτική γλώσσα. Ίσως νά μίν ει- ναι τόσο λιτή και σύντομη, όσο φιλοδοξεί, ίσως αντίθετα άπ' ό,τι επιδιώκει, νά προχωρή σε έκτα- ση περισσότερο παρά σε βάθος, άσφαλώς όμως τó ύφος του, όπως και ό ίδιος τó θέλει, είναι «καθαρό και άπλό, μεστό και έκφραστικό, εύλύ- γιστο και πειθαρχημένο, μιá γλώσσα ζωντανή χωρίς βαρβαρότητες και κανονική χωρίς σχολα- στικισμό.» Έχει άκόμη ό κ. Θεοτοκός και χιού- μορ, και τήν τέχνη νά χειρίζεται θέματα ξεθυ- μασμένα με τρόπο χαριτωμένο χωρίς φιοριτού- ρες και βαριατσιόνες, με μιá άνάλαφρη ίαι- ταισία που δέν τόν απομακρύνει άπ' τήν ουσία, και έναν κοσμοπολιτικό άέρα, δανεισμέ- νον ίσως, αλλά τόσο καλά άφομοιωμένο, ώστε νά φαίνεται σχεδόν όλότελα δικός του, με τί- ποτε τó ξεπασμένο και τó επίδεικτικό όπως συμ- βάλνει με τóσους άλλους κοσμοπολίτες μας συγγραφείς.

Γενικά οι «Όρες Άργίας», άν δέν μάς χωρ-

ταίνουν και δέν μάς «δίνουν νά διαγκώσουμε» μάς θέλγουν όμως, κεντούν εύχάριστα τήν αι- σθηση και τή σκέψη μας, μάς ξεπνούν τή διά- θεση νά σκύψουμε ξανά στα βάθη του έαυτού μας και νά έρευνήσουμε προβλήματα που ίσως νά τάχαμε και όλότελα ξεχάσει. Δέν είναι πολλά τά έλληνικά βιβλία που τó κατορθώνουν αυτό.

Π

Ν. Ν. Δρακουλίδη: «*Η σεξουαλική διαπαι- δαγωγή»* (άνακοίνωσης εις τó Α' Πανελ- λήνιον Συνέδριον Έγχεινής).

Με τήν έλπίδα πως θά σάς ένδιαφέρει, ή, άλλοιώς, με τή σύσταση νά σάς ένδιαφέρει, έγραφα προχθές στην κυρία *,—σας στέλλω νά διαβάσετε τó βιβλιαράκι του φίλου μου γιατρού κ. Δρακουλίδη, «*Η σεξουαλική διαπαιδαγώγη- σις*»: ξέρω ότι έτοιμάζεστε νά δεχθήτε τó δώρο που φέρνει ό «πελαργός» — τή μητρότητα,—ή στιγμή είναι κατάλληλη γιά τέτοιον δώρο.

Καθώς θά ίδητε, πρόκειται κυρίως γιά μιάν «άρχή»,—ότι: τó θέμα είναι σπουδαιότατο και ότι άξίζει κάθε προσοχή (και ποιός νάχι αντίρ- ρηση);—και έπειτα πρόκειται και γιά πλουσιώ- τατη σχετική βιβλιογραφία από τις κυριώτερες εύρωπαϊκές γλώσσες. Πρέπει, λοιπόν στ' αλή-θεια, νά στρωθώτε στη δουλειά, γιατί έγώ δέν μπορώ στο παραμικρό νά σας διαρωτίσω: δέν έτυχε ποτέ νά διαβάσει κανένα άπ' όλα αυτά τά βιβλία (με ντροπή μου τó λέγω), και βλέπω πως δέν υπάρχει ούτε μίν άπόσπασμα έδω, νά με προσανατολίσει! Τό μόνο που καταλαβαίνω, είναι πως, αυτός ό πελαργός που φέρνει τά παιδιά, είναι άπόλυτη άνάγκη νά σκοτωθή, ή νά φορήσει άπό άσπία. Μά έπειτα, τι πρό-κειται νά γίνει; — Είχαμε άλλοτε μιá σχετική συζήτηση με τόν φίλο μου κ. Δρακουλίδη, και μάταια τόν παρεκάλεσα, και τότε, νά έκρηξή τήν προσωπική του γνώμη. Δέν τήν έμαθα. Ό φίλος μου δέν τ'όχει σε τίποτα, νά με βάλει νά διαβάσω όλ' αυτά τά βιβλία, γιά νά τή σύμ- περάνω.

Άλλά, έννοείτε, — τó ζήτημα είναι τόσο λεπτό νά τó χειρισθώ κανείς!,—ότι δέν έσήμαγε γιά μένα ή ώρα ν' αναζητήσω μόνος μου παρό- μοια θέματα... Δηλαδή, προς τó παρόν προ- τιμώ νά μη δημιούργησω άκόμη καθήκοντα «σεξουαλικής διαπαιδαγωγήσεως», ένώ δέν ύ- πάρχουν... Νά, ξάφνια, όλη μου τήν προσοχή άπασχολεί τó πως οι μηχανές τελειοποιούνται και πολλαπλασιάζονται άκατάσχετες, σαν ένα μοιραίο, σαν ένα σωστό και τρομερό μοιραίο, και χιλιάδες χέρια άρχηστεύονται στον κόσμο, στο κάθε τους βήμα... κ' έπειτα, από τó άλλο μέρος, ή έργασία έσταμάτησε στο δωρο και δέν κατεβαίνει πιά από κεί. — Τό συμπέρασμα από μιá τέτοια μαθηματική συνάρτηση, δέν είναι ν' αναβάλουμε, όσο μπορούμε, τόν έρχομό των παιδαγωγικών μας καθηκόντων; παραδείγματος χάριν, όλοι αυτοί οι άνεργοι δέν θάταν καλύτε- ρα γιά όλους μας νά μίν είχαν γεννηθί;

Άς είναι ως έδω, — γιατί παρόμοιος σκεπτι- σμός από μέρους μου, κυρία *, τή στιγμή που περιμένετε τήν έπίσκεψη του «πελαργού», είναι

όλος διόλου άκρίτος, και έξ άλλου, άν φέρη κομμάτι έλδραση, θά είναι νά σας παρουσιάσει σε άνομήλη και άπαισιόδοξία. Αύτες, οι παρη- πάγο σκέψεις, είναι καθαρά δικές μου σκέψεις, και τις έγραφα έτσι... γιά τήν ιστορία. Ξέρω ότι τó ένστικτο τής μητρότητας είναι άφάνταστο από όλους τούς ήμώτους: ξέρω ότι ή γυναίκα άγαπή δημιουργικά, — δημιουργικά στην κυριο- λεκτικότερη σημασία τής λέξεως... Και τε-λειώνω, με τó νά σας ασπύσω και πάλι νά διαβάσετε πρησιαιτικά τó βιβλιαράκι και νά τó διαδώσετε στις εύτυχημένες φίλες σας τις μη-τέρες.

Γιατί, αλήθεια, άν δέν τύχη νά άγατηθί και νά διαδοθί στους γονείς αυτό τó βιβλια-ράκι, τó άμεσα άναγνωστικό του κοινό φοβού-μαι πως πολύ θά άλεγοστήρη. Μήπως τάχα θά χρειασθί νά τó διαβάσουν τά κορίτσια, — τά κορίτσια τής ήλικίας σας, και τά μικρότερα και τά μεγαλύτερα, κ' εκείνα, γιά τά όποια ή προσφώνηση «δασποινίς» είναι καλύτερα νά λείπει;... Άλλ' έννοια σας! Έχουν αυτά τήν άσφαλότερη σεξουαλική διαπαιδαγωγή, — ή στέρηση τούς τήν έδίδαξε με τόν σκληρότερο τρόπο—ή στέρηση τής Άγάπης, που ή φύση, ή φθαρτή και γιά τούτο άλόγιστη, θέλησε νά τίξη γιά μιá από τις μεγαλύτερες χαρές τής ζωής! Ναι, ό θερισμός φεμινισμός των τελευ-ταίων χρόνων έκαμε πολλά γιά νά μή στερηθούν τó ψωμί τους. Όμως, με ίσους όρους, θαρρώ πως τά άσπια των άστέρων και τά συσσίτια των κοριτσιών θά ήταν πολύ λιγότερα από τά σανατόρια, τ' άναρρωτήρια, τά ψυχιατρεία και τά νεκροταφεία... Δύσκολο, βέβαια, πρόβλημα. Μά και πόσο σφαλερά ξεκίνησαν ό πολιτισμός γιά νά τó λύσει; και πόσο γελοία! Η Παινοσιασε γιά άπελευθέρωση και γιά εύτυχία τής γυναίκας ό,τι δέν ήταν παρά ή άπελευθέρωση, ή άποχα-λίωση του άνδρος! Και γιά τή γυναίκα; ή λύσις έμεινε στη μέση; και ό τυφλός πολιτισμός—τι άλλο νά κάνει, καθώς είναι;—προσποιείται πιά πως άγνωσί ότι υπάρχει άλλο τó σπου-δαιότερο μέρος! Και έτσι, δέν βγήκε τίποτ' άλλο, παρά μιá νέα μαθηματική συνάρτηση, σαν εκείνη των άνέργων: ό πολλαπλασιασμός τής προσφοράς μερικών, με σταθερή τήν αριθμη-τική ποσότητα του άνδρικού φύλου, έφεραν, από τó άλλο μέρος, αντίκτυπο τήν όλόκληρω-τική στέρηση, — τήν θλιβερή άνεργία τή σε-ξουαλική.

Άλλά κι άνάμεσα στους άνδρες τó βιβλίο πιστεύω πως θάχι λίγους άναγνώστες, κι' άκό-μο άλιγώτερους ή βιβλιογραφία του. Θ' άπασχο-λήται, δίχως άλλο, με ζήτηματα άντιστηρίας.

— Άλλ' έπιτρέπεται νά κρίνει κανείς μόνο με ύποθέσεις; θά με ρωτήσετε, κυρία *. — Τό λάθος, καθώς είπαμε στην άρχή, δέν είναι δικό μου... Και τότε... «Formons de néves fins sur les miniatures», κατά τόν τίχο του Σαμαίν]. Πώς κρίνομε τόν άνδρικήν ήλικία και ποιά τις δίνομαι διαφορά από τήν παιδική; Άπλώς, φυσιολογική; ή άνδρική ήλικία— φαν-ταζόμαστε—έχει ένα άπόθεμα δυνάμεων, που ή παιδική άκόμα δέν κατέχει: ή άνδρική ήλικία

λιτικών έχει έμπρός της δυνατότητες άπεριό-
στες φυσιολογικές, ένψ ή παιδική πολύ περιο-
ρισμένες. Προσοχή μόνον στην άντισηψία!>
'Αλλά ποιός θά μιλήσει επί τέλους και για την
άνδρικήν ηλικία; διάρχον συνέπειες έμμεσες και
όχι μόνον άμεσες; τὸ πέσιμο τῶν μαλλιῶν, ἡ ἄ-
δυναμία τῶν μυϊῶν, τὸ χαλασμένο στομάχι, τὰ
κουρασμένα νεφρά, ἡ ταπεινὴ ἐκείνη μελιγρολία
τῆς ἐξαντλήσεως τῶν γένων, ἡ «διαρκὴς ἡλιθιώ-
της τῶν ἐντιμωτάτων λόρδων», κατὰ τὴν φράση
τοῦ Οὐάιλντ ἀπὸ «Φάντασμα τοῦ Κάντερβιλλ»;

T. A.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

- Σπύρου Μελά: «Ο Έρως τοῦ Μπριᾶ». Βιογρα-
φία. Τόμος Πρώτος. Έκδ. Μιχ. Γ. Σαλιβέρου.
- Χρήστου Β. Μηλιαράκη: «Νοσταλγικὲς Κοι-
τυλιές», ποιήματα. Αἴγιον.
- Εὐαγγελίου Σουλτάνη: «Σκιές και Φῶτα», ποιή-
ματα. Θεσσαλονίκη.
- Υαν. Χ. Δραγάτος: «Ὀμιλία ἐπὶ τῷ μνημο-
σύνῳ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου—Μικρὸν πα-
τριωτικὸν Λεῶναμα—Ἡ Ἑθνικὴ Κατήχησις—Τὸ
Ἑθνικὸν Μιστεῖον», Δρ. 10. διὰ καθογηγῆτας και μα-
θητάς Δρ. 8.

[Βλέπε και Βιβλιογραφικὸν Δελτίον, εἰς τὴν τε-
λευταίαν σελίδα, ὅπου ἀναγράφονται πάντοτε ὅλα
τὰ βιβλία τοῦ δεκαπενθήμερου με τὰς τιμὰς τῶν].

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα», ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ
τῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον
«Τὰ πρότυπον τῶν εὐζώνων» διαφωτιστικὸν ἄρθρον
τοῦ κ. Νασ. Παπαντωνίου, ἀναφερόμενον εἰς τὴν
στολήν τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ προτύπου τάγματος
εὐζώνων. Ἡ στολὴ αὐτὴ δὲν ἔχει ἀπλῶς τὸ πα-
ρελθόν τῆς και δὲν εἶναι μόνον ἓνα ἐθνικὸν σύμ-
βολον, ποῦ κάνει εἰς τὸν λαὸν ὄσην σχεδὸν ἐντύπωσιν
και ἡ σημαία. Ἔχει και τὴν ἐντελῶς πρόσφατον
ιστορίαν τῆς: Ἐκαμε τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῆς
πρὸ ἐνός ἔτους ἀκριβῶς, εἰς τὴν παρέλασιν τῆς ἑ-
θνικῆς ἐορτῆς τοῦ 1930, τὴν ὀφείλει δὲ εἰς δύο
λογίους, τοὺς κκ. Βλαχογιάννην και Παπαντω-
νίου, και εἰς ἓνα ζωγράφον, τὸν κ. Παρθένην. Οἱ
πρῶτοι ἀνεξήτησαν ὅλας τὰς ὑπαρχούσας πηγὰς,
δὲ τελευταῖος ἐχρησιμοποίησε τὰ συμπράσιματα τῆς
μελέτης τῶν διὰ τὴν ὄσην τὸ σχέδιον ἀκριβῶς ἱστο-
ρικῶς και καλαισθητῶν και ἀπὸ τὴν συνεργασίαν
τῶν τριῶν προέκυψε ἡ στολὴ ποῦ συγκινεῖ. Ὁ
λαός, ὅπως παρατηρεῖ ὁ κ. Παπαντωνίου, θά δια-
βάξῃ πάντοτε με εἰκόνας, και εἰς τὴν στολὴν τοῦ
προτύπου εὐζώνων βλέπει τὸ εἰκασίενα εἰκονογρα-
φημένο. Αὐτὴ εἶναι ἄλλωστε και ἡ ἐξήγησις τῆς
ἐπιτυχίας τῆς. Ἄν ἔμως ἔτυχε τῆς λαϊκῆς ἐπιδο-
κιμασίας, δὲν εἶναι ἐνταῦτοις ἐντελῶς ἀφορῶς.
Ἔχει μερικὰς μικροελλείψεις, και πρῶτος τὰς εἶδε
ὁ κ. Παπαντωνίου, και πρῶτος ἔσπευσε νὰ ὑπο-
δείξῃ τὴν διόρθωσιν τῶν και ἰδίως τὴν ἐλάττωσιν
τοῦ μακροῦς και τοῦ ὄγκου τῆς. Βλέπομεν δηλαδὴ
εὐχαρίστως ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἐπανεπαύθη εἰς τὸν
θωμισμὸν τοῦ μεγάλου κοινοῦ. Ἄλλὰ παρακολου-
εῖ με σταργὴν τὸ ἔργον τῆς και διαρκῶς τὸ τε-

λειοποιεῖ. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν δὲν μᾶς προσφέ-
ρει μόνον κατὰ τὸ πραγματικῶς ὄρατον και χρήσι-
μον, ἀλλὰ δίνει κ' ἓνα μάθημα εἰς ὅσους με ἤου-
χην συνελθῶν σπεύδου νὰ «τελειώσου» τὰ πά-
σης φύσεως ἔργα τῶν και νὰ μείνου εὐχαριστη-
μένοι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους.

—Ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα, ἐπίσης τῆς 2ῆς Μαρ-
τίου, ἀξίζει νὰ σημειωθῇ τὸ ἄρθρον τῆς «Πρωΐας»
διὰ τὴν δημοσιευμένην εἰς τὰς στήλας τῆς ἱστο-
ρικῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ κ. Διον.
Κοκκίνου και νὰ σχολιασθῶν ὀρισμένα σημεῖα του.
Ἡ «Πρωΐα», καθορίζουσα τὴν ἀξίαν τῆς «ἱστορίας
τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» τοῦ κ. Κοκκίνου,
γράφει ὅτι «ἔξ ὅλων τῶν ἐργασιῶν τούτων (τῶν
ἐργασιῶν μακρὰς πνοῆς ποῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐπ'
εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς Ἐκατονταετηρίδος εἰς
τὰς ἐφημερίδας και ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἐπανά-
στασιν) κατὰ τὴν ὁμολογίαν ὄχι μόνον τοῦ ἀναγνω-
στικοῦ κοινοῦ ἀλλὰ και τῶν εἰδικῶν, ὑπερέχει διὰ
τὴν γενικότητα τῆς συλλήψεως και τὴν συνθετικὴν
δύναμιν ἡ τοῦ κ. Διονυσίου Κοκκίνου» καταλήγει
δὲ τονίζουσα ὅτι ἡ ἱστορία αὐτὴ πρέπει τὸ καχό-
τερον νὰ ἐκδοθῇ και συνιστῶσα ὅπως εἰς τοῦτο
ἔλθῃ ἀρωγὸς και ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἐκατονταετη-
ρίδος με τὰ περισσώματα τῆς. Ὁ κ. Κοκκίνος
ἀπαντῶν, κάνει γνωστὴν τὴν ἀπόφασιν του περὶ
ἐκδόσεως τῆς «ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανα-
στάσεως», ἀλλὰ συγχρόνως ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι
δὲν ἔχουν ὑπερνικηθῇ ὅλα ἂν δυσχερεῖαι. Ἀκρι-
βῶς ὅμως διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἔχει ἀκόμη περισ-
σότερον τὴν θέσιν τῆς ἡ ὁστάσις τῆς «Πρωΐας»
πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἐκατονταετηρίδος, τὴν ὁ-
ποῖαν κάμνομεν και ἡμεῖς, τονίζοντες διὰ μίαν ἀ-
κόμη φορὰν ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ καλύτερον και
θετικώτερον ἐνεργητικὸν διὰ τὸν μεγάλον αὐτόν
ἐορτασμὸν ἀπὸ τῆς ἐκδοσῆς σοβαρῶν ἱστορικῶν και
λογοτεχνικῶν ἔργων.

—Ὁ κ. Σπ. Μελάς (Φορτσούνιο), γράφων εἰς τὸ
«Ἐλεύθερον Βῆμα» διὰ τὰ «Γειτονικά» τοῦ
Ἑθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἑλληνίδων, διατυπώνει
ὀρθοτάτως σκέψεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρησιμότητα
τῶν κέντρων αὐτῶν και τὴν διαπαιδαγώγησιν ἐν
γένει τοῦ λαοῦ. Τὰ «Γειτονικά» θά ἰδρωθοῦν εἰς
ὅλας τὰς συνοικίας, θά στεγασθοῦν εἰς τὰ σχολεῖα
και θά εἶναι ἓνα εἶδος ἀναγνωστηρίων, ὅπου θά
μποροῦν οἱ γείτονες νὰ διαβάξου, ν' ἀκούου ἡ νὰ
βλέπου κατὰ. «Ἡ ἰδέα τῶν «Γειτονικῶν», παρατη-
ρεῖ ὁ κ. Μελάς, εἶναι ἀπὸ τίς εὐτυχέστερες ποῦ
συνέλαβε ἡ γυναικεῖα κίνησις εἰς τὴν Ἑλλάδα». Και
ἔχει ἀπολύτως δίκιο, ὅπως ἔχει ἐπίσης δίκιο ὅταν
τονίζῃ ὅτι ὁ λαός, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, πρέπει εἰς
τὰ γειτονικά αὐτὰ κέντρα νὰ βλέπῃ τὰ προϊόντα
τῶν ὀραίων τεχνῶν, νὰ ἀκούῃ ὀμιλίαν γιὰ τὰ κα-
λύτερα βιβλία κλπ.

—Εἰς ἄλλο ἄρθρον, ἐπίσης τοῦ κ. Μελά, ἀρλοκο-
μεν δικαίως ἀπορίας διὰ τὰς τάσεις ὀρισμένων νέων
λογοτεχνῶν, οἱ ὅποιοι με τὴν ἐργασίαν τῶν ἀποδει-
κνύου ἡ ὅτι ἔχουν ἐπιθυμίαν νὰ γράφου χωρὶς νὰ
σκέπτονται ποτὲ τί θά γράφου, ἡ ὅτι ὑποφέρου
ἀπὸ τὴν στέρησιν τοῦ πλέον ἡλιστικῶ ἐρωτος. Ἄλλ'
ὁ κ. Μελάς σημειώνει και τὰς καλὰς ἐξαιρέσεις
και ὀμιλεῖ με πολλὴν ἀνθουσιασμὸν διὰ τὸ νέον βι-
βλίον τοῦ κ. Γ. Θεοτοκά «Ἔρως ἀργίας». Ὁ κ. Με-
λάς διατυπώνει και μερικὰς ἐπιφυλάξεις ὅσον ἀ-

φορὰ ὀρισμένα σημεῖα τῶν «Ἐρῶν ἀργίας»,— τὰ
ὅσα λέγει, λ. γ. περὶ συνθέσεως και ἀναλύσεως ἐξ
ἀφορμῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ μονολόγου ποῦ ἀφθονεῖ εἰς
τὸ ἔργον τοῦ κ. Θεοτοκά εἶναι ἀξία προσεκτικῆς
μελέτης ἀπὸ τοὺς νέους,— ἀλλὰ καταλήγει χαιρε-
τικῶν «ἄλλη μιὰ φορὰ με τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸν και
τὴν ἴδια ἀγάπῃ, τὴν ἀνατολὴ ἐνός Ἑλληνοσ συγ-
γραφέως». Εἰς τὸ ἴδιον ἄρθρον γίνεται ἐμμενστάτη
μνεία και περὶ τοῦ νέου τόμου διηγημάτων τοῦ κ.
Ντόλη Νίτσα «Κ' ἡ ἱστορία αὐτῆς τελείωσαν ἔτσι».

—Εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» ἐνδιαφέρον ἀρ-
θρον τοῦ συνεργάτου μας κ. Κλ. Παράσχου περὶ τοῦ
Γουβερτ Μπρούκ, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀποκαλυπτηρίων
τοῦ ἐν Σικώρῃ στηθέντος μνημείου του, και σημεῖωμα
τοῦ κ. Ἀγγ. Σικελιανοῦ περὶ τοῦ κ. Παύλου Κάν-
τερμποργκ, γεν. γραμματέως τῆς «Διεθνοῦς Ἐπι-
τροπῆς Ἐράνων» διὰ τὸ μνημεῖον Μπρούκ.

—Ἀναφέροντες εἰς προηγούμενον τεύχος τὰ δη-
μοσιεύματα ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκλογῆς τοῦ κ. Ξανο-
πούλου ὡς Ἀκαδημαϊκοῦ, παραλείψαμεν ἐκ παρα-
δρομῆς τὸ ὀραϊώτατον ἄρθρον εἰς τὴν «Πρωΐαν»
τοῦ κ. Γιοκαρίνη. Ἀναφέρομεν ἀκόμη τὰ ἐκτενῆ
και ὄρατα ἄρθρα τοῦ κ. Ντόλη Νίτσα εἰς τὴν
«Ἐβδομάδα», τοῦ κ. Σπύρου Μινώτου εἰς τὴν «Ἰο-
νιον Ἀνθολογίαν», τοῦ κ. Ἀχ. Αἰμιλλίου εἰς τὴν
«Ἐλευθερίαν» Κύπρου, τοῦ κ. Νίκου Παπᾶ εἰς
τὴν «Ἐστραχίαν» Τρικκάλων, και τὰ σημεῖωματα
τοῦ «Γόδου» τοῦ «Φιλελευθέρου» (Ζακύνθου) «Κυ-
κλάδων» (Σόρου) και «Ἐλευθέρου Λόγου» Ηεραίας.

—Εἰς τὸν «Ταχυδρόμον τῆς Β. Ἑλλάδος» ἐ-
δημοσιεύθησαν δύο ἐνδιαφέροντα ἄρθρα περὶ τῆς
θεσσαλονικῆς ὡς πνευματικοῦ κέντρου ὑπὸ τοῦ ἐκεί
καθηγητοῦ κ. Π. Σπανδωνίδη, και ἀπάντησις εἰς
αὐτὰ ὑπὸ τοῦ ἐν Κοζάνῃ λογιτοῦ κ. Κ. Παπακω-
σταντινοῦ.

—Εἰς τὸν «Ἑλληνικὸν Τύπον» τοῦ Σικά-
γου ζωηρὰ διαμαρτυρία τοῦ κ. Μ. Βισσάνθη, εἰσὶ
ἡ κ. Μαρίκα Κοτοπούλη, ἐνῶ εἶχε ἀναγγεῖλει τὴν
«Στέλλαν Βισλάντη», μετέβαλε τὸ πρόγραμμα τὴν
τελευταίαν στιγμὴν και ἐπαῖξε τὸν «Καραγκιόζην».
Ἄλλὰ τοιαῦται ἀλλαγὰ συμβαίνου κάποτε ἀπὸ
αἰφνιδίως παρουσιαζομένην ἀνάγκην. Ἄλλωστε
Ἑλληνικὸν πάλιν ἔργον εἶδαν οἱ Ἕλληνας τοῦ Σικάγου.

—Εἰς τὴν «Βραδυνὴν» εἰκονογραφημένον ἄρ-
θρον με τὸν τίτλον «Ἐνῶ γυρίζεται ἡ Στέλλα
Ἡολλάντη». Ὁ ἀρθρογράφος περιγράφει με θαυ-
μασμὸν τὰς ἐγκαταστάσεις τῆς νέας κινηματογρα-
φικῆς ἐταιρείας «Ἑλλάς-φίλμ» και ὀμιλεῖ ἐνθου-
σιωδῶς περὶ τῆς δ. Ἐλένης Παπαδάκη, ἡ ὅποια
ὑποδύεται τὸν ρόλον τῆς Στέλλας.

—Εἰς τὴν δεκαπενθήμερον ἐπιθεώρησιν «Δωδεκα-
νησιακὴ Ἀγὴ» δημοσιεύει ὁ συνεργότης μας κ. Β.
Π. Φωτιάδης διεξοδικὴν μελέτην, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ
περὶ τῆς «Κάσσης εἰς τὸν Ἀγῶνα» βιβλιαρίου τοῦ
κ. Μ. Πρωτοψάλτου. Ὁ κ. Φωτιάδης ὀμιλεῖ γε-
νικώτερον και περὶ τῆς Ἐκατονταετηρίδος.

—Ἐλάθαμεν τὰ τέσσαρα πρῶτα τεύχη τοῦ νέου
δεκαπενθήμερου περιοδικοῦ «Πεταμένες Ἀλή-
θειες, ζωγραφιῆς μαζωμένες στὸ ματιωμένο δρόμο
τοῦ κοινωνικοῦ σχολεῖου». Διευθυντῆς ὁ κ. Θεμ.
Χρυσ. Οἰκονομίδης. Τὸ περιοδικὸν εἶναι «ἀνθρωπι-
στικόν».

—Εἰς τὴν Βέροϊαν ἰδρῶθη ὁ «Ἐλεύθερος Λό-
γος», δεκαπενθήμερος ἐπιθεώρησις κοινωνικῆς, πο-

λιτικῆς και φιλολογικῆς πρωτοπορίας. Διευθυντῆς
ὁ κ. Θεοδόσιος Α. Σμυρλής, ἐδουλιανός. Πολλὴ
ἐνδιαφέρουσα, ἀπὸ τὸ πρῶτον τεύχος, ἡ «Πνευμα-
τικὴ ζωὴ και κίνησις» τῆς Μακεδονίας.

—Ἐλάθαμεν «Ἑλληνίδα», «Παναγιώτεια»,
«Μιτουκέτο», «Οἰογένεια», «Δελτίον τοῦ
Ἀστέρως», «Μούσας» (Ζακύνθου) κτλ. κτλ.
Ω.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Ὁ διαπρεπὴς συνεργότης τῆς «Νέας Ἠστιάς»,
καθηγητῆς ἀκαδημαϊκῶς κ. Α. Μ. Ἀνδρεάδης ἀνε-
χώρησεν εἰς Λυοῖν διὰ νὰ διδάξῃ εἰς τὸ ἐκεῖ Πα-
νεπιστήμιον. Κατόπιν θά μεταβῇ εἰς Βουδαπέστην
διὰ τὴν συνέλευσιν τῶν Συλλόγων τῆς Κοινωνίας
τῶν Ἑθνῶν, τῆς ὁποίας συνελεύσεως εἶναι ἀντι-
πρόεδρος.

* Διὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου ἡ Βυζαν-
τινὴ Ἐταιρεία διοργάνωσεν ἐκδρομὴν εἰς τὴν μονὴν
τοῦ ὁλοῦ Λουκά με ὀμιλητὴν τὸν καθηγητὴν ἀκα-
δημαϊκὸν κ. Γ. Σωτηρίου. Οἱ ἐκδρομῆς θά ἐπισκε-
φθοῦν και τὸ πεδίον τῆς μάχης τῆς Χαιρωναίας, με
ὀμιλήτριαν τὴν κ. Αἰμιλλίαν Σάρου.

* Ἡ ἐν Ἀθήναις Κυπριακὴ Φοιτητικὴ Νοσολογία
διοργάνωσεν σειράν πολιτικῶν ἐμιλιῶν. Ἐγὼ π. Κυ-
ριακὴν, ὀμιλήσων ὁ κ. Χρ. Παπαδόπουλος περὶ τῆς
ἐν Κύπρῃ Ἀγγλικῆς διοικήσεως και τοῦ Κυπριακοῦ
ἄγῶνος.

* Θίασος με τὴν Ἀλικίην Θεοδωρίδην-Μουσούρη,
Π. Γαβριηλίδην, Χρ. Νέξερ κτλ. ἀρχίζει προσεχῶς
παραστάσεις εἰς τὸ θέατρον Τριανόν.

* Θίασος ὑπὸ τὸν κ. Ἀργυρόπουλον ἤρχις παρα-
στάσεις εἰς τὸ θέατρον Κεντρικόν.

* Λέγεται ὅτι και ἡ Κυδελφὴ θά σχηματίσῃ διὰ
τὸ καλοκαίρι θίασον, ὁ ὅποιος θά παίξῃ εἰς τὰ Διο-
νύσια με σκηνοθέτην τὸν κ. Σ. Μελάν.

* Ἐτελείωσε ἡ κινηματογράφησις τῆς «Στέλλας
Βισλάντη» ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας «Ἑλλάς-Φίλμ». Ἡ
νέα ἑλληνικὴ ταινία, ἡ πρώτη κατασκευασθεῖσα ἐδῶ
με τὰ τελειότερα τεχνικὰ μέσα, θά προβληθῇ περὶ
τὰ τέλη τοῦ μηνός.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

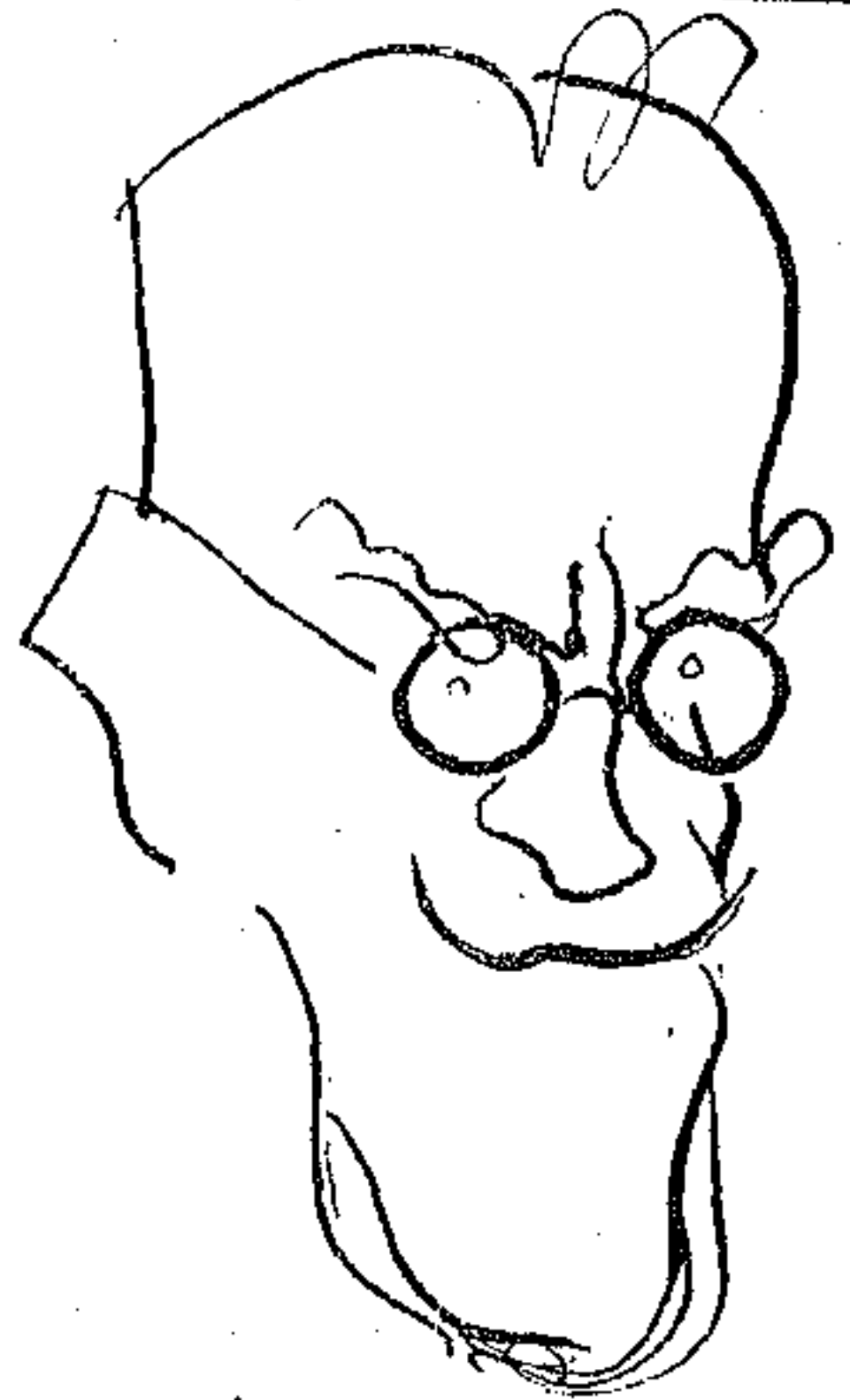
10 Ἀπριλίου

Ἄνώνυμον, ἐνταῦθα. Πῶς μποροῦμε νὰ δημοσι-
εύσουμε χειρόγραφα ποῦ τὰ βρήκατε στὸ δρόμο, χω-
ρὶς ὑπογραφή; Κι' ἂν εἶναι ἀντίγραφα;— κ. Γ. Μ.
Ἐνταῦθα. Σὰς ἐξηγήσαμεν, ἀντικειμενικῶς, τί συμ-
βαίνει. Σὰς εἶπαμεν—ποῦ εἶναι γεγονός—ὅτι πολ-
λοὶ ποιηταὶ μεταχειρίζονται τέτοιες λέξεις και φρά-
σεις, ποῦ τίς σηκώνει ἡ τεχντροπία τῶν. Ἄλλὰ
δὲν ἐννοοῦμε νὰ ἐπέμβωμεν και στὸ γούστο σας.
Ἔχετε κάθε δικαίωμα νὰ μὴ γουστάρητε αὐτὴ τὴν
τεχντροπία και αὐτοὺς τοὺς ποιητάς.— Ἀσημον.
Ἄφοῦ ἐπιμένετε τόσο, δὲν μποροῦμε νὰ σῆς ἀρνη-
θοῦμε. Στείλατε τὸ χειρόγραφο σας και θά σας
ποῦμε.— κ. Ν. Υ. Καθάλλαν. Ἐκάμαμεν ἤδη λό-
γον γι' αὐτό. Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ δημο-
σιευθῇ, γιατί οἱ γνῶμες ποῦ ἀντικρούει και τὰ πρό-
σωπο ποῦ τίς ἐξέφερε, δὲν ἐνδιαφέρου τὸ κοινόν
μας.— κ. Γ. Θ. Θεσσαλονίκη. Κρίμα ποῦ τὸ ἐπι-
καιρο τὸ λάθαμε ἀργά. Γιὰ τὰλλα στὸ ἐρχόμενο.—

κ. Κ. Α. Φάρμακ. Διὰ τὰ συγγραφήματα εὐχαρι-
στούμεν θερμῶς. Γιά τὸ ἄλλο . . . τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ
μας; — κ. Γ. Φ. Μ. Θεσσαλονίκην. Τὸ εἶδος εἶ-
ναι παλαιότερον. Ἀνήκει μισὸ στή φιλοσοφία καὶ
μισὸ στή λογοτεχνία. Γιατί ἔχει μισὸ ἢ οὐκ ἔχει πρέ-
πει νὰ εἶναι γερή, σωστή καὶ πρωτότυπη, ἀλλὰ κ.
ἢ διατύπωση ἐπιγραμματικῆ. Γαλλικὰ ὁ συνηθέτε-
ρος ὄρος εἶναι Maximus ἢ Reusées. Ἑλληνικὰ
Στοχαστοί, Σκέψεις, Γνωμικά κτλ. Ἐννοεῖται ὅτι εἰς
τὰ περισσότερα τῶν συγγρόνων δὲν συναντᾷ κανεὶς
οὔτε πρωτοτυπία, οὔτε ἐπιγραμματικότητα. Ἀλλὰ
δὲν φταίει βέβαια τὸ εἶδος. . . Ἀπὸ τὰ νεοελληνικά,
κατὰ τὴ γνώμη μας, στὴ «Θράψαλα» τοῦ κ. Καμ-
πούραλου, καὶ ἰδίως στὸ πρῶτο τομίδιο, βρισκί-
κανεὶς τὰ ἰσχυρότερα. — κ. Α. Α. Τρ. Ἐνταῦθα. Ἡ
στιχογραφία σας ἔχει ἀσολιή, τρυφερότητα. Σὰς
χρειαζέται μόνον ἢ ἀναζητήσις ἐντυπώσεων ἰσχυρο-
τέρων (καθὼς π. γ. τὸ καράβι ποὺ εἰσπλέει ἀργό-
τατα στὸ λιμάνι). — κ. Κίμ. Ἐνταῦθα. Τὸ ποίημα
ἰσχυρὸν καὶ τὸ κρατοῦμε. Τὸ πεζό, γύρω ἀπὸ τὸ χρι-
στομῆνο θέμα, μποροῦσε νὰ εἶναι ἰσχυρότερον, κάπως βα-
φίτερον, ψυχολογικώτερον γραμμένο. Εἶναι σὺν νὰ
παρატρέχετε κάθε ἐμβύθιση. — κ. Γ. Χατζ. Κρίμα
ποὺ δαπανᾶτε τόσο ἰσχυρὰ λόγια εἰς ἓνα μάταιον
θέμα, τοῦ ἑποίου ἐσθῆσε πλέον κάθε πειστικότης. —
κ. Τ. Μ. Νομίζομε πῶς τὸ χαλάτε μ' αὐτὸ τὸ ἀ-
προσδόκητο τέλος, ποὺ δὲν εἶναι οὔτε κἀν αὐτοκτο-
νία. Ἐπειτα, ἰσχυρὰ καὶ κάποια ἀσυμμετρία εἰς
τὸ σύνολον: πολὺς πρόλογος, λίγο τὸ κύριον μέρος.
Ἡ μονόλογος εἶναι ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα μέρη τοῦ διη-
γήματος. Ἡ ὄρθσις ὁμοίως εἶναι ἀπότομος καὶ τοῦ
μοίβου: «Κυριακή, ἂ ναι, Κυριακή!» νομίζομεν
ὅτι γίνεται κάποια κατάχρησις. — κ. Γ. Κοσσο-
κέρκυραν. Ἀρκετὰ καλὰ, ἀλλὰ ἔχει ὅσο ὅτι τὸ θέ-
λας. — κ. Θρ. Μυρ. Ἐνταῦθα. Ἐχει ποιητικὴν
πνοήν, ἀλλὰ αἱ εἰκόνας του εἶναι ἀσύνδετοι καὶ αἱ
φράσεις ἀρκετὰ ἀσάφεις. — δ. Μαγ. Φ. Κρατοῦμεν
τὸ «Ἀπόψε». — κ. Μυρ. Ἀνθ. Ἐχομεν καὶ διὰ
σὰς νὰ εἰποῦμεν ὅτι καὶ ἀνωτέρω εἰς τὸν κ. Θρ.
Μυρ. — κ. Ο. Μανρ. Δὲν στερεοθεῖται ἐμπνεύσεως
ἔχετε ὁμοίως τὴν ἐπίδρασιν ταπεινῶν προτύπων ποῶν
ἐδιαβάσατε ἀπὸ τοὺς ποιητὰς μας; — κ. Κ. Φρ.
Ἐνταῦθα. Ἀπὸ τὰ σημερινὰ κρατοῦμεν τὸ «Μὲ τὰ
δικά μου». Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πῶς, γενικῶς, δὲν τὰ
βρήκαμε ἀνώτερα ἀπὸ τὰ προηγούμενά σας. Ἀφή-
σατε καὶ τὴν σφαιραν, εἶπον εἶχατε περισσότεραν
ἐπιτυχίαν: τὴν φυσιολατρείαν. Γιατί; — κ. Ἄλκ. Ὁλ.
Ἀράμιαν. Ἐχετε δίκιο. «Γὰ τοῦ Καίσαρος τῆς Καί-
σαρι». Ἀλλὰ φαντάζεσθε ὅτι, ἂν οἱ πρωτοπόροι
ἐστελναν καλύτερα, δὲν ὅτι τ' ἀντικαθιστούσαμεν
αὐτὰ ποὺ δὲν σὰς ἄρεσαν; Ἐοεὶς φαίνεται ὅτι ὁ
γράψετε ἰσχυρὰ. Χρειαζέται ὁμοίως νὰ πυκνώσατε
ἀκόμη τὰ ὅσα ἔχετε νὰ πῆτε. — κ. Μ. Π. Π.
Φάληρον. Εὐχαριστοῦμεν γιὰ τὰ καλὰ λόγια.
Ὅσο γιὰ τὸ ποίημα, εὐκρινῶς μᾶς διαφάνει
τὸ νόημα του. — δ. Μ. Ποτ. Βρισκομε τὰ δη-
μοτικὰ αὐτὰ τραγούδια στερημένα ποιητικῆς
ἀξίας. Ὅσον γιὰ τὸ δικό σας, γιατί τόσο ἀ-
παρίθμησις ὀνομάτων; Δὲν ἔμεινε τόπος γιὰ τίποτε
ἄλλο. . . Μὰ ἄρκοῦν αὐτὰ; — κ. Δ. Λουκ. Ἐχετε
δυστυχῶς πολλὰς ἀκυρολεξίαι, καὶ γενικῶς γλωσσικὴν
ἀκατάστατον. Διορθώσατε πρῶτα αὐτὰ καὶ βλέπομεν. —
Ἄσημον. Δὲν ἠύραμε πούθενά τίτλον. Εἶναι ἓνα,

ἢ δύο ποιήματα; Καὶ ἀπὸ ἄλλην ἄποψη, εἶναι
περὶ ἢ στίχοι: Ἀμέλεια ἢ σκοπιμότης; — κ. Π.
Π. Σιάτισταν. Πρὸς τὸ παρόν, κρατοῦμεν τὸ ἔδω
ἐγκραμμένον σας. Τὰ σημερινὰ, εἶναι πάλι κατώ-
τερα τους. Ἐπέρτε πῶς βιάζεσθε πολὺ, κἀρα πολὺ;
Καὶ δὲν ἀφήνετε τίποτε νὰ ὀριμῶσιν μέσα σας;
Ἄλλοιμονον, ἂν σὰς κυριαρχήσῃ αὐτὴ ἡ δημιουργ-
γική ὑστεροβουλία! — κ. Ἄρ. Ν. Ἐνταῦθα. Ἐρμῆς εὐ-
χαριστίας γιὰ τὰ καλὰ λόγια. Τὸ κομμάτι αὐτό, —
τῆς τελευταίας, τῆς μυστικιστικῆς, καθὼς φαίνεται,
περίσθου τοῦ Janinés, — εἶναι, ἀλήθεια, ἀριστουρ-
γηματικόν. Ἡ μετάφρασις ἡμποροῦσε ὁμοίως νὰ ἦταν
καλύτερη, πρὸ πάντων ὡς γλωσσικὴ ὁμοιομορφία. —
κ. Ἄλκ. Μυρ. Βουκουρέστι. Εὐχαριστοῦμεν πολὺ
γιὰ τὸ ἐκτεταμένον γράμμα. Δὲν ἔχομεν καθό-
λου τὰς ἐπιφυλάξεις ποὺ φαντάζεσθε καὶ ὅτι περιμέ-
νουμεν τὸ διήγημα μὲ ἐνδιαφέρον. Ὅσον γιὰ τὰ ση-
μερινὰ, ὅτι μᾶς ἐπιτρέψατε νὰ μὴν ἔχομε τὴν ἴδια
γνώμη: δὲν εἶναι, νομίζομεν, ἀντιπροσωπευτικὰ τῆς
ρομαντικῆς ψυχολογίας. — Γιά ὅσα λάβαμε μετὰ
τὴν 1ην Ἀπριλλίου, στὸ ἐρχόμενο.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

Bernard Shaw
Paris 24 March 1931

Ο ΜΠΕΡΝΑΡ ΣΩ
Γλωσσογραφία τοῦ κ. Μ. Βιτσώρη καμωμένη ἀπὸν Πειραιᾶ
καὶ ἰσογραμμένη ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

Τὸ Ταμειυτήριόν σας ἢ Λαϊκὴ Τράπεζα

Ἀγαπᾶτε τὰ παιδιά σας; — Ἐγγράψατέ τα εἰς τὴν μοναδικήν, τὴν ἀσύγκριτην, τὴν θαυμασίαν

“ ΔΙΑΠΛΑΣΙΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ”

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ δρ. 100, ἑξάμ. δρ. 55, τρίμ. δρ. 30. — Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν σελίνια 10.

Γραφεῖον: Ὁδὸς Εὐριπίδου 42, Ἀθήναι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

1 — 15 'Απριλίου 1931

ΧΡ. ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ. 'Η Ψυχολογία τοῦ Freud (Ψυχοανάλυσις) ἐξεταζομένη κατὰ τὰς θεμελιώδεις ἀπὸ τῆς δόξας. Σχ. 8ον σελ. 88. 'Αθ. 1931 . . . Δρ.	150.—
IRVING FISHER. Νομισματικὰ πλάνα. μετὰφρασις 'Αλ. Λοβέρδου. Σχ. 8ον σελ. 232. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 50.—
ΣΠΥΡ. ΣΕΡΡΗΟΥ. 'Οδηγὸς τοῦ φορολογουμένου ἐν 'Ελλάδι. Σχ. 8ον σελ. 72 'Αθῆναι 1931 . . .	» 15.—
ΙΩΑΝ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ. Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Σχ. 8ον σελ. 65. 'Αθῆναι 1931. . .	» 15.—
ΙΩΑΝ. Θ. ΝΑΚΟΥ. Τὸ ἡμερολόγιον ἐνὸς φηριατικοῦ Σχ. 8ον σελ. 101 'Αθῆναι 1931. . .	» 25.—
Ε. HUGUENIN. 'Η συνεχὴς παιδείαις τῶν δύο φύλων, μετὰφρ. Κ. 'Αραποπούλου. Σχ. 8ον σελ. 168. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 35.—
Κ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ. Εἰσηγήσεις ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν λειτουργῶν τῆς Θ' ἐκπαιδ. περιφέρειας ('Ιούλιος 1930). Σχ. 8ον σελ. 127. Τρίπολις 1931 . . .	» 40.—
Π. ΣΟΥΒΑΛΙΩΤΗ. 'Η Ραδιοφωνία δι' ὅλους. Τεύχος Α'. Σχ. 8ον σελ. 94. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 20.—
Δ. ΚΡΑΤΗ. Στοιχεῖα προοπτικῆς ἰχθυογραφίας. Σχ. 8ον σελ. 40. Πάτραι 1931 . . .	» 20.—
ΟΥΓΚΕΝΦΟΡΝΤ. 'Η Ντόρις παντρεύεται 19 ἐτῶν αισθηματικὸν ρομάντσο, μετὰφρ. ΑΙεχ. Σχ. 8ον σελ. 174. Δεδεμ. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 28.—
Ε. ΤΟΥΡΝΑΒΙΤΟΥ. 'Οδηγὸς κοιμώσεως καὶ περιποιήσεως τοῦ προσώπου. Σχ. 8ον σελ. 103. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 25.—
ΕΛΛΗΣ Β. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ. Σκληροὶ ἀγῶνες γιὰ μικρὴ ζωὴ, διηγήματα. Σχ. 8ον σελ. 195. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 35.—
«ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΡΥΚΟΣ». Ν. ΥΟΡΚΗΣ. 'Εγκυκλοπαιδικὸν 'Ημερολόγιον. 'Ἔτος Δ' 1931. Σχ. 8ον σελ. 447. Δεδεμ. Ν. Ὑόρκη . . .	» 80.—
Γ. ΡΑΜΟΥ. Περὶ κυρίας παρεμβάσεως, νομικὴ μελέτη. Σχ. 8ον σελ. 247. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 100.—
ΑΓ. ΜΠΟΥΡΟΠΟΥΛΟΥ. Πολιτικὴ δικονομία, ἀγκόλπια. Σχ. 16ον σελ. 60. σελ. 773. Δεμ. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 80.—
ΒΑΣΟΥ ΧΑΝΙΩΤΟΥ. Πόλεμοι, μπαλάντα. Σχ. 8ον σελ. 28. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 25.—
ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ καὶ θεωρίας τῶν ἐπιστημῶν, τρίμ. περιοδικόν. 'Ἔτος Β', Τεύχος Γ'. Σχ. 8ον σελ. 134. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 45.—
Α. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ. Οἱ 'Ιάπωνες καὶ ἡ 'Ιαπωνία, ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Νέας 'Ἐστίας». Σχ. 8ον σελ. 42. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 20.—
ΑΡ. ΓΟΥΤΤΑ. Αἱ κακοήθεις ἐνδοκαρδίτιδες. Σχ. 8ον σελ. 106. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 75.—
Π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ. Διεθνή ποινικοσωφρονιστικὰ συνέδρια, Βουκουρεστίου 1929, Πράγας 1930. Σχ. 8ον σελ. 75. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 25.—
Δ. ΜΑΡΓΕΤΗ. Νηολογία καὶ ναυτικὴ ὑποθηκολογία. Σχ. 8ον σελ. 184. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 120.—
GIDE RIST. 'Ιστορία τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν, μετὰφρ. Ν. Πατσέλη, τόμος Β'. Σχ. 8ον σελ. 310. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 125.—
ΗΑΥΕ VAUDECRANE. 'Η συμμαχία τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας, μετὰφρ. Μ. Πετυχάκη. Σχ. 16ον σελ. 80. 'Αθῆναι 1931 . . .	» 15.—